

Koncepce ochrany přírody a krajiny Libereckého kraje

Aktualizace

Liberecký kraj, Liberec 2013

Zpracovatel: Ekologické služby Hořovice, s.r.o.

Obsah

Úvod	4
1. Východiska aktualizace Koncepce ochrany přírody a krajiny Libereckého kraje	5
1.1. Návaznost na obdobné dokumenty v oblasti ochrany přírody na celostátní úrovni – Státní program ochrany přírody a krajiny ČR a Strategie ochrany biologické rozmanitosti ČR	5
1.2. Návaznost na obdobné dokumenty v oblasti ochrany přírody na Evropské úrovni	6
1.3. Mezinárodní a nadnárodní organizace	9
1.4. Shrnutí zásadních změn v prostředí s dopadem na ochranu přírody a krajiny za období 2004-2011 –definice hlavních ohrožujících faktorů pro ochranu přírody v současné době	10
1.5. Revize střetů pojmenovaných v KOPK 2004, zhodnocení jejich významu v roce 2012	18
1.6. Zhodnocení plnění krátkodobých a střednědobých cílů KOPK 2004	19
1.7. Zhodnocení reálnosti cílů vytyčených v KOPK 2004 a jejich aktuálního významu	29
1.8. Nejvýznamnější změny v legislativě za období 2004-2012	34
1.9. Zhodnocení rozsahu aktivit v oblasti péče o přírodu a krajinu	35
2. Aktualizace návrhové části	36
2.1. Stanovení obecných cílů v ochraně přírody a krajiny	36
2.2. Stanovení priorit a úkolů pro období 2013-2020	51
2.3. Návrhy na zlepšení postavení ochrany přírody a krajiny v očích veřejnosti	51
2.4. Rozsah a charakter informačního zajištění ochrany přírody	52
2.5. Schéma spolupráce s obcemi a neziskovými nevládními organizacemi na realizaci projektů v oblasti ochrany přírody a krajiny	53
2.6. Možnosti, potřeby a realizovatelný rozsah stimulace k údržbě pozemků ve volné krajině	55
2.7. Strategie ochrany přírody na území dynamicky se rozvíjejících se velkých sídel	58
2.8. Vyhodnocení souladu navrhovaných opatření s dalšími koncepčními materiály	59
3. SWOT analýza ochrany přírody a krajiny Libereckého kraje	63
4. Použité zkratky	65
5. Glosář vybraných pojmů	67
6. Literatura	70
7. Přílohy	71

Seznam příloh:

1. Aktualizace analytické části
2. Mapa Zvláště chráněná území, památné stromy
3. Mapa Územní systém ekologické stability
4. Mapa Natura 2000
5. Mapa Skupiny biotopů

Úvod

Aktualizovaná Koncepce ochrany přírody a krajiny Libereckého kraje analyzuje stav přírodního a krajinného prostředí, identifikuje hlavní ohrožující faktory a formuluje dlouhodobé cíle v ochraně přírody a krajiny a stanoví opatření, nezbytná k dosažení stanovených cílů.

Aktualizace Koncepce ochrany přírody a krajiny Libereckého kraje respektuje princip udržitelného rozvoje, vychází ze současně platných právních předpisů České republiky a přímo aplikovatelných právních předpisů Evropské unie a ze základních koncepčních dokumentů České republiky a bere v úvahu mezinárodní závazky České republiky.

Cílem koncepce je vytvořit rámec pro výkon státní správy v oblasti ochrany přírody a krajiny v Libereckém kraji a formulovat jeho krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé cíle.

Koncepce by měla také sloužit jako zdroj informací o problematice ochrany přírody a krajiny v Libereckém kraji pro zastupitele krajského a obecních zastupitelstev, pracovníky krajského a obecních úřadů, odbornou a laickou veřejnost a pro učitele, žáky a studenty při ekologické výchově.

1. Východiska aktualizace Koncepce ochrany přírody a krajiny Libereckého kraje

1.1. Návaznost na obdobné dokumenty v oblasti ochrany přírody na celostátní úrovni – Státní program ochrany přírody a krajiny ČR a Strategie ochrany biologické rozmanitosti ČR

Hlavním východiskem pro tvorbu aktualizované Koncepce byly dokumenty na národní a evropské úrovni, které stanovují strategické cíle EU a ČR pro období do roku 2020 a vytvářejí tak obecný rámec pro formulaci vizí a strategických cílů Libereckého kraje.

Aktualizovaná Koncepce ochrany přírody a krajiny Libereckého kraje vychází ze závazných strategických dokumentů České republiky v ochraně přírody a krajiny:

Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky

Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky (dále též „SPOPK“) byl připraven v roce 1998 a schválen usnesením vlády České republiky č. 415 ze dne 17. června 1998. Nahradil jej Aktualizovaný Státní program přírody a krajiny České republiky, který byl schválen usnesením vlády České republiky č. 1497 ze dne 30. listopadu 2009. Aktualizovaný Státní program zároveň slouží jako Akční plán Strategie ochrany biologické rozmanitosti České republiky, jako Akční plán ochrany mokřadů a jako prováděcí koncepční dokument Evropské úmluvy o krajíně.

Mezi hlavní cíle aktualizovaného SPOPK patří udržet a zvyšovat ekologickou stabilitu krajiny a zajistit její udržitelné využívání především z hlediska zástavby, zachování prostupnosti a omezení další fragmentace lidskou činností méně ovlivněných stanovišť; v lesních ekosystémech zvýšit druhovou a strukturní rozmanitost lesních porostů směrem k přirozenému stavu, zvýšit podíl přirozené obnovy druhově a geneticky vhodných porostů a posílit mimoprodukční funkce lesních ekosystémů; u vodních ekosystémů zajistit pokračování v revitalizacích technicky upravených toků a celých povodí, tedy obnovit přirozené hydro-ekologické funkce krajiny a posílit schopnosti krajiny odolávat a přizpůsobovat se očekávaným klimatickým změnám, dále zajistit udržitelné využívání vodního bohatství jako celku a zachovávat a zvýšit biologickou rozmanitost vodních a mokřadních ekosystémů; u zemědělsky využívaných ploch trvale zvýšit různorodost zemědělsky obhospodařovaných ploch a přilehlých pozemků, které jsou součástí zemědělsky využívané krajiny a zajistit ochranu půdy, která je stále velmi degradována; v sídlech směřovat k zajištění vyšší kvality života zapojením přírodních nebo přírodě blízkých prvků do struktury sídel; pro chráněná území zajistit kvalitní péči o dochované přírodní hodnoty a zlepšení integrace ochrany těchto území do života regionů; vyvážení dotačních, náhradových a daňových prvků ekonomických nástrojů, které přispívají k naplňování cílů ochrany přírody a krajiny; v oblasti informací a práce s veřejností zajistit kvalitní a dostatečná data pro vyhodnocování stavu a trendů jednotlivých přírodních fenoménů i přírody a krajiny jako celku a zajistit přístup veřejnosti k informacím průřezově ve všech oblastech souvisejících s ochranou přírody.

Aktualizovaná Koncepce ochrany přírody a krajiny Libereckého kraje je rozpracováním aktualizovaného Státního programu ochrany přírody a krajiny České republiky (2009) do podmínek Libereckého kraje.

Další strategické dokumenty České republiky, se kterým byla aktualizovaná Koncepce ochrany přírody a krajiny Libereckého kraje dána do souladu

Strategie ochrany biologické rozmanitosti České republiky

Státní politika životního prostředí ČR 2011 – 2020

Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty

Plán hlavních povodí České republiky

Národní program snižování emisí České republiky

Národní lesnický program pro období do roku 2013

Národní strategie vzdělávání k udržitelnému rozvoji
Strategie udržitelného rozvoje ČR
Politika územního rozvoje ČR 2008
Koncepce státní politiky cestovního ruchu v ČR na období 2007–2013
Strategie regionálního rozvoje České republiky 2007-2013
Strategie regionálního rozvoje České republiky pro období 2014-2020
Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj 2008-2015
Státní energetická koncepce České republiky
Surovinová politika v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů.
Program odpadového hospodářství ČR

1.2. Návaznost na obdobné dokumenty v oblasti ochrany přírody na Evropské úrovni

Aktualizovaná Koncepce ochrany přírody a krajiny Libereckého kraje vychází ze strategického dokumentu Evropské komise Strategie Evropa 2020, který jako priority pro období do roku 2020 stanoví růst ekonomiky založený na znalostech a inovacích, a to růst udržitelný, který předpokládá, že se ekonomika stane šetrnější k životnímu prostředí a méně náročnou na přírodní zdroje. Stanovené zásady by měly zajistit Evropě prosperitu při současném snižování produkce skleníkových plynů, s omezenými přírodními zdroji a přitom předejít zhoršování životního prostředí a ztrátě biologické rozmanitosti.

Mezinárodní úmluvy

Ochrana životního prostředí je společnou odpovědností celého lidstva, neboť životní prostředí nezná hranice. Mezinárodní politika v oblasti životního prostředí patří k prioritám Organizace spojených národů. Jedním z významných nástrojů mezinárodní politiky v této oblasti patří mezinárodní smlouvy, které bývají často na půdě OSN sjednávány a OSN je často i deponitářem těchto smluv, konkrétně ve Sbírce smluv OSN (United Nations Treaty Collection – treaties.un.org).

Úmluva o biologické rozmanitosti

Přijata 5.6.1992, podepsána za Českou republiku 4.6.1993, vstoupila v mezinárodní platnost 29.12.1993, účinná pro Českou republiku od 3.3.1994, zveřejněna pod č. 134/1999 Sbírky zákonů. Úmluvu dosud přijalo 193 zemí.

Cílem Úmluvy je ochrana biologické rozmanitosti, její udržitelné využívání a přístup ke genetickým zdrojům a spravedlivé a rovnocenné rozdělování přínosů plynoucích z jejich využívání. K úmluvě je připojen Cartagenský protokol o biologické bezpečnosti.

Smluvní strany mají pro realizaci Úmluvy přijmout strategii ochrany biologické rozmanitosti (článek 6). Ta má obsahovat všechna relevantní ustanovení úmluvy a vytyčit si cíle pro jejich plnění příslušnou smluvní stranou. Strategie ochrany biologické rozmanitosti České republiky byla přijata usnesením vlády č. 20/2005.

Úmluva o mokřadech, majících mezinárodní význam především jako biotopy vodního ptactva (Ramsarská úmluva)

Přijata 2.2.1971, vstoupila v mezinárodní platnost 21.12.1975, podepsána za ČSFR 2.7.1990, účinná pro Českou republiku od 2.7.1990, zveřejněna pod č. 396/1990 Sb. (poznámka: členství přešlo na nástupnické státy České a Slovenské Federativní Republiky). Úmluvu dosud přijalo 163 zemí.

Úmluva vytváří rámec pro celosvětovou ochranu a šetrné užívání všech typů mokřadů, přičemž definuje mokřad jako: „území bažin, slatin, rašelinišť i území pokrytá vodou, přirozeně i uměle vytvořená, trvalá či

dočasná, s vodou stojatou či tekoucí, sladkou, brakickou či slanou, včetně území s mořskou vodou, jejíž hloubka při odlivu nepřesahuje šest metrů“.

V podmínkách České republiky se mokřadem rozumí zejména rašeliniště a slatiniště, rybníky, soustavy rybníků, lužní lesy, nivy řek, mrtvá ramena, tůně, zaplavované nebo mokré louky, rákosiny, ostřicové louky, prameny, prameniště, toky a jejich úseky, jiné vodní a bažinné biotopy, údolní nádrže, zatopené lomy, štěrkovny, pískovny, horská jezera, slaniska.

Každá smluvní strana Ramsarské úmluvy je povinna zařadit alespoň jeden ze svých mokřadů na „Seznam mokřadů mezinárodního významu“ (List of Wetlands of International Importance – Ramsar Sites) a zajistit adekvátní ochranu a rozumné užívání mokřadů na svém území. Do seznamu jsou zařazovány mokřady splňující kritéria mezinárodního významu pro vodní ptactvo a mezinárodního významu z hlediska ekologie, botaniky, zoologie, limnologie nebo hydrologie. Seznam v současné době zahrnuje 2053 mokřadů celého světa o celkové rozloze 193,8 mil. ha. Česká republika má na seznamu zapsáno celkem 14 mokřadů. Na území Libereckého kraje leží dva z nich: RS3: Novozámecký a Břehyňský rybník (9 km²), zapsaný v roce 1990 a RS13: Horní Jizera (23 km²), zapsaná v roce 2012. V rámci Ramsarské úmluvy je veden také „Seznam ohrožených mokřadů“. Jedná se o přehled mokřadů mezinárodního významu, v nichž došlo, dochází, nebo může dojít z nejrůznějších důvodů ke změnám jejich ekologického charakteru a tím k jejich ohrožení či zničení. Smluvní strana pak ve spolupráci s odborníky, vědci i politiky hledá vhodné řešení nastalé situace. V České republice zodpovídá za naplňování Ramsarské úmluvy Ministerstvo životního prostředí. Funkci poradního orgánu ve věcech ochrany mokřadů vykonává Český ramsarský výbor, který je složen ze zástupců Ministerstva životního prostředí, pracovníků státní ochrany přírody, pracovníků vědeckých a výzkumných pracovišť a zástupců nevládních organizací. Při řešení vědeckých otázek úmluvy využívá Český ramsarský výbor Expertní skupinu, jejímiž členy jsou odborní pracovníci, kvalifikovaní v ochraně mokřadů a vodního ptactva.

Jednou z povinností smluvních stran je přijmout Národní politiku ochrany a rozumného využívání mokřadů. V České republice byla tato Národní politika přijata v podobě kapitoly 3.2.2. aktualizovaného Státního programu ochrany přírody a krajiny ČR.

Evropská úmluva o krajině

Podepsána 20.10.2000 ve Florencii, vstoupila v mezinárodní platnost 30.10. 2011, podepsána za Českou republiku 28.11.2002, účinná pro Českou republiku od 1.10.2004, zveřejněna pod č. 13/2005 Sbírky mezinárodních smluv. Úmluvu dosud přijalo 48 zemí.

Hlavním cílem Úmluvy je zajistit ochranu jednotlivých typů evropské krajiny. Úmluva ukládá povinnost vypracovávat, přijímat a realizovat ohleduplné a z hlediska charakteru krajiny udržitelné krajinné politiky, a to za účasti veřejnosti a místních a regionálních úřadů. Další povinností je respektovat charakter krajiny při formování strategických dokumentů územního rozvoje apod. Předmětem úmluvy je jak přírodě blízká, tak i městská či průmyslová krajina. Základem úmluvy je postulát, že trvale udržitelný rozvoj musí být založen na vyvážených harmonických vztazích mezi sociálními potřebami, hospodářskou činností a ochranou a tvorbou životního prostředí.

Koordinaci plnění závazků vyplývajících z Evropské úmluvy o krajině zajišťuje Ministerstvo životního prostředí, jednotlivé úkoly plní resorty zemědělství, životního prostředí, kultury, pro místní rozvoj a školství, mládeže a tělovýchovy, koordinaci zajišťuje meziresortní koordinační výbor.

Dohoda o ochraně netopýrů v Evropě (EUROBATS)

Přijata 4.12.1991, vstoupila v mezinárodní platnost 16.1.1994, podepsána za Českou republiku 24.2.1994, účinná pro Českou republiku od 26.3.1994, zveřejněna pod č. 64/1994 Sb. Úmluvu dosud přijalo 31 zemí.

Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin (CITES)

Přijata 3.3.1973, vstoupila v mezinárodní platnost 1.7.1975, podepsána za ČSFR 28.2.1992, účinná pro ČSFR od 28.5.1992, zveřejněna pod č. 115/1992 Sb. (poznámka: členství přešlo na nástupnické státy České a Slovenské Federativní Republiky). Úmluvu dosud přijalo 175 zemí.

Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (Bonnská úmluva)

Přijata 1.6.1982, podepsána za Českou republiku 8.10.1997, účinná pro Českou republiku od 1.6.1998, zveřejněna pod č. 127/1994 Sb. Úmluvu dosud přijalo 116 zemí.

Úmluva o ochraně evropských planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodních stanovišť (Bernská úmluva)

Přijata 23.6.1979, podepsána za Českou republiku 8.10.1997, účinná pro Českou republiku od 1.5.1994. Úmluvu dosud přijalo 48 zemí.

Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí (Aarhuská úmluva)

Podepsána 25.6.1998 v dánském Aarhusu, vstoupila v mezinárodní platnost 30.10.2001, podepsána za Českou republiku 25.6.1998, účinná pro Českou republiku od 4.10.2004, zveřejněna pod č. 124/2004 Sbírky mezinárodních smluv. Úmluvu dosud přijalo 40 zemí (stav k 1.9.2012).

Aarhuská úmluva byla sjednána za účelem podpory zpřístupňování informací o životním prostředí veřejnosti, vytváření podmínek pro aktivní účast veřejnosti v rozhodovacích procesech týkajících se životního prostředí a zajištění právní ochrany v záležitostech životního prostředí. V mezinárodním kontextu je považována za jeden z nejvýznamnějších dokumentů své doby je charakterizována jako kvalitativní předěl v komunikaci mezi státní správou a občany, jako nástroj k prohloubení demokracie a k prosazení lidských práv a svobod.

Dále viz kapitola o účasti veřejnosti.

Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (UNFCCC)

Podepsána 9.5.1992, vstoupila v mezinárodní platnost 21.3.1994, podepsána za Českou republiku 18.6.1993, účinná pro Českou republiku od 21.3.1994, zveřejněna pod č. 80/2005 Sbírky mezinárodních smluv. Úmluvu dosud přijalo 194 států (a kromě toho ještě zvláště Evropská unie).

Úmluva poskytuje rámec mezinárodním vyjednávání o možném řešení problémů spojených s probíhající změnou klimatu, tato vyjednávání zahrnují problematiku snižování emisí skleníkových plynů, vyrovnávání se s negativními dopady změny klimatu i finanční a technologickou podporu rozvojovým zemím.

Úmluva je založena na čtyřech hlavních principech, a to na principu mezigenerační spravedlnosti, tj. chránit klimatický systém ve prospěch nejen současné, ale i příštích generací; dále na principu společné, ale diferencované odpovědnosti, který říká, že ekonomicky vyspělé země nesou hlavní odpovědnost za rostoucí koncentrace skleníkových plynů v atmosféře, přičemž jejich povinností je i poskytovat pomoc rozvojovým zemím; dále též na principu potřeby chránit zejména ty části planety, které jsou více náchylné na negativní dopady změn klimatického systému, tj. především země, které jsou v rámci svého hospodářského vývoje a geografického umístění zranitelnější; a nakonec na principu tzv. předběžné opatrnosti, tj. nutnosti neodkládat řešení problému, a to ani v tom případě, že doposud nelze některé důsledky změny klimatu přesně kvantifikovat.

Kjótský protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu

Podepsán 11.12.1997, vstoupil v mezinárodní platnost 16.2.2005, podepsán za Českou republiku 23.11.1998, účinný pro Českou republiku od 16.2.2005, zveřejněn pod č. 81/2005 Sbírky mezinárodních smluv. Protokol dosud přijalo 191 států a jako další signatář Evropská unie.

Země Přílohy I Úmluvy se v Protokolu zavázaly do konce prvního kontrolního období (2008-2012) snížit emise skleníkových plynů nejméně o 5,2 % ve srovnání se stavem v roce 1990.

Redukce se týkají emisí oxidu uhličitýho (CO₂), metanu (CH₄), oxidu dusného (N₂O), hydrogenovaných fluorovodíku (HFCs), polyfluorovodíku (PFCs) a fluoridu sírového (SF₆), vyjádřených ve formě ekvivalentu CO₂ (tzv. uhlíkový ekvivalent) antropogenních emisí. Výsledná hodnota emisí agregovaných pomocí faktoru tzv. globálních radiačních účinností jednotlivých plynů zohledňuje jejich rozdílný vliv na celkovou změnu klimatického systému Země. Užívá se přepočtení CO₂ = 1, CH₄ = 21 (tedy metan je 21 x silnější skleníkový plyn než oxid uhličitý), N₂O = 310, SF₆ = 23900; HFCs a PFCs obsahují různé substance, proto jejich globální radiační účinnost musí být vypočítávána individuálně v závislosti na obsažených látkách.

Kromě emisí skleníkových plynů bere Protokol v úvahu i jejich propady, tj. absorpci vyvolanou změnami ve využívání krajiny (zalesňování, péče o lesní porosty, resp. odlesňování).

Součástí Protokolu jsou tzv. flexibilní mechanismy, které umožňují průmyslovým státům, aby snížily emise na území jiného státu nebo odkoupily od jiného státu právo vypouštět skleníkové plyny. Jsou jimi: obchodování s emisemi (Emission Trading - ET), společně zaváděná opatření (Joint Implementation - JI), mechanismus čistého rozvoje (Clean Development Mechanism - CDM).

Úmluva o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer

Podepsána 17.3.1992 v Helsinkách, vstoupila v mezinárodní platnost 6.10.1996, podepsána za Českou republiku 16.5.2000, účinná pro Českou republiku od 10.9.2000, zveřejněna pod č. 59/2002 Sbírky mezinárodních smluv. Úmluvu dosud přijalo 39 a států a jako další signatář Evropská unie (stav k 1.9.2012).

Cílem Úmluvy je zajistit ochranu a udržitelné využívání vodních toků a mezinárodních jezer. Úmluva zavazuje smluvní strany k provádění vhodných opatření k prevenci, omezení a snižování znečištění vod přecházejících státní hranice. Úmluva podporuje racionální hospodaření s vodními zdroji, monitorování a vyhodnocování stavu hraničních vod, vzájemnou výměnu informací (např. o jakosti hraničních vod a hydrologii), prevenci před znečišťováním, aj.

Důležitou součástí Úmluvy je také předpoklad, že zainteresované státy uzavřou dvoustranné nebo mnohostranné dohody či jiná ujednání, která budou podrobněji definovat jejich vztahy a chování při řešení otázek, upravených Úmluvou. Česká republika má v současnosti uzavřeny dvoustranné smlouvy o spolupráci na hraničních vodách se všemi sousedními státy.

V otázkách ochrany a využívání řeky Labe a jejího povodí Česká republika spolupracuje se Spolkovou republikou Německo v Mezinárodní komisi pro ochranu Labe (Internationale Kommission zum Schutz der Elbe - IKSE) a v otázkách řeky Odry a jejích přítoků se Spolkovou republikou Německo a s Polskou republikou v Mezinárodní komisi pro ochranu Odry před znečištěním (International Commission for the Protection of the Odra River against Pollution).

1.3. Mezinárodní a nadnárodní organizace

Velký vliv na mezinárodní i národní politiku ochrany přírody a krajiny mají mezinárodní a nadnárodní organizace, zabývající se ochranou přírody. Takových organizací je celá řada a svojí povahou tvoří široké spektrum od vysoce profesionálních odborných organizací po organizace lobistické či dokonce politické.

Mezinárodní svaz ochrany přírody

Mezinárodní svaz ochrany přírody (International Union for Conservation of Nature – IUCN) je nestarší a největší světovou nadnárodní organizací v ochraně přírody. IUCN má sídlo ve švýcarském městě Gland, byl založen v roce 1948 ve francouzském Fontainebleau a jeho členy jsou jak jednotlivé státy, tak i nevládní organizace. Členem IUCN je 83 států, 108 státních institucí, 766 nevládních organizací a 81 mezinárodních organizací (stav k 1.9.2012).

IUCN hospodaří s ročním rozpočtem cca 130 mil. CHF a zaměstnává více než 1000 profesionálních pracovníků. Na práci IUCN se podílí dobrovolnou prací více než 11 tis. odborníků ve 160 zemích světa.

Mezinárodní svaz ochrany přírody vytváří několik odborných komisí, ze kterých má pro ochranu přírody a krajiny v České republice největší význam Komise pro přežití druhů (Species Survival Commission) a Světová komise pro chráněná území (World Commission on Protected Areas). IUCN vytváří metodické rámce pro tvorbu soustavy zvláště chráněných území (kategorie zvláště chráněných území) a pro ochranu druhů (záchranné programy ohrožených živočichů, Červené knihy).

Světový fond na ochranu přírody

Světový fond na ochranu přírody (anglicky World Wide Fund for Nature, zkráceně WWF) je organizace, která finančně podporuje projekty na ochranu volné přírody.

BirdLife International

BirdLife International je organizací s celosvětovou působností, která sdružuje organizace zabývající se ochranou ptáků, habitatů a světové biologické diversity. Členem BirdLife International je více než 100 organizací z celého světa, z České republiky to je Česká společnost ornitologická.

1.4. Shrnutí zásadních změn v prostředí s dopadem na ochranu přírody a krajiny za období 2004-2011 –definice hlavních ohrožujících faktorů pro ochranu přírody v současné době

Vývoj lidské společnosti s sebou přináší nová rizika pro ochranu přírody a krajiny. Tato rizika vyplývají z rychle postupující globalizace a tím vyšší mobility lidstva, z globálních problémů, jako je rychlý růst lidské populace, globální změna klimatu a z technologického pokroku, jako jsou například geneticky pozměněné organismy a nově zaváděné syntetické látky.

Klimatická změna

Klimatická změna je změna statistických ukazatelů klimatického systému v dlouhodobém měřítku. Tento pojem v sobě nezahrnuje výkyvy klimatu v období několika málo let. Pojem klimatická změna se často nesprávně zaměňuje s pojmem globální oteplování, což je pojem podstatně užší. Klimatická změna zahrnuje i jevy, které oteplování způsobuje. Zatímco průměrné teploty povrchu Země narůstají, může docházet v lokálním měřítku i k ochlazování některých oblastí, například změnou převládající cirkulace vzdušných mas. Současně může dojít i ke změnám srážkového režimu a celkového úhrnu srážek v jednotlivých oblastech.

Následkem klimatické změny dochází ke změnám rozšíření jednotlivých typů vegetace. Hlavním faktorem změn mohou být změny teplot a hydrologického režimu, a to jak v jejich úhrnu, tak i v jejich krajních hodnotách, které mohou některým druhům, či celým společenstvům vytvářet konkurenční výhodu. Klimatická změna se projevuje též v dalších klimatických jevech, které mohou ovlivňovat populace organismů, jako například v úbytku ploch pokrytých sněhem, ve výšce a trvání sněhové pokrývky, trvání mrazových jevů na vodních tocích atd. Vliv klimatické změny je patrný na různých fenologických fázích, například na časnějším rašení listů u různých druhů dřevin, kvetení rostlin, začátku hnízdění atp. Klimatická změna může být jedním z faktorů, který ovlivňuje migrační chování ptáků, takže část nebo celé populace některých druhů zůstávají v hnízdní oblasti a nepodnikají migrace do zimovišť, anebo jen na kratší vzdálenosti. Významný dopad má klimatická změna na zemědělství, které kromě oteplení negativně ovlivňuje výskyt extrémních meteorologických situací (přívalové deště, orkány, dlouhá období sucha). Se změnou klimatu souvisí i šíření škůdců, virových a houbových chorob dříve typických pro teplejší oblasti.

Strukturální změny využití zemského povrchu

Strukturální změny využití zemského povrchu („land use“) jsou považovány za jednu z hlavních příčin klimatické změny. Nadále pokračovaly negativní trendy, spočívající v růstu výměry zpevněných ploch ovlivňujících tepelný a hydrologický režim v krajině, jako jsou nové komunikace, parkoviště, manipulační plochy, rozsáhlé skladovací a průmyslové areály apod. Následem jsou stále častější a delší období vláhových deficitů v krajině.

Používání biocidů

Po přechodném útlumu dochází v posledních cca 15 letech k opětovnému růstu spotřeby biocidů. Na jedné straně se radikálně snížilo využívání rezistentních typů biocidů, na straně druhé se mnohem více než v minulosti používají masivně biocidy na zahrádkách, v sadech a na zelených plochách v sídlech a jejich okolí.

Znečištění životního prostředí persistentními léčivy

Jedním z nových rizik v ochraně přírody je kontaminace přírodního prostředí persistentními léčivy a jejich metabolity (Environmental Pharmaceutical Persistent Pollutants - EPPP).

Farmaceutické výrobky jsou syntetické i přírodní látky mnoha různých typů, které se v životním prostředí chovají různým způsobem. Jsou do prostředí vnášeny průběžně, vstupují do potravního řetězce a akumulují se v živých organismech. Některé z těchto látek jsou chronicky toxické, významně narušují endokrinní systém a prokazatelně způsobují sníženou plodnost či změnu pohlaví zejména vodních a půdních organismů.

Mechanismus šíření a účinku různých léčiv na přírodní prostředí není dosud v mnoha případech splehlivě objasněn, nicméně u některých typů byl jejich škodlivý účinek exaktně prokázán. Patří k nim zejména pohlavní hormony, nesteroidní protizánětlivé léky, hypolipidemika, beta-blokátory a antibiotika.

Tyto látky mohou vážně a nepředvídatelně narušovat přírodní prostředí, především diverzitu mikroorganismů, rostlin i živočichů. Zatím není dostatečně objasněn možný negativní vliv dlouhodobého, systematického působení farmaceutických látek a produktů jejich degradace, rozptýlených v životním prostředí. Obzvláště závažný může být takový vliv během citlivých fází vývoje živočichů.

Vzhledem k tomu, že v prostředí jsou přítomny tisíce syntetických látek, může dojít mezi nimi k velice rozdílným interakcím, jejichž možný negativní dopad na člověk a přírodní prostředí rovněž není stále ještě dostatečně prozkoumán. Persistentní farmaceutické znečištění životního prostředí není dosud reflektováno ani mezinárodními úmluvami, ani českou či evropskou legislativou.

Nebezpečí léčiv spočívá v tom, že jsou zpravidla vyvíjena tak, aby byla vysoce odolná proti biodegradaci. S tím, jak se zvyšuje životní úroveň, zejména v rozvojových zemích, rychle roste i celosvětová spotřeba farmaceutických výrobků. V současné době se nacházejí léčiva a produkty jejich degradace v povrchové vodě po celém světě. Jejich koncentrace bývá zpravidla nízká, což činí jejich detekci obtížnou, na druhé straně mohou působit synergicky na organismy spolu s dalšími syntetickými látkami, šířícími se jiným způsobem.

Nejčastější způsob šíření léčiv a jejich metabolitů do prostředí je prostřednictvím komunálních odpadních vod a odpadních vod z lékařských zařízení a farmaceutických výroby. Využíváním kalů a kalových vod z čističek se dostávají do půdy, potravním řetězcem k velkým obratlovcům a k člověku.

Rozpínání měst do volné krajiny (dále jen „urban sprawl“)

Urban sprawl je jev, který působí nemalé problémy sociální, kulturní, ekonomické, zdravotní i ekologické, zejména v rychle rostoucích ekonomikách. V obecné rovině je za urban sprawl považováno šíření zástavby mimo dosavadní obvod zastavěných území sídelních jednotek, avšak zejména je tento termín uplatňován pro relativně řídkou zástavbu, úplně nebo z velké části závislou na individuální automobilové dopravě.

Urban sprawl se vyznačuje několika typickými znaky využití území (land use), které se obvykle vyskytují zároveň. Jedná se o vytvoření oddělených zón rezidenčních, obchodních, správních a průmyslových, přičemž tyto zóny jsou od sebe výrazně odděleny a často vzájemně obtížně dostupné pěšky, na kole nebo veřejnou dopravou, a proto vedou k širokému užití automobilů. Dalším znakem je nízká hustota zástavby, kdy jsou jednotlivé prvky zástavby od sebe odděleny rozsáhlými parkovišti, trávníky atd. Dalším typickým znakem je ostrůvkovité šíření zástavby, které vede ke vzniku satelitních sídel.

Typické je rovněž přesunování pracovních míst z center a průmyslových zón na obvod měst.

Urban sprawl má významné negativní dopady na zdraví a životní prostředí zejména tím, že vede ke značnému zvýšení individuální automobilové dopavy na úkor využívání veřejné dopavy, jízdních kol a chůze.

V České republice je stále ještě urban sprawl omezen jen do určitých oblastí. Typické jsou nákupní a průmyslové zóny daleko za městem, kumulace skladových zón podél dálnic a rychlostních komunikací a nově vzniklá sídliště tzv. „podnikatelského baroka“.

Urban sprawl má negativní dopady na krajinný ráz, vede k velkým záborům zemědělského půdního fondu, snižuje prostupnost krajiny jak pro člověka, tak i pro velké a střední savce.

V omezování urban sprawl má velký význam státní správa, ať již zamezením výstavby mimo obvod stávajících zastravených území, nebo podporou výstavby na území opuštěných průmyslových a jiných areálů, tzv. „brownfields“.

Specifickým typem nekontrolovaného rozrůstání lidských sídel v Libereckém kraji je prudká výstavba zejména tzv. apartmánových domů v obcích, ležících v enklávách uprostřed Krkonošského národního parku, z nichž leží na území Libereckého kraje pouze Harrachov a dále v obcích, ležících podél hranic KRNPu. Tento typ zástavby zcela znehodnocuje dochovalý krajinný ráz krkonošských obcí, navíc přispívá ke neúměrnému zvyšování tlaku na některé části tohoto národního parku.

Migrační překážky

Nadále trvá negativní trend snižování prostupnosti krajiny pro velké a střední savce. Nejzávažnější jsou dopady budování vícepruhových rychlostních silnic, zejména pokud nejsou opatřeny tzv. cervidukty (nazývané též „zelené mosty“), které umožňují alespoň limitované zprůchodnění těchto migračních překážek. Podobné negativní dopady na migrační prostupnost mají ovšem i silnice I. třídy, pokud je provoz na nich hustý. Negativní dopady na prostupnost krajiny má i nekontrolovaná zástavba podél hlavních komunikací.

V Libereckém kraji je velice závažným negativním trendem postupující migrační fragmentace vodních toků, zejména na Semilsku a Frýdlantsku (EVL Smědá), způsobená především zahušťováním výskytu malých vodních elektráren a nedodržováním zásad jejich provozu.

Nepůvodní, invazní a expanzní druhy rostlin a živočichů

Problematika nepůvodních, invazních a expanzních druhů rozhodně není nová a lidstvo se s ní setkává od nepaměti. V poslední době však v souvislosti s pokračující globalizací a s ní spojeným rozvoji dálkové dopavy a též vlivem klimatických změn roste frekvence vědomého či nevědomého zavlečení nových druhů rostlin a živočichů. V současné době existuje na území Evropské unie několik systémů včasného varování a výměny informací pro invazní druhy. Nejznámější je evropská databáze DAISE (Delivering Alien Species Inventories) zahrnující 10882 nepůvodních druhů, na níž se významně podílejí čeští vědci. Projekt ALARM (Assessing Large Scale Environmental Risk for Biodiversity with Tested Methods) posuzuje rizika pro biologickou rozmanitost, studuje způsoby podléhání stanovišť invazím. Regionální portál NOBANIS (The North European and Baltic Network on Invasive Alien Species) zpracovává informace o invazivních druzích severní Evropy.

Činnost člověka umožňuje rostlinám a živočichům snáze překonávat přirozené geografické bariéry jejich šíření. Neustále se tak do naší přírody dostává velké množství jedinců nepůvodních druhů. V naprosté většině případů jedinci takového nepůvodního druhu u nás nenajdou vhodné podmínky, dříve či později uhynou, a tak zde nezaloží svoji populaci. V malém počtu případů nově přichozí jedinci novou

populaci založí, ale ta po určité době zanikne. Takový případ může ilustrovat kolonie jihoamerického papouška mnišího, která po určitou dobu existovala ve Štemberku, ale následkem krušnějšího průběhu zimy zanikla. Dalším případem je situace, kdy jedinci nového druhu najdou na našem území vhodné podmínky a druh se stane natrvalo součástí naší fauny či flóry.

Rostliny

Geograficky nepůvodní druhy rostlin tvoří zhruba třetinu druhů květeny České republiky (Pyšek et al., 2002). Ve většině případů jde ovšem o taxony dosti vzácné, s nimiž se lze setkat jen na několika lokalitách, případně jde o druhy téměř výhradně pěstované, které jen ojediněle unikají do volné krajiny. Nepůvodní druhy, které se na naše území dostaly v souvislosti s činností člověka od počátku neolitu do roku 1500, nazýváme archeofyty, ty, které se objevují teprve po roce 1500, neofyty. Expanzními druhy nazýváme rostliny domácího původu, které se vlivem nejrůznějších změn prostředí začaly šířit ze svých původních biotopů (kopřiva dvoudomá (*Urtica dioica*), třtina křovištní (*Calamagrostis epigejos*)).

Invazi rozumíme velké a náhlé zvětšení areálu druhu. Invaze začíná postupným šířením po nově vzniklých stanovištích v okolí dosavadního areálu nebo dálkovým výsadkem. Pro ochranu přírodních biotopů jsou obecně mnohem nebezpečnější invazní druhy se vzdálenějším areálem původního výskytu, které obvykle velmi rychle obsazují volnou niku, vytlačují domácí druhy a destabilizují původní společenstva. Některé z invazních druhů mohou představovat významná zdravotní rizika (druhy jedovaté – kustovnice cizí (*Lycium barbarum*), trnovník akát (*Robinia pseudoacacia*); druhy s obsahem fototoxických látek – bolševník velkolepý (*Hieracium mantegazianum*), kolotočník ozdobný (*Telekia speciosa*); pyl některých neofytů obsahuje silně alergenní látky – ambrosie peřenolistá (*Ambrosia artemisiifolia*), celík kanadský (*Solidago canadensis*), celík obrovský (*Solidago gigantea*)).

Pouze asi 91 taxonů, tedy 6,5 % z nepůvodní květeny České republiky, lze označit za invazní druhy. To platí na celé území republiky, avšak v regionech je počet aktuálních invazních druhů často značně nižší.

Z praktického hlediska ochrany přírody mají význam právě ty druhy, které vykazují zřetelný invazní potenciál. Ten spočívá ve schopnosti rostliny v krátké době obsazovat nová stanoviště, zpravidla na úkor tam dosud přítomné vegetace. Úspěšnost invaze je dána na jedné straně biologickými a ekologickými vlastnostmi invadující rostliny, na druhé straně zranitelností (invazibilitou) cílového ekosystému. Úspěšné invazní rostliny mají některé společné znaky, které ale nemusí být všechny přítomny zároveň. Tyto rostliny bývají euryekní (vysoce ekologicky přizpůsobivé), mají velkou reprodukční schopnost, ať již generativní nebo vegetativní, mají vyvinutý mechanismus pro rychlé šíření a jde o rostliny kompetičně zdatné. Často jsou autogamní nebo entomogamní s nespécifickými domácími opylovači, nebo opylovači zavlečenými, některé jsou zoonorní. Některé mají velkou schopnost vázat dusík, nebo jsou alelopatické (Prach, 2009). Tyto rostliny se obvykle vyznačují rychlým růstem a schopností nejrůznějšími mechanismy vytlačovat ostatní druhy. Výsledkem jsou pak monocenózní silně pozměněná společenstva s výrazně odlišným složením entomofauny a dalších druhů živočichů.

Úspěšnost invaze kromě vlastností daného druhu určují též vlastnosti invadovaného společenstva, některá společenstva jsou k invazím náchylnější. Obecně jsou snáze invadovány plochy s nezapojeným vegetačním krytem tzn. volnou nikou - společenstva plevelové vegetace na orné půdě, jednoletá ruderalní vegetace, antropogenní vysokobylinné porosty, sešlapávaná stanoviště - s absencí konkurenčně zdatných domácích druhů rostlin, s vyšším obsahem živin a s přiměřenou vláhovou zásobeností. Invadovanost klesá s rostoucí nadmořskou výškou (Chytrý et al., 2009). Nezanedbatelný význam pro schopnost druhu přežít v nepůvodním společenstvu mají i klimatické extrémny.

Hlavními druhy biotopů nejčastěji ohroženými šířením invazních rostlinných druhů jsou stepní lokality, břehy vodních toků, louky a pastviny, paseky, okolí cest a ladem ležící plochy v blízkosti sídel.

Na pobřeží vodních toků (popř. celých niv) se projevuje rušivá činnost vody spolu s eutrofizujícím účinkem a dostatkem vláh a dále se zde uplatňuje efekt šíření diaspor invazních rostlin lidským přispěním, případně vodním proudem. Na uvedených biotopech nacházíme největší počet invazních druhů rostlin, které místy mohou představovat i dominantní složku rostlinných společenstev.

Základním preventivním krokem v případě managementu invazních druhů je zmapování současného výskytu daného druhu, identifikace zdroje diaspor a způsobu zavlékání. Přednostně musí být zamezeno výskytu a šíření invazních druhů rostlin na cenných lokalitách a preventivně musí být likvidována ohniska v jejich okolí. Vhodným managementem chráněného území musí být zamezeno vzniku nových stanovišť k dalšímu šíření invazních rostlin. Pokud je invadované společenstvo natolik degradováno, že jej nemůžeme ponechat samovolné sukcesi, využijeme vhodných stabilizačních opatření, například osévání regionální travní směsí, vysazování ochranných keřových či stromových pásů.

Strategie managementu invazních rostlin je nemyslitelná bez informovanosti široké veřejnosti, která může přispět k zamezení výsadby těchto rostlin do zahrádek, na veřejná prostranství, při rekultivacích, lesních výsadbách apod.

Křídlatky

V rámci Libereckého kraje mají největší potenciál pro šíření křídlatky (*Reynoutria japonica*, *Reynoutria sachalinensis*, *Reynoutria x bohemica*), které sice nepředstavují žádná zdravotní rizika, ale tvoří někdy i poměrně homogenní porosty. Díky svému intenzivnímu růstu rychle zastíní ostatní druhy, které pak hynou. V posledních letech bylo učiněno mnoho pro jejich likvidaci (Interreg III A – Likvidace invazních rostlin v povodí Nisy Cf. - Martin; kampaň „Invazní rostliny na Turnovsku“ – projekt Orsej, semináře, mapování, osvětová činnost např. ČSOP *Armillaria*, ČSOP Křížánky).

Křídlatky jsou rostliny původem z východní Asie, do Evropy se dostaly jako okrasné a medonosné rostliny v 19. století. Na českém území vznikl mezidruhový kříženec *Reynoutria x bohemica*, který má ještě daleko intenzivnější schopnost invaze. K regeneraci stačí malý úlomek lodyhy, velmi rychle se šíří podél vodních toků a na zanedbané plochy v intravilánech obcí. Kromě negativního vlivu na přirozená společenstva mají křídlatky významný destrukční vliv na stabilitu břehů.

Souvislé porosty křídlatek se likvidují kosením nejlépe ve 14 denních intervalech, celý objem biomasy je nutno odstranit a místo zásahu ošetřit přibližně 2 krát do roka herbicidem, poprvé v květnu až v červnu a podruhé v srpnu až v září. U rozsáhlejších porostů je velmi účinné spásání ovcemi nebo skotem, ovšem pouze v počátcích růstu.

Netýkavky

Netýkavky obvykle pro původní společenstva nepředstavují takový problém. Negativní význam netýkavky žláznaté (*Impatiens glandulifera*) je obvykle přeceňován, ačkoliv se dokáže velmi rychle šířit, obvykle příliš nevytlačuje domácí druhy, neboť není konkurenčně tak silná. Tato jednoletá bylina pochází z Himalájí, jako okrasná a nektarodárná rostlina byla pěstována již ve 2. polovině 19. století. První doklady o jejím zplanění na našem území pochází z roku 1900 ze severní Moravy. Rychlou propagaci jí zajišťuje velké množství snadno klíčících semen. Šíří se převážně podél vodních toků, a to i jednotlivými úlomky rostlin unášenými vodou.

Netýkavka malokvětá (*Impatiens parviflora*) se jako okrasná rostlina začala pěstovat koncem 19. století, ve 30. a 40. letech začala silně expandovat zejména do narušených lesních společenstev, odkud vytlačuje domácí hájní druhy a stává se dominantou bylinného patra. Jako druh myrmekochorní se množí velice snadno, její rozšíření je ale v současné době poměrně stabilní.

Celíky (zlatobýly)

Celíky - celík (zlatobýl) kanadský (*Solidago canadensis*) a celík (zlatobýl) obrovský (*Solidago gigantea*) - pocházejí ze Severní Ameriky, jsou pěstovány jako okrasné a medonosné rostliny. Od 20. let 19. století se velmi rychle šíří na opuštěná pole, okraje sídel, náspy (zlatobýl obrovský osidluje též vlhčí a na živiny náročnější niky) a potlačují přirozenou vegetaci. Jsou to druhy se silně alergenními pyly. Při likvidaci je vhodné kombinovat kosení a postřiky (tam, kde to neohrožuje poškození dalších složek životního prostředí).

Bolševník velkolepý

Bolševník velkolepý (*Heracleum mantegazzianum*) je druhem centrální Asie, v Evropě se začal pěstovat již na začátku 19. století na Britských ostrovech, první výsadby v Čechách pocházejí ze zámeckého parku v Lázních Kynžvart z roku 1862. Již v roce 1877 je z okolí udáván jako zplanělý. Během času se do Evropy

dostaly další dva invazní druhy bolševníků: bolševník Sosnowského (*H. sosnowskyi*) do oblasti Pobaltí a bolševník perský (*H. persicum*) do Skandinávie. Rostlina obsahuje fotosenzibilní furanokumariny, které mohou u některých osob vyvolávat vážné alergické reakce. Ve své původní domovině (vysokostébelné kavkazské louky pod hranicí lesa) vykvétá přibližně ve věku 5 až 7 let, v nepříznivých podmínkách i za 12 let, na našich lokalitách za velmi příznivých podmínek vykvete i hned po druhém roce života. Tato plasticita, velmi dobrá regenerace a schopnost rychlého růstu mu umožňuje poměrně rychlé šíření. Obsazuje vlhčí půdy s dostatkem živin především dusíku, ale někdy též lesní lemy a světliny. Souvislé porosty bolševníku je nutno kosit a to nejlépe za plného květu, kdy mají rostliny nejvíce biomasy. Poté aplikovat herbicid a pokosenou biomasu spálit na místě. Takto by mělo během několika let dojít k úplnému vyčerpání populace. Velmi důležité je správné načasování zásahu. Pokud rostliny zlikvidujeme příliš brzy, stihnou ještě rychle obrazit, pokud již ve stadiu zralejších semen, hrozí riziko, že nezabráníme jejich vyklíčení. Rozsáhlejší plochy je lépe dlouhodobě obhospodařovat pastvou. V rámci Libereckého kraje tento invazní druh zatím nepředstavuje významější problém.

Poněkud méně významné jsou invaze vrbovky cizí (*Epilobium ciliatum*), sítiny tenké (*Juncus tenuis*), dvojzubce černoplodého (*Bidens frondosa*), náprstníku červeného (*Digitalis purpurea*) a vlčího bobu mnoholistého (*Lupinus polyphyllus*).

Další skupinou invazních druhů rostlin jsou druhy, které se projevují v Libereckém kraji zatím pouze v lokální míře. Patří mezi ně třapatka dřípená (*Rudbeckia laciniata*), různé druhy hvězdnic, jako např. *Aster x salignus*, *A. lanceolatus*, *Aster novi-belgii*, topinambur (*Helianthus tuberosus*), kolotočník ozdobný (*Telekia speciosa*), oman pravý (*Inula salicina*), rdesnovec mnohoklasý (*Rubrivena polystacha*), kejklířka skvrnitá (*Mimulus guttatus*), čechřice vonná (*Myrrhis odorata*), všedobr horní (*Imperatoria ostruthium*), šťovík alpský (*Rumex alpinus*), trnovník akát (*Robinia pseudoacacia*) a borovice vejmutovka (*Pinus strobus*).

Je třeba zmínit nebezpečí tzv. genetického pirátství, kdy dochází k narušování genomů druhů naší květeny ze strany druhů zavlečených (introregresivní hybridizace). Významné je třeba u vrbovky *Epilobium ciliatum* a topolu *Populus canadensis*.

Vzhledem k poměrně častému používání herbicidů k likvidaci invazních druhů je nutné si uvědomit, že tyto látky mají značná ekotoxikologická rizika (jsou jedovaté provšechny organismy, znehodnocují povrchové a podpovrchové vody, vyvolávají genetické změny na chromozomech) a zvážit, zda je pro přírodu a člověka větším potenciálním nebezpečím invazní druh či rezidua těchto látek v půdě, vodě a potravinách. Obvykle je v dlouhodobém managementu doporučován integrovaný přístup, tj. použití mechanických, biologických a chemických metod ve vhodném načasování. Metodou nejcitlivější k životnímu prostředí je dobře zvolený pastevní management. Zároveň se jedná o metodu velmi levnou, využitelnou nejen tam, kde není možno používat herbicidy (CHKO, oblasti ochrany vod), ale i na místech hůře přístupných pro mechanizaci, nebo tam, kde je invazních rostlin tak velké množství, že by chemické a mechanické způsoby jejich likvidace byly finančně velmi nákladné.

Velmi diskutabilní je pěstování invazních či potenciálně invazních rostlin k energetickému využití. Rada EPPO (European and Mediterranean Plant Protection), již je Česká republika členem, vydala v září 2007 doporučení, v němž varuje před využíváním invazních rostlin jako obnovitelného zdroje energie a zdůrazňuje význam preventivních opatření zabráňujících šíření invazních nepůvodních druhů (http://www.epppo.org/STANDARDS/position_papers/bioenergy.htm).

Právní řád České republiky problematiku biologických invazí příliš dobře neřeší, doporučené principy obsažené v mezinárodních úmluvách nemají obvykle v naší legislativě přímou podporu. Stěžejním dokumentem tedy zůstává zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny: „Záměrné rozšíření geograficky nepůvodního druhu rostliny či živočicha do krajiny je možné jen s povolením orgánu ochrany přírody.“

Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči, jehož součástí je seznam invazních druhů, které jsou předmětem monitoringu rostlinolékařské správy, dle § 9 stanovuje, že: „Každý, kdo zjistil výskyt, nebo má důvodné podezření z výskytu škodlivého organismu stanoveného prováděcím předpisem, je povinen toto zjištění nebo důvodné podezření neodkladně ohlásit rostlinolékařské správě buď přímo, nebo prostřednictvím obecního úřadu.“

Vyhláška č. 482/2005 Sb., o stanovení druhů, způsobů využití a parametrů biomasy při podpoře výroby elektřiny z biomasy sice stanovuje, které druhy jsou předmětem dotační podpory a které nikoliv („invazní a expanzní druhy vyšších rostlin, které narušují funkci ekosystémů a mohou způsobit hospodářské škody“), tento výčet má ale pouze informativní charakter.

Paradoxní je, že Akční plán pro biomasu pro ČR na období 2009 až 2011 (MŽP, 2009) jmenuje mezi ekonomicky efektivními druhy i některé, které se zároveň vyskytují v seznamu škodlivých invazních druhů monitorovaných rostlinolékařskou správou (akát, topinambur, křídlatka).

Živočichové

Mnoho nepůvodních druhů živočichů bylo na našem území záměrně vysazeno za účelem lesnického chovu, nebo vypuštěno do přírody nezodpovědnými chovateli, některé druhy unikly z chovných zařízení a dále se úspěšně šíří a účinně konkurují domácím druhům. Na šíření nepůvodní fauny má samozřejmě významný vliv i změna klimatu. Invazní druhy mohou konkurovat autochtonním druhům, poškozují genetickou výbavu původních populací a mohou též mít negativní vliv jako úspěšní predátoři.

Řada nepůvodních druhů hmyzu, které byly na naše území zavlečeny s dovozem zemědělských plodin a potravin je souhrnně označováno jako polní a skladištní škůdci. Nejznámějším takovým druhem je pravděpodobně mandelinka bramborová (*Leptinotarsa decemlineata*), která se u nás poprvé objevila v roce 1945.

Příkladem invazního druhu hmyzu vázaného na nepůvodní druh rostliny je klíněnka jírovcová (*Cameraria ohridella*), jejímž hostitelem je jírovec maďal (*Aesculus hippocastanum*). Jedná se pravděpodobně o evropský druh, který se z neznámých důvodů začal rychle šířit, poprvé byl kalamitní výskyt klíněnky zaznamenán v Makedonii v roce 1984, první kalamitní výskyt u nás byl v roce 1993 popsán z okolí Lednice na Moravě.

Dávno zdomácnělým druhem je kleštík zhoubný (*Varroa destructor*), drobný roztoč z Dálného východu dnes zavlečený po celém světě, který způsobuje u včelstev tzv. varroázu. Přes dříve účinná preventivní opatření se u něj objevuje stále častěji rezistence na některé přípravky.

Mezidruhová kříženci nepůvodní žížaly kalifornské (*Eisenia andrei*) a žížaly hnojní (*Eisenia foetida*) jsou používáni k urychlení kompostování, při úniku do přírody se ale tato žížala kalifornská kříží s našimi domácími žížalami samovolně se všemi možnými dopady najejich populaci. Přestože je doporučováno chovat tyto žížaly v uzavřeném vermikompostu, neboť mají statut invazního druhu a jejich volné šíření do přírody je zakázáno, není možné toto zcela ohlídat.

Velmi nepříjemným invazním druhem se stal všežravý plzák španělský (*Arion lusitanicus*), který kromě zahrad a zemědělské krajiny působí již značné škody v lesích (houby). Nemá zde mnoho přirozených nepřátel.

Poměrně významné nebezpečí pro naši původní ichtyofaunu představují některé invazní druhy ryb. Karas stříbřitý (*Carassius auratus gibelio*) pocházející z východní Asie se do Evropy dostal jako okrasná ryba již v 17. století. Dnes je obecně rozšířeným druhem, daleko hojnějším než původní karas obecný (*Carassius carassius*), protože je velmi odolný a dokáže se přizpůsobit nepříznivým podmínkám (nedostatek kyslíku, potravy), vytlačuje ostatní druhy kaprovitých ryb. Jeho explozivní šíření je ovlivněno gynogenetickým způsobem rozmnožování (na okrajích areálu vytváří monopohlavní samičí populace k jejímuž založení stačí jediná přenesená ryba). Velmi přizpůsobivým druhem je drobná rybka střevlička východní (*Pseudorasbora parva*), která se s plůdkem asijských ryb dostala do rumunských rybníků. Už v roce 1981 byla pozorována v Čechách. Z našich toků vytlačuje slunkou obecnou (*Leucaspis delineatus*) a působí škody zejména v zejména kapřích chovech.

Závažným problémem pro populace našich druhů raků je severoamerický rak pruhovaný (*Orconectes limosus*), který byl vysazen v roce 1890 v Německu jako náhrada za ubývající populace raka říčního (*Astacus astacus*). Po Labi se dostal až na naše území (první nález z roku 1988). Je přenašečem račích moru.

I mezi obratlovci se vyskytují expanzní druhy. Někteří hlodavci způsobující škody na zemědělských plodinách a sazenicích lesních dřevin. Populace těchto druhů prodělávají více či méně pravidelně gradace.

Patří k nim zejména hraboš polní (*Microtus arvalis*), pravidelně se přemnožující v některých oblastech. V posledních letech se na imisních holinách náhorní plošiny Jizerských hor a Krkonoš v souvislosti se změnou životních podmínek po velkoplošném odlesnění značně rozšířil hraboš mokřadní (*Microtus agrestis*). Tento druh, vyskytující se u nás pouze v horských oblastech, byl ještě v 80. letech 20. stol. považován v ČR za glaciální relikv, zasluhující ochranu. Dnes patří např. v Jizerských horách k nejhojnějším hlodavcům, způsobujícím v období gradací významné škody na nově zakládáných lesních porostech.

Potenciální nebezpečí pro autochtonní faunu drobných a středních obratlovců představuje norek americký (*Mustela vison*). V Evropě byl chován od počátku 20. let 19. století jako kožešinové zvíře, ve stejné době byly zaznamenány první údaje o jeho výskytu ve volné přírodě. Od 60. let minulého století se laviovitě šíří i na našem území (Anděra, Hanzal 1996). Má vysokou míru disperze, je úspěšným predátorem a představuje též potenciální vektor šíření nových chorob a parazitů.

Záměrně vysazený asijský druh jelen sika (*Cervus nippon*) má významný negativní vliv na populace našeho jelena lesního (*Cervus elaphus*), s nímž se kříží. Destrukční vliv na původní biotopy má muflon (*Ovis musimon*). První zmínky o chovech muflonů na Českém území pocházejí ze 16. století. Stejně jako ve své domovině (Korsika), kde preferuje skalnaté vrcholy vyšších poloh, i na našem území se stáda s oblibou dlouhodobě zdržují na vrcholcích kopců a na skalnatých hranách. Ve Středomoří je vegetace před okusem částečně chráněna, protože za dlouhý čas koexistence s muflony si přeměnou listů a stonků vytvořila specifické ochranné orgány, jako jsou trny a ostny. Způsobem spásání vegetace těsně nad zemí tak početná mufloní stáda decimují nejcennější teplomilná a suchomilná společenstva, často zcela redukují keřové patro a na mnohých lokalitách znemožňují přirozenou obnovu lesa. Dochází k ruderalizaci bylinných společenstev, nitrifikaci půdy a k erozi způsobené obnažováním půdy. Nejvýznamněji se tento stav projevuje u vzácných nelesních společenstev. Stav těchto kopytníků bude nutné snížit na minimum.

Zavlečené invazní druhy jsou považovány za jeden z významných faktorů způsobujících pokles biodiverzity (redukují diverzitu v lokálním měřítku a homogenizují flóru a faunu velkých územních celků). Dá se předpokládat, že rozsáhlé ekologické a ekonomické důsledky biologických invazí se teprve projeví.

Aktualizovaná databáze evropských nepůvodních druhů je přístupná na internetových stránkách www.europe-aliens.org.

Geneticky modifikované organismy

Geneticky modifikovaný organismus (GMO) je organismus (kromě člověka) schopný rozmnožování, jehož dědičný materiál byl změněn genetickou modifikací, způsobem, kterého se nedosáhne přirozenou rekombinací.

Za genetickou modifikaci nejsou považovány nahodilé změny genetických vlastností působením mutagenů (např. ionizujícího záření). Takto vznikla například většina současných odrůd obilnin či řepky olejné.

V České republice je nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty upraveno zákonem č. 78/2004 Sb., o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty, který transponuje evropské směrnice 2001/18/ES a 2009/41/ES, a přímo použitelnými nařízeními ES 1829/2003, 1830/2003, o sledovatelnosti a označování GMO, a 1946/2003, opřeshraničních pohybech GMO. Smyslem právní úpravy je zajistit ochranu zdraví člověka a zvířat, životního prostředí a biologické rozmanitosti.

1.5. Revize střetů pojmenovaných v KOPK 2004, zhodnocení jejich významu v roce 2012

Střety ÚSES a liniových staveb

Teorie ÚSES, jak byla rozvíjena v bývalém Československu vycházela z předpokladu, že biokoridory ÚSES budou sloužit i jako migrační koridory živočichů. To ovšem byl ovšem od samého počátku mylný předpoklad. Teoretická ekologie ve světové literatuře odlišuje biotopové koridory, tedy to, co se u nás označuje za ÚSES a migrační koridory taxonomických skupin různé úrovně. Střetům ÚSES a liniových staveb nelze principiálně zabránit a je nutno je posuzovat z hlediska biotopového. Řešením je zpravidla navržení biokoridoru v náhradní trase.

Závažnější je otázka územního střetu biocentra ÚSES a liniové stavby, protože rozdělením svého území ztrácí biocentrum zpravidla svoji funkci. Biocentrum nelze lehce přesunout na jiné místo, neboť mnohé typy biotopů vyžadují velice specifické životní podmínky. Střety ÚSES a liniových staveb je nutno stále považovat za závažné.

Hodnocení migrační propustnosti krajiny je věnována v poslední době celá řada studií. Mapy migračně významných území (MVÚ), dálkových migračních koriorů (DMK) a bariérových míst migračních koridorů (DMK_BM), které jsou výstupem z VaV SP/2d4/36/08 „Vyhodnocení migrační propustnosti krajiny pro velké savce a návrh ochranných a optimalizačních opatření“ (EVERNIA) jsou uveřejněny na stránkách www.nature.cz.

Na základě požadavku Libereckého kraje byla v roce 2013 zpracována Strategická migrační studie pro Liberecký kraj (EVERNIA 2013). Materiál vymezuje základní problémy migrační prostupnosti v území, definuje klíčová území, jejichž další využití je nezbytné řešit v s ohledem na zachování jejich migrační funkce.

Střety ÚSES a těžby nerostných surovin

Zájem o potenciální využití dalších dosud netěžených ložisek štěrkopísků a stavebních písků v Libereckém kraji stále trvá, dokonce se opakovaně objevuje myšlenka obnovit těžbu nízkoobsahových uranových rud.

Těžba nerostných surovin je nevratným zásahem do krajiny a kromě negativních vlivů vlastní těžební činnosti (hluk, imise, prašnost) přináší změny mikroklimatu, vodního režimu, ničení původních skalních společenstev často s reliktními druhy, má též velice negativní dopady na územní systémy ekologické stability a může vyřadit z funkce nejen přímo dotčené části, ale funkčnost systému na větším území. Těžební činnost je proto nutno etapizovat tak, aby nebyly příliš narušeny funkce ÚSES.

Protože v mnohých případech dochází těžbou ke vzniku zajímavých biotopů (náhradních stanovišť zejména pro lesostepní a skalní společenstva), z nichž některé se mohou stát refugii pro zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů, je třeba vždy zvážit možnost ponechání takových lokalit samovolnému vývoji. Terénní úpravy v podobě sanací a následných rekultivací či revitalizací jsou nutné v případě velkoplošných lomů, kdy kolmé stěny a pravidelné pravoúhlé etáže znesnadňují spontánní sukcesí.

Střety ÚSES a těžby nerostných surovin je nutno stále považovat za závažné.

Střety krajinných hodnot a liniových staveb

Liniové stavby mají velice různorodý efekt na krajinný ráz. Nejhorší dopady mají víceproudé rychlostní komunikace, protože zpravidla nekopírují terén a jsou proto charakteristické velkým rozsahem mostních objektů na straně jedné a zářezů na straně druhé.

Tyto střety je proto nutno stále považovat za závažné.

Střety krajinných hodnot a těžby nerostných surovin

Těžba nerostných surovin má velice různorodé dopady na krajinný ráz. Každý záměr je proto nutno posuzovat individuálně. Na jedné straně těžba písku v zatopených pískovnách v oblasti s vysokým zor-

něním krajinné hodnoty spíše zvyšuje, na straně druhé rozsáhlé těžební prostory na úbočí krajinných dominant, zejména, pokud narušují linii horizontu, narušují krajinný ráz rozsáhlých oblastí.

Tyto střety je proto nutno stále považovat za závažné.

Narušování životní pohody prašností a hlučností

K velice častým střetům při těžbě nerostných surovin a při výstavbě i provozu liniových staveb patří vysoká prašnost a hlučnost. I tyto jevy ovlivňují negativně krajinný ráz a rekreační funkce krajiny a je nutno na jejich řešení pamatovat při rozhodovací činnosti státní správy.

Tyto střety je proto nutno stále považovat za závažné.

Významným pomocníkem pro řešení těchto střetů a předcházení suburbanizačních procesů v krajině jsou preventivní hodnocení krajinného rázu, které byly vypracovány pro některé kraje, CHKO, či menší územní celky. Umožňují pracovníkům ve veřejné správě jednodušeji zhodnotit vliv plánovaných staveb a činností na přirozená lidská měřítka krajiny. V Libereckém kraji je mimo území CHKO (Jizerské hory: Vetešník 2002, Brychtová 2008; Kokořínsko: Vorel 2008; Český ráj: Jeřábek 1999, Löw 2008; Lužické hory: Brychtová 2005) zpracován dokument „Vymezení oblastí krajinného rázu Libereckého kraje“ (Brychtová 2009) a „Preventivní hodnocení krajinného rázu oblasti Císařský kámen“ (Průchová 2007).

1.6. Zhodnocení plnění krátkodobých a střednědobých cílů KOPK 2004

Cíle v oblasti legislativy a veřejné správy

Cíle	Zhodnocení plnění
Iniciace změny ustanovení zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, v platném znění – ve snaze ochrany dřevin na obecních pozemcích iniciace zákonné možnosti nadřízeného správního orgánu vyhradit si pravomoc obce k povolování kácení dřevin na těchto pozemcích.	K iniciaci změny nedošlo, vzhledem k tomu, že problém není již považován za prioritní.
Iniciace vydání obecně závazného právního předpisu MŽP ke krajinnému rázu (nedostatečný dopad do praxe vyplývající z § 12 zákona č. 114/92 Sb.)	K iniciaci vydání obecně závazného právního předpisu nedošlo, vzhledem k tomu, že stále chybí potřebná shoda názorů na řešení problému.
Iniciace změn oborových legislativních předpisů správců a provozovatelů elektrických vedení (zákon č. 458/2000 Sb., „energetický zákon“ v platném znění, ustanovení § 46, zejména nekompromisní znění odst. 9, zamezující výskyt porostů výšky nad 3 m) při důsledném, a k ochraně přírody neadekvátním odstraňování nárostů dřevin a keřů z tras vedení – tyto realizace lze prakticky provádět diferencovaně dle aktuálního stavu a potřeb, za stanovených podmínek v součinnosti s orgány ochrany přírody.	K iniciaci změny nedošlo, vzhledem k tomu, že problém není již považován za prioritní.

<p>Iniciace změn v ustanoveních novelizovaného znění stavebního zákona s cílem sladění legislativních norem pro vymezení současně zastavěných území v územním plánování všech stupňů – současná praxe protežuje ustanovení stavebního zákona (zákon č. 50/1967 Sb., o územním plánování a stavebním řízení, v platném znění, vyhláška č. 135/2001 Sb., o územně plánovacích podkladech a územně plánovací dokumentaci, ve znění vyhlášky č. 570/2002 Sb.), kdy do SZÚ jsou řazeny subkategorie tzv. ostatních ploch mnohdy charakteru VKP ze zákona, ve prospěch ustanovení vyhlášky MZe ČR č. 13/1994.</p>	<p>Problém byl vyřešen přijetím nového stavebního zákona a navazujících prováděcích předpisů.</p>
<p>Iniciace změn způsobu aplikace ochrany přírody na území pod správou Ministerstva obrany ČR v bývalém vojenském výcvikovém prostoru Ralsko a Chlum, ze současné kompetence centrálních orgánů (MŽP ČR v lesích VLS, s. p.) do kompetence orgánu ochrany přírody Libereckého kraje (mj. s cílem možné vyšší ochrany v kategorii Přírodní park aj.</p>	<p>Nadále trvá problém zajištění ochrany hodnotných částí krajiny v jurisdikci Ministerstva obrany.</p>
<p>Iniciace změn vedoucích k vynětí lesů bývalého VVP Ralsko (lesy ve správě VLS) z kategorie pozemků určených pro obranu státu, a to buď změnou správce (organizace zřízená ne MO ČR), nebo legislativní změnou zákona č. 222/99 Sb. o zajišťování obrany České republiky – § 29 Objekty důležité pro obranu státu, odst. 2 písm. a) objekty důležité pro obranu státu jsou dále pozemky a stavby, k nimž výkon majetkových práv státu vykonává ministerstvo obrany nebo právnická osoba jím zřízená nebo založená legislativní změnou zákona č. 114/92 Sb. (změna kompetence orgánu ochrany přírody – přesunem z MŽP ČR na KÚLK), nebo převedením lesů ve správě VLS, s. p. pod „civilní“ správu (LČR, s.p.).</p>	<p>Nadále trvá problém zajištění ochrany hodnotných částí krajiny v jurisdikci Ministerstva obrany.</p>
<p>Iniciace změny platné legislativy, která neumožňuje zřizování přírodních parků na současných „územích sloužících zájmu obranu státu“ (v podmínkách LK ve vztahu k bývalému VVP Ralsko) – viz výše.</p>	<p>Nadále trvá problém zajištění ochrany hodnotných částí krajiny v jurisdikci Ministerstva obrany.</p>
<p>Iniciace vytvoření detašovaného pracoviště AOPK pro území Libereckého kraje, opt. se sídlem v Liberci.</p>	<p>Problém byl vyřešen vytvořením střediska AOPK ČR v Liberci, které bylo posléze sloučeno se Správou CHKO Jizerské hory. Jeho služeb je využíváno zejména v odborných posuzováních týkajících se významných dřevin v krajině, krajinného rázu (zejména ORP). Důležitou funkci plní i z hlediska posuzování cennosti lokalit s výskytem ZCHD a posuzování plánů péče v MZCHÚ.</p>

Cíle v oblasti obecné ochrany přírody a krajiny

Cíle	Zhodnocení plnění
Podporovat snižování podílu orné půdy ve prospěch trvalých travních porostů, lesů a vodních ploch. Minimalizovat případy, kdy se vývoj ubírá opačným směrem.	Opatření bylo formulováno příliš volně, jeho plnění nelze kontrolovat.
Zodpovědně posuzovat změnu ve využití pozemků v případě trvalých kultur, zejména v případě zalesňování luk a nelesních lad či likvidaci stromových a keřových porostů na nelesní půdě.	Opatření bylo formulováno příliš volně, jeho plnění nelze kontrolovat. Obecně je opatření plněno při povolování činnosti.
Při požadavcích na zalesnění nelesní (zemědělské) půdy vždy zvažovat hodnotu dotčené plochy z hlediska biodiverzity i krajinného rázu. Pro zalesnění využívat dřeviny stanovištně odpovídající, s vyloučením dřevin geograficky nepůvodních.	Opatření bylo formulováno příliš volně, jeho plnění nelze kontrolovat. Obecně je opatření plněno při povolování činnosti.
Zvyšovat podíl trvalých kultur v krajině – trvalých travních porostů a preferovat jejich extenzivní využívání, s omezením chemizace a vnášením nepůvodního genofondu.	Opatření bylo formulováno příliš volně, jeho plnění nelze kontrolovat.
Bránit likvidaci a znehodnocování přírodních biotopů, využívat je udržitelným způsobem.	Opatření bylo formulováno příliš volně, jeho plnění nelze kontrolovat.
V lesním hospodářství uplatňovat principy přírodě blízkého hospodaření a usilovat o plošné zvyšování ekologické stability lesů.	Plněno v rámci byjadřování k návrhům LHP. vyloučení geograficky nepůvodních dřevin z obnovy v prvcích ÚSES.
Evidovat území se zvýšenou biodiverzitou (výskyt minerálně silných hornin, mokřady aj.) a lokality s výskytem význačných druhů rostlin a živočichů a vytvářet podmínky pro zachování či zlepšení jejich stavu.	Krajský úřad vytvořil a provozuje systém evidence údajů o lokalitách výskytu zvláště chráněných druhů živočichů a rostlin. Zvláštní evidence území se zvýšenou biodiverzitou, jako jsou výskyt minerálně silných hornin nebo mokřady nebyla vytvořena.
Podporovat a iniciovat aktivity, které směřují k prohloubení znalostí o živé přírodě na území kraje.	Krajský úřad Libereckého kraje vydal větší počet naučných publikací, určených odborné i laické veřejnosti.
Krajský úřad podporoval prostřednictvím grantového systému naučné stezky publikace o přírodě a krajině Libereckého kraje.	Všechna maloplošná zvláště chráněná území jsou vybavena informačními tabulemi.
Krajský úřad podporuje aktivity škol při ochraně drobných tůní v krajině.	
Zdokumentovat a průběžně aktualizovat stav rozšíření nebezpečných invazních druhů v krajině. Údaje centrálně shromažďovat a spravovat v prostředí GIS.	Dokumentace a následné sledování výskytu nebezpečných invazních druhů bylo provedeno v rámci dvou velkoplošných projektů, financovaných krajským úřadem. Dále bylo provedeno na lokalitách maloplošných ZCHÚ. Krajský úřad podporoval projekty likvidace nebezpečných invazních druhů udělováním grantů obcím, v rámci kterých byl výskyt nebezpečných invazních druhů dokumentován.

Zpracovat strategii (plán) likvidace invazních druhů a přistoupit k její realizaci. Přednostně likvidovat nebezpečná ohniska v biologicky hodnotnějších územích. Postupovat koordinovaně v rámci dílčích, migračně spojených území.	Krajský úřad Libereckého kraje realizuje programy na omezení výskytu invazních druhů rostlin na většině území kraje v rámci velkoplošných projektů či bodově v přírodně cenných lokalitách.
K požadavkům na zavádění nových kulturních rostlin do krajiny (energetické plodiny) přistupovat s opatrností a nabízet ekologicky bezpečnější alternativy.	Zavádění nových druhů kulturních rostlin jako energetických plodin se v Libereckém kraji omezilo na minimální míru, proto se nikdy nestalo hrozbou pro ochranu přírody a krajiny. Nebezpečí by mohlo vzniknout jedině v případě, kdyby stát začal pěstování energetických rostlin výrazněji podporovat.
V lesním hospodářství (při schvalování LHP a OPRL) prosazovat zájem na omezování podílu geograficky nepůvodních dřevin v obnovovaných porostech, zejména u dřevin s prokázáním „rizikovým chováním“ (akát, vejmutovka, pajasan). Tyto dřeviny nepřipouštět ani při zalesňování nelesních půd.	Akát, vejmutovka ani pajasan nejsou na území Libereckého kraje v lesním hospodářství problémem. Z geograficky nepůvodních druhů jsou na území Libereckého kraje vysazovány modřín, douglaska tisolistá, dub červený, borovice černá a jedle obrovská.
Iniciovat zpracování metodického materiálu pro vymezení a hodnocení významných krajinných prvků, včetně náhledu na VKP „ze zákona“.	Zpracování metodického materiálu pro vymezení a hodnocení významných krajinných prvků iniciováno nebylo, problém dále trvá.
Vytvořit celokrajskou evidenci VKP (v prostředí GIS)	Krajský úřad vytvořil celokrajskou evidenci registrovaných VKP. Významné krajinné prvky „ze zákona“ nejsou evidovány z důvodu jejich nejednoznačné definice a náročnosti podrobného vymezení.
Průběžně provádět aktualizaci evidence VKP	Celokrajská evidence registrovaných VKP je aktualizována.
Evidenci VKP zpřístupnit všem zájemcům.	Evidence registrovaných VKP je obsahem přílohy č.6 Aktualizované Koncepce ochrany přírody a krajiny Libereckého kraje. Data jsou zpřístupněna prostřednictvím Mapového serveru životní prostředí Libereckého kraje.
Aktualizovat síť registrovaných VKP na základě přijatého metodického materiálu a nově získaných informací o území.	Soubor registrovaných VKP doplňují úřady obcí s rozšířenou působností. Metodický materiál dosud přijat nebyl.
Shromažďovat podněty k registraci nových VKP na územně příslušných orgánech ochrany přírody.	Podněty k registraci nových VKP shromažďují úřady obcí s rozšířenou působností.
Souběžně s evidencí VKP vést i evidenci o biologicky zvláště cenných částech lesa.	Vedení plošné evidence o biologicky zvláště cenných částech lesa je nad možností příslušných úřadů. Je vedena evidence pouze pro zvláště chráněná území.
Sledovat stav registrovaných VKP a v případě jejich ohrožení přijímat nápravná opatření. Podporovat, např. formou grantů Libereckého kraje, označování registrovaných VKP v terénu jednoduchou formou (informační tabule, bez značení hranic).	Značení registrovaných významných krajinných prvků je na území Libereckého kraje prováděno.

<p>Při posuzování zásahů do krajiny hodnotit vlivy na VKP (resp. toto požadovat od investora), zvýšenou pozornost věnovat VKP kategorie „údolní niva“. Minimalizovat antropogenní dopady na nivy a podporovat zde uchování, popř. znovuvytvoření přírodních biotopů.</p>	<p>Opatření je prováděno pomocí státní správy v rámci rozhodnutí o zásazích do VKP. Příslušné orgány jsou metodicky vedeny k širšímu využití kompenzačních opatření v souvislosti s povolováním zásahů do VKP.</p>
<p>Vydávat propagační materiály a pořádat informační kampaně o významu dřevin v krajině a o zásadách správné péče o ně (a pravidlech zakládání nové stromové a keřové zeleně), tyto informace přednostně poskytovat obcím.</p>	<p>KÚ LK vydal metodickou příručku Stromy kolem nás: Co je dobré vědět o stromech a jejich údržbě (Liberec, 2006). Dále KÚ LK provádí pravidelné přednášky pro starosty a další zainteresované osoby obcí o ochraně a údržbě dřevin.</p>
<p>Shromažďovat údaje o stavu hodnotné vzrostlé mimolesní zeleně, ověřovat získané informace a hledat cesty ke zlepšení stavu.</p>	<p>Plošná evidence údajů o stavu hodnotné vzrostlé mimolesní zeleně je mimo možnosti většiny obecních úřadů. Některé velké obce si nechaly zpracovat generely mimolesní zeleně (Liberec, Jablonec n. N., Česká Lípa, Jilemnice), případně generely interakčních prvků ÚSES, které zahrnují hodnotné mimolesní dřeviny. Krajská správa silnic, příspěvková organizace zpracovala inventuru alejí podél silnic v majetku kraje pro část území.</p>
<p>Pečlivě zvažovat každou žádost o kácení, především brát v potaz oprávněnost důvodů a kvalitu zeleně. Pozornost věnovat jak prostředí sídel, tak i volné krajině.</p>	<p>Opatření se realizuje v rámci výkonu státní správy.</p>
<p>Při likvidaci dřevin ve větším rozsahu požadovat náhradní výsadby. Kvalitu těchto výsadeb kontrolovat: požadovat dřeviny vhodné pro dané prostředí, použití kvalitního sadebního materiálu, vhodné rozmístění na ploše, zajištění opory, případně ochrany před zvěří atd.</p>	<p>Náhradní výsadba je v souvislosti s povolováním kácení ukládána v rozsahu dle uvážení povolujícího orgánu. Obce jsou metodicky vedeny k důkladné specifikaci případné náhradní výsadby.</p>
<p>Sledovat stav stromové a keřové zeleně ve volné krajině a podle možností je doplnit o kvalitní výsadby. V pohledově exponovaných úsecích (např. v doprovodu komunikací či podél vodotečí) usilovat o postupnou rekonstrukci druhově méně kvalitních stromových doprovodů – dožívající pionýrské dřeviny a šlechtěné topoly (podél komunikací aleje nepěstěné a často přestárlé ovocné dřeviny) nahradit trvalejšími, stanovištně přirozenými druhy (dub, lípy, jasan, javor...).</p>	<p>Je částečně naplňováno při rekonstrukcích veřejné zeleně, včetně podpory ze strany Libereckého kraje prostřednictvím grantů.</p>
<p>Zpracovat generel krajinného rázu pro celý kraj nebo alespoň pro klíčová území. Výsledky tohoto generelu využívat při zpracování územně plánovacích dokumentací, pozemkových úpravách a projekčních pracích většího rozsahu.</p>	<p>Pro území CHKO bylo zpracováno preventivní hodnocení krajinného rázu (Jizerské hory: Vetešník 2002, Brychtová 2008; Kokořínsko: Vorel 2008; Český ráj: Jeřábek 1999, Löw 2008; Lužické hory: Brychtová 2005), pro oblast mimo CHKO dokument „Vymezení oblastí krajinného rázu Libereckého kraje“ (Brychtová 2009) a „Preventivní hodnocení krajinného rázu oblasti Císařský kámen“ (Průchová 2007).</p>

<p>Při posuzování investičních záměrů, které mohou významně zasáhnout do krajiny, požadovat kvalifikované zhodnocení dopadů na krajinný ráz, včetně předložení variantních řešení.</p>	<p>Kvalifikované zhodnocení dopadů na krajinný ráz, včetně předložení variantních řešení je požadováno v rámci procesu hodnocení vlivu na životní prostředí záměrů (EIA) a koncepcí (SEA). Je hodnoceno i mimo tyto procesy v rámci běžného povolování investičních záměrů-ORP.</p>
<p>Nepřipouštět řešení, která povedou k významnému zjednodušení krajinné mozaiky, jako je zcelování pozemků s různým využitím, likvidace mezí s porosty dřevin, drobných remízků i osamocených stromů, vysoušení mokřadů atd.</p>	<p>Liberecký kraj podporuje formou grantů obnovu a údržbu těchto drobných krajinných prvků.</p>
<p>Brát zřetel na historicky podmíněné rozložení druhů pozemků v krajině. V tomto kontextu kriticky posuzovat požadavky na zalesnění (i s ohledem na biodiverzitu), pokud by vedlo k přílišné geometrizaci (zjednodušení) porostních okrajů.</p>	<p>Opatření bylo formulováno příliš volně, jeho plnění nelze kontrolovat.</p>
<p>Usilovat o záchranu drobné sakrální architektury a dalších památkových objektů, které tvoří historickou charakteristiku krajinného rázu. Tyto objekty vhodně doplnit kvalitní zelení a přizpůsobit jim prostorové uspořádání krajiny. Nepřipouštět expanzi obytné i jiné zástavby do volné krajiny (s výjimkou staveb, jejichž podstata takové umístění vyžaduje – např. vodárny).</p>	<p>KÚ LK podporuje formou grantů záchranu drobné sakrální architektury a dalších drobných památkových objektů v krajině, včetně jejich doplnění doprovodnou zelení. Některé další akce byly podpořeny granty Ministerstva kultury. Tato otázka je řešena v rámci schvalování územních plánů. Expanzi zástavby v okolí velkých měst, především aglomerace Liberec – Jablonec nad Nisou se nepodařilo zabránit.</p>
<p>Při posuzování nových telekomunikačních staveb (vysílačů) prosazovat využívání existujících stožárů a výškových staveb před využíváním nových.</p>	<p>Tato zásada je již respektována, ovšem síť těchto staveb je již prakticky kompletní.</p>
<p>Podporovat zvyšování diverzity krajinných struktur v rámci pozemkových úprav i menších akcí (přednostně v územích s velkým rozsahem orných půd) – požadovat rozčleňování nadměrných ploch zejména orné půdy soustavou stromové a keřové zeleně, travních porostů, popř. vodními plochami a vodotečemi.</p>	<p>Provádění pozemkových úprav v Libereckém kraji bylo v uplynulém období minimální. Dodržování zmíněných zásad je již součástí podmínek financování komplexních pozemkových úprav.</p>
<p>Požadovat zapracovávání ÚSES (vč. interakčních prvků) do pozemkových úprav (se zohledněním navazujících katastrálních území).</p>	<p>Zpracovávání ÚSES (vč. interakčních prvků) do pozemkových úprav je již zákonnou povinností.</p>
<p>Podporovat obnovu a údržbu historické cestní sítě v zemědělské krajině, např. v rámci budování cyklostezek. Tyto cesty osázet vhodnými dřevinami a podle možností doplnit další infrastrukturou.</p>	<p>V rámci grantového fondu v oblasti životního prostředí podporuje Liberecký kraj výsadby doprovodné zeleně kolem komunikací.</p>
<p>Podporovat pravidelnou údržbu zemědělských pozemků, s cílem významně omezit plošný rozsah ruderálních lad.</p>	<p>Opatření bylo formulováno příliš volně, k jeho plnění není dostatek legislativních prostředků.</p>

<p>Zdokumentovat nejvýznamnější migrační bariéry v krajině (stávající i potenciální) a navrhnout technické prostředky k jejich překonání (nadhody, podchody, propustky pro obojživelníky a drobné savce). Realizaci těchto opatření řešit zejména v součinnosti s Ředitelstvím silnic a dálnic ČR.</p>	<p>Migrační bariéry pro velké savce byly zdokumentovány (firma Evernia) a opatření jsou přijímána na centrální úrovni. Jedním z takových opatření je oplocení rychlostní komunikace R35 v úseku Hodkovice nad Mohelkou – Rádelský mlýn. Dokumentaci migračních tras obojživelníků a přijímání opatření k jejich ochraně provádějí obecní úřady v součinnosti s KÚ LK. Opatření na ochrany menších druhů savců přijímají obce ve spolupráci s mysliveckými sdruženími.</p>
<p>Aktualizovat dokumentace ÚSES zpracované před rokem 1997 (platnost ÚTP NR a R ÚSES), s cílem zajištění vzájemného propojení systému a jeho celkové konzistence ve všech biogeografických významech.</p>	<p>Regionální ÚSES na území Libereckého kraje byl schválen v rámci Zásad územního rozvoje Libereckého kraje.</p>
<p>Na základě rozboru stavu dokumentací ÚSES z hlediska vymezenosti interakčních prvků řešit jejich doplnění alespoň ve vybraných územích. Za klíčový prostor pro vymezování interakčních prvků považovat krajinné úseky s vyšším stupněm zemědělského zkulturnění a krajiny urbanizované.</p>	<p>Doplnění interakčních prvků ÚSES bylo podporováno v rámci podpory výsadby a rekonstrukcí mimolesní zeleně např. formou grantů Libereckého kraje.</p>
<p>Při zpracování ÚSES do územně plánovacích dokumentací chápat stávající generely ÚSES jako „minimalistický“ podklad, který by v ÚPD neměl být již dále redukován (zejména pokud jde o počty biocenter a velikost „oka sítě“), ale naopak podle možností rozšiřován a doplňován. Na úrovni ÚPD by měly být rozpracovány interakční prvky a měla by být řešena návaznost na případný generel zeleně.</p>	<p>Opatření bylo formulováno příliš volně, jeho plnění nelze kontrolovat.</p>
<p>Iniciace provádění změn územně plánovacích dokumentací v případě nutnosti řešení nově vznikajících skutečností ovlivňujících ÚSES.</p>	<p>Iniciace provádění změn územně plánovacích dokumentací v případě nutnosti řešení nově vznikajících skutečností ovlivňujících ÚSES prováděna nebyla.</p>
<p>Sledovat, zda jsou pozemkové úpravy řešeny v dostatečné podrobnosti ÚSES (vč. interakčních prvků) i v návaznostech v sousedících územích.</p>	<p>Povinnost plně respektovat ÚSES je zákonnou povinností danou zákonem o pozemkových úpravách. Rozsah komplexních pozemkových úprav provedených v době platnosti KOPK LK byl minimální.</p>
<p>Stanovit priority pro realizaci nefunkčních částí ÚSES, zpracovat projekty a přistoupit k realizaci navržených opatření. Kritéria pro stanovení priority: (a) kvalita přírody v okolí – upřednostňovat území s výrazným deficitem přírodních prvků; (b) očekávaný efekt, s přihlédnutím k funkční úrovni – přednost dát skladebným prvkům nadregionálního a regionálního významu; (c) synergické účinky – sčítání efektů; (d) finanční dostupnost – nákladnost opatření, možnosti kofinancování.</p>	<p>Toto opatření nebylo splněno.</p>

Při posuzování investičních a rozvojových záměrů v krajině považovat ÚSES za jeden z významných limitů využití území. Chránit zejména vymezená a funkční biocentra a biokoridory, jejichž přetrasování by znamenalo významné snížení migrační funkce (např. biokoridory vedené v nivách).	Opatření bylo formulováno příliš volně, jeho plnění nelze kontrolovat.
Biocentra na lesní půdě přednostně kategorizovat jako les zvláštního určení při průběžných obnovách LHP/LHO.	Plnění tohoto opatření není v pravomoci veřejné správy, je plně v pravomoci vlastníků.
Revidovat hranice přírodního parku Maloskalsko v novém vymezení (vypustit území, které se překrývá s CHKO Český ráj, naopak zvážit přiřazení oblasti Kopaninského hřbetu – návaznost na Přírodní park Ještěd). Revidovat hranice PŘP Peklo tak, aby nezasahoval do vojenského prostoru (případně přehlásit park dle výsledků revize).	Přírodní park Maloskalsko byl vyhlášen v novém vymezení. Revize ani vyhlášení Přírodního parku Peklo neproběhlo. Z hlediska legislativy je Přírodní park Peklo značně problematický, nové vyhlášení není reálné.
Shromažďovat návrhy na zřízení nových přírodních parků (Černostudniční hřeben, Císařský vrch, Prosečský hřeben, Železnobrodsko, popř. další) a konfrontovat je s připravovanými evropsky významnými lokalitami soustavy Natura 2000.	Opatření bylo splněno, návrhy byly shromážděny a jejich porovnání s Evropsky významnými lokalitami bylo provedeno.
Na základě zjištění dle předchozího bodu zřízovat nařízeními nové přírodní parky.	Od vyhlášení nových parků bylo upuštěno.
Sledovat úroveň ochrany přírody a krajiny v přírodních parcích a na základě zjištěných nedostatků zvážit možnosti úpravy ochranného režimu.	Úprava ochranného režimu byla provedena v přírodních parcích Ještěd a Maloskalsko.
Udržovat, případně doplnit označení přírodních parků a zajistit obecnou dostupnost zřizovacích vyhlášek.	Označení přírodních parků je udržováno a doplňováno podle potřeby. Zřizovací vyhlášky jsou přístupné na Internetu.
Pěstovat povědomí o existenci přírodních parků a prezentovat je jako přednost zvyšující atraktivitu a význam daného území.	KÚ LK zajistil vybavení přírodního parku Maloskalsko a Ještěd informačními tabulemi.
Aktivně shromažďovat informace o výskytu vzácných a ohrožených druhů rostlin, živočichů či jiných cenných přírodních fenoménů a v případě potřeby zajistit vyhlášení přechodně chráněné plochy.	Informace jsou vedeny v nálezové databázi AOPK, částečně v mapovém serveru Libereckého kraje. Přechodně chráněné plochy na území Libereckého kraje nebyly vyhlášovány.
Vést evidenci o přechodně chráněných plochách a monitorovat jejich stav. Na základě těchto šetření pak případně rozhodnout o zrušení přechodně chráněné plochy nebo její převedení do jiné kategorie územní ochrany.	Přechodně chráněné plochy na území Libereckého kraje nebyly vyhlášovány.

Cíle v oblasti zvláštní ochrany přírody a krajiny

Cíle	Zhodnocení plnění
Sledovat proces přípravy národního seznamu evropsky významných lokalit.	Národní seznam evropsky významných lokalit vznikl. KÚ LK se k evropsky významným lokalitám na území Libereckého kraje vyjadřoval.
Při jednáních s veřejností a institucemi podporovat a propagovat soustavu Natura 2000 jako odborně zdůvodněný rámec pro územní ochranu přírody v souladu se zájmy EU i zájmy národními.	Opatření bylo formulováno příliš volně, jeho plnění nelze kontrolovat.
Spolupracovat při vyhlášení nových ZCHÚ vymezených na základě evropských kritérií, včetně jejich vyznačení v terénu a zpracování plánů péče.	Vzhledem k právní úpravě vyhláší EVL krajský úřad, takže celý proces je pod jeho kontrolou.
Doplnit soustavu ZCHÚ o další cenné lokality, které se nestaly součástí „evropského seznamu“. Vycházet z připojeného přehledu cenných lokalit tento dle potřeby a znalostí dále rozšířit.	Národní seznam evropsky významných lokalit je poměrně rozsáhlý a vyhlášení jednotlivých lokalit významně zatěžuje kapacity KÚ LK. Je nezbytné znovu přehodnotit naléhavost vyhlášení dalších lokalit až po vyhodnocení nově ustanovené soustavy MCHÚ.
Zajistit vyhlášení nových ZCHÚ, provést jejich geometrické zaměření, vyznačení hranic a vypracování plánů péče.	Geometrické zaměření, vyznačení hranic a vypracování plánů péče je podle platné legislativy neodmyslitelnou součástí vyhlášovacího procesu. V současnosti jsou kapacity KÚ LK plně vytíženy vyhlášením evropsky významných lokalit.
Přehodnotit kategorie stávajících ZCHÚ v souvislosti s předměty a cíly ochrany.	Kategorie stávajících ZCHÚ v souvislosti s předměty a cíly ochrany byly přehodnoceny. Výsledkem bylo zahrnutí PP Galerie do PR Údolí Jizery a PP Sluneční dvůr a Konvalinkový vrch do NPR Jestřebské slatiny.
V souladu se zákonem č. 114/92 Sb., zajistit zpracování a schválení plánů péče vyhlášených ZCHÚ.	Zpracování a schvalování plánů péče již vyhlášených ZCHÚ probíhá průběžně.
V nových plánech péče jednoznačně vycházet při stanovení managementových opatření z předmětu ochrany, který je stanoven ve zřizovacím dokumentu -nařízení, kterým se ZCHÚ zřizuje. V přírodě blízkých lesních společenstvech směřovat hospodaření k nastartování a postupnému obnovování samořídících funkcí ekosystému. U nelesních společenstev přiměřenými a efektivními zásahy (sečení, pastva, výřez náletových dřevin, údržba vodních nádrží aj.) blokovat sukcesí na požadovaném stupni.	Dodržování výše uvedených zásad při zpracování a schvalování plánů péče je zákonnou povinností a je kontrolováno.
Provést geometrické zaměření ZCHÚ, které dosud zaměřeny nebyly.	U stávajících MCHÚ bylo geometrické zaměření provedeno.
Podle potřeby obnovovat značení hranic ZCHÚ.	Značení hranic ZCHÚ je obnovováno průběžně, podle potřeby.
Ke každému ZCHÚ doplnit nejméně jednu informační tabuli.	Všechna ZCHÚ byly doplněna nejméně jednou informační tabulí, které se průběžně obměňují.

Provádět pravidelné sledování (monitoring) stavu ZCHÚ a z výsledků vyvodit závěry, zda realizovaný režim a management ochrany je dostatečně účinný.	Monitoring prováděné péče (ochranářského managementu) se provádí.
Ke každému ZCHÚ pořídit přírodovědné průzkumy v rozsahu a zaměření odpovídajícím motivům ochrany.	Přírodovědné průzkumy (inventarizace) ZCHÚ se provádějí průběžně podle potřeb a možností KÚ LK.
Soustředit údaje o památných stromech na krajský úřad a data průběžně aktualizovat.	KÚ LK vede evidenci památných stromů na základě podkladů, zasílaných obcemi. Tento seznam je porovnáván s databází Ústředního seznamu ochrany přírody, který vede AOPK ČR.
Provedení fyzické kontroly všech památných stromů na území Libereckého kraje, s důrazem na aktualizaci sledovaných evidovaných ukazatelů a se stanovením způsobu režimu ochrany a opatření.	Fyzickou kontrolu všech památných stromů na území Libereckého kraje provedly obecní úřady ve spolupráci se Střediskem AOPK ČR a pracovníky Ústředního seznamu ochrany přírody.
Zhodnocení opodstatněnosti návrhů některých ÚPD na vyhlášení nových památných stromů, pokračování ve vyhlášení nových prvků. Z podkladů zpracovatele KOP (návrhy ÚPD) se jedná předběžně o 70 prvků uvedených v Tabulkové části.	Vyhlašování nových památných stromů bylo ponecháno plně v pravomoci úřadů obcí s rozšířenou působností.
Vést evidenci o lokalitách zvláště chráněných organismů na krajské úrovni i na úrovni dotčených obcí. Pozornost věnovat nejen druhům legislativně chráněným, ale i dalším regionálně významným rostlinám a živočichům.	V praxi je využívána nálezová databáze AOPK ČR.
Podporovat a iniciovat biologické průzkumy, zejména v územích a lokalitách nedostatečně prozkoumaných.	KÚ LK zajišťuje zpracování biologických průzkumů z vlastních prostředků a dále LK poskytuje granty na tyto účely.
Podporovat a koordinovat zpracování regionálních „červených seznamů“ vzácných a ohrožených druhů rostlin a živočichů.	V současné době nemá KÚ LK dostatečné možnosti, aby zajistil přípravu regionálních červených seznamů.
Těchto regionálních červených seznamů využívat jako relativně objektivního rámce pro hodnocení vzácnosti bioty na území kraje.	Regionální červené seznamy se dosud nevedou.
Sledovat stav významných lokalit zvláště chráněných a ohrožených druhů rostlin a v případě potřeby přijímat nápravná opatření.	Aktivní péči (ochranářský management) o významné chráněné a ohrožené druhy rostlin zajišťuje KÚ LK jak ve zvláště chráněných územích, tak i mimo ně.
Zajišťovat nezbytný management významnějších lokalit zvláště chráněných a ohrožených druhů rostlin (kosení, pastva, výřez náletových dřevin, péče o vodní režim aj.), zejména s využitím dotačního titulu PPK.	Management významnějších lokalit zvláště chráněných a ohrožených druhů rostlin byl KÚ LK zajišťován jak s využitím dotačního titulu z Programu péče o krajinu, tak i z jiných zdrojů.
U nejvíce ohrožených druhů rostlin a živočichů podporovat a koordinovat programy a projekty na posilování populací.	V současné době je v přípravě projekt na posílení populace lomikamenu trstnatého v přírodní rezervaci Údolí Jizery.

1.7. Zhodnocení reálnosti cílů vytyčených v KOPK 2004 a jejich aktuálního významu

V oblasti legislativy a veřejné správy

Obecný cíl: Iniciace odstranění nedostatků a nesouladů ve stávající právní úpravě.

Tento cíl je formulován realisticky, avšak příliš volně a příliš obecně. Odstranění nedostatků a nesouladů v právním řádu České republiky není v pravomoci krajů, které mají pouze iniciativní postavení, jehož váha je značně ovlivněna aktuální politickou situací. Kraje jsou běžným připomínkovým místem k návrhům nové legislativy a proto by měl být dán hlavní důraz na řádné plnění této běžné povinnosti, tedy pečlivě návrhy nové legislativy připomínkovat.

Dílčí cíle:

zhodnocení reálnosti dílčích cílů	zhodnocení aktuálního významu dílčích cílů
A) Odstranění dílčích nesrovnalostí v legislativních předpisech ochrany přírody.	
Formulace tohoto cíle je v určité disproporcii s obecným cílem, a jak ukazuje praxe, nebyl příliš reálný.	Odstranění konkrétních nesrovnalostí v legislativních předpisech je stále aktuální.
B) Zajištění zájmů ochrany přírody cestou změn energetických oborových předpisů	
Tento cíl nebyl formulován příliš realisticky, je zjevné, že požadavky bezpečnosti představují vyšší veřejný zájem, než je ochrana přírody.	Odstranění konkrétních problémů je stále aktuální.
C) Zabezpečení zájmů ochrany přírody v územně plánovacím procesu.	
Cíl byl formulován příliš obecně, avšak formulace jednotlivých opatření byla naprosto realistická.	Tento cíl již nepatří mezi prioritní, vzhledem ke změně praxe správců rozvodné sítě.
D) Změna současného způsobu aplikace ochrany přírody na území pod správou Ministerstva obrany ČR – v bývalém vojenském výcvikovém prostoru Ralsko a Chlum.	
Tento cíl byl formulován naprosto správným způsobem, přestože se dosud nenaplnil, měl by být nadále sledován.	Tento cíl je nadále aktuální.
E) Změna územní organizační struktury AOPK.	
Tento cíl byl formulován naprosto přesně a správně a byl beze zbytku splněn.	Tento cíl byl beze zbytku naplněn.

V oblasti obecné ochrany přírody a krajiny

Obecný cíl: Vytvářet podmínky pro šetrné nakládání s přírodními fenomény a zamezit tak jejich poškozování. Zvažovat významnější zásahy do krajiny a hledat řešení k napravení zhoršeného krajinného rázu. Pro účinnější ochranu vhodně využívat existující nástroje obecné ochrany přírody a krajiny.

Tento cíl byl formulován realisticky, ale příliš obecně a navíc v sobě zahrnuje běžné povinnosti, vyplývající pro výkon státní správy z právního řádu. Cíl je nadále aktuální, ale je nezbytné jej přeformulovat.

Obecná ochrana rostlin a živočichů

Obecný cíl: Při provádění zemědělských, lesnických a stavebních prací, při vodohospodářských úpravách, v dopravě a energetice postupovat tak, aby nedocházelo k nadměrnému úhynu rostlin a zraňování nebo úhynu živočichů nebo ničení jejich biotopů, kterému lze zabránit technicky i ekonomicky dostupnými prostředky.

Tento cíl byl formulován realisticky, ale příliš obecně a navíc v sobě zahrnuje běžné povinnosti, vyplývající pro výkon státní správy z právního řádu. Je nezbytné jej přeformulovat.

Dílčí cíle:

zhodnocení reálnosti dílčích cílů	zhodnocení aktuálního významu dílčích cílů
A) Podporovat šetrné využívání zemědělské a lesní půdy, které nepovede k destrukci a znehodnocování přírodních prvků.	
Tento cíl byl formulován realisticky.	Podporu šetrného využívání zemědělské a lesní půdy je možno realizovat především prostřednictvím grantového programu Krajského úřadu Libereckého kraje, dále pomocí programů Ministerstva životního prostředí, Ministerstva zemědělství a Evropské unie.
B) Pečovat o biodiverzitu planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů.	
Tento cíl byl formulován realisticky, ale příliš obecně.	Tento cíl je nadále aktuální, je nezbytné jej více specifikovat.
C) Věnovat náležitou pozornost nepůvodním a zejména invazním druhům organismů v krajině.	
Tento cíl je formulován realisticky, ale příliš obecně.	Tento cíl je nadále aktuální, je ale třeba jej přeformulovat.

Významné krajinné prvky

Obecný cíl: Sjednotit definici významných krajinných prvků a tento nástroj obecné ochrany přírody důsledně využívat.

Tento cíl se ukázal nerealistický a nyní již není aktuální. Samotná praxe projevila, že je vhodnější u některých typů významných krajinných prvků jejich vymezení ad hoc. Formulace tohoto obecného cíle nebyla v souladu s definicemi dílčích cílů.

Dílčí cíle:

zhodnocení reálnosti dílčích cílů	zhodnocení aktuálního významu dílčích cílů
A) Vytvořit metodické rámce pro vymežování VKP a získat ucelený přehled o jejich rozmístění na území kraje	
Tento cíl byl formulován realisticky a do značné míry byl naplněn.	Tento cíl je nadále aktuální, jen je třeba jej přeformulovat.
B) Aktualizovat síť registrovaných VKP na základě přijatého metodického materiálu a nově získaných informací o území.	
Tento cíl byl formulován realisticky a do značné míry byl naplněn.	Cíl je nadále aktuální.

Ochrana dřevin

Obecný cíl: Zlepšit přístup obyvatelstva a kompetentních orgánů k volně rostoucím dřevinám, zabránit jejich zbytečnému poškozování a ničení a usilovat o zvýšení podílu dřevin rostoucích mimo les.

Tento cíl byl formulován příliš konkrétně, ve skutečnosti v sobě zahrnuje tři dílčí cíle. První část, tedy „zlepšení přístupu obyvatelstva a kompetentních orgánů“ byla realistická a dařilo se ji naplňovat. Druhá část, tedy „zabránit jejich zbytečnému poškozování a ničení“ byla formulována nerealisticky, třetí část, tedy „usilovat o zvýšení podílu dřevin rostoucích mimo les“ má příliš deklaratorní ráz.

Dílčí cíle:

zhodnocení reálnosti dílčích cílů	zhodnocení aktuálního významu dílčích cílů
A) Zlepšovat obecné povědomí o významu dřevin v krajině a získávat informace o situaci v jednotlivých správních územích	

Tento cíl byl formulován realisticky a dařilo se jej naplňovat.	Cíl je nadále aktuální.
B) Šetrně přistupovat k dřevinám v krajině i v sídlech, zodpovědně posuzovat záměry na jejich kácení a zvyšovat odbornou úroveň prováděné údržby	
Tento cíl v sobě obsahuje cíle tři, první dva jsou deklaratorní a zahrnují v sobě povinnosti, vyplývající z právního řádu. Třetí část byla formulována realisticky, jasně a přesně a byla naplňována.	Cíl je nadále aktuální.

Krajinný ráz

Obecný cíl: Vytvářet podmínky pro trvalé zlepšování hodnot krajinného rázu na celém území kraje, zvláště pak v ekologicky citlivých územích a v územích se zvýšeným rekreačním potenciálem.

Tento cíl je formulován realisticky a správně.

Dílčí cíle:

zhodnocení reálnosti dílčích cílů	zhodnocení aktuálního významu dílčích cílů
A) Získat ucelenou představu o hodnotách krajinného rázu na celém území kraje.	
Tento cíl je správný a byl realizován v podobě stanovení oblastí krajinného rázu (viz příloha).	Cíl je nadále aktuální v podobě zpracování významných částí území v podrobnějším měřítku
B) Bránit snižování hodnot krajinného rázu nešetrnými zásahy do krajiny či jejich nevhodným využitím.	
Tento cíl byl formulován realisticky, nicméně příliš volně a navíc je povinností, vyplývající z právního řádu.	Cíl je nadále aktuální
C) Soustavně zvyšovat hodnoty krajinného rázu v územích, kde došlo v minulosti k jeho narušení, zvláště pak v oblastech se zvýšeným rekreačním potenciálem	
Tento cíl je nerealistický, neboť nereflektuje ani reálnou situaci, ani možnosti kraje a obcí.	Cíl není perspektivní.
D) Zvyšovat prostupnost krajiny pro člověka i pro biotu.	
Tento cíl je formulován realisticky a správně. Správně a realisticky byla formulována rovněž navržená opatření.	Částečně naplněn zpracováním Strategické migrační studie pro Liberecký kraj. Cíl dále aktuální – vlastní naplňování studie

Územní systémy ekologické stability

Obecný cíl: V projekční i praktické rovině naplňovat teoretická východiska a metodické zásady ÚSES tak, aby zajistil očekávané funkce: (a) ochranu reprezentativních a unikátních biotopů v rámci příslušné biogeografické úrovně; (b) fungující vzájemné propojení skladebných částí ÚSES, umožňující migraci bioty; (c) příznivé působení systému na okolní krajinu.

Tento cíl je formulován realisticky, ale je de facto povinností, vyplývající ze zákona.

Dílčí cíle:

zhodnocení reálnosti dílčích cílů	zhodnocení aktuálního významu dílčích cílů
A) Řešení stávajících nedostatků v ÚSES, zejména v dokumentacích zpracovaných před r. 1997. Zapojit do systému interakční prvky. Zrevidovaný systém „validizovat“ v územně plánovacích dokumentacích a podle možností zde přispívat k jeho dalšímu zkvalitnění.	

Tento cíl je formulován realisticky, ale do značné míry je zákonnou povinností, kromě toho je formulován příliš volně.	Cíl dále aktuální, řešen průběžně se zpracováním územně plánovacích dokumentací
B) Postupná realizace nefunkčních (navržených) částí ÚSES a zlepšování funkčnosti celého systému.	
Tento cíl je formulován realisticky, ale do značné míry je zákonnou povinností, kromě toho je formulován příliš volně.	Cíl je nadále aktuální.
C) Řešení vzniklých střetů ve prospěch ÚSES.	
Tento cíl je formulován nerealisticky. Ne vždy je ale reálné řešit vzniklé střety ve prospěch ÚSES.	Cíl není perspektivní.
D) Zajištění formální ochrany ÚSES.	
Tento cíl je formulován nerealisticky a též příliš volně.	Cíl není perspektivní.

Přírodní parky

Obecný cíl: Formou přírodních parků efektivně chránit krajinářsky a přírodně cenná území.

Tento cíl je formulován realisticky, ale do značné míry je zákonnou povinností, kromě toho je formulován příliš volně.

Dílčí cíle:

zhodnocení reálnosti dílčích cílů	zhodnocení aktuálního významu dílčích cílů
A) Revidovat stávající přírodní parky a posoudit možnosti vyhlášení nových	
Tento cíl byl formulován realisticky a správně a byl naplněn.	Cíl splněn.
B) Přehodnotit ochranné podmínky přírodních parků a dbát na jejich naplňování.	
Tento cíl byl formulován realisticky a správně a byl naplněn.	Cíl splněn, trvá cíl naplňování smyslu přírodních parků.

Přechodně chráněné plochy

Obecný cíl: Využívat přechodně chráněných ploch v souladu s dikcí zákona a nesuplovat jimi zvláště chráněná území.

Dílčí cíle: totožné s obecným cílem

Tento cíl byl nesprávně formulován, neboť se zjevně jedná o zákonnou povinnost.

V oblasti zvláštní ochrany přírody a krajiny

Zvláště chráněná území

Obecný cíl: Optimalizovat soustavu zvláště chráněných území tak, aby zahrnula jak lokality významné z pohledu kritérií Evropské unie (Natura 2000), tak i lokalit významných v národním či regionálním měřítku. Stanovit jednoznačné ochranné podmínky jednotlivých ZCHÚ a umožnit jejich praktické naplňování.

Cíl byl formulován realisticky a správně a je naplňován.

Dílčí cíle:

zhodnocení reálnosti dílčích cílů	zhodnocení aktuálního významu dílčích cílů
A) Aktivně se účastnit na vytváření seznamu evropsky významných lokalit na území kraje	
Cíl byl formulován realisticky, nicméně příliš volně, avšak byl naplněn.	Cíl splněn.
B) Po naplnění požadavků EU v oblasti ochrany přírody přehodnotit soustavu ZCHÚ z hlediska národních a regionálních kritérií.	
Cíl byl formulován realisticky a správně.	Vzhledem k postupu prací na vytváření soustavy NATURA 2000 je tento cíl stále aktuální.
C) Zajistit účinnou ochranu vyhlášených ZCHÚ.	
Cíl byl formulován nesprávně, vyjadřuje zákonnou povinnost.	Cíl je plněn, je dále aktuální.

Památné stromy

Obecný cíl: Zvláště cenné dřeviny chránit jako památné stromy.

Tento cíl byl formulován nerealisticky a navíc příliš volně.

Dílčí cíle:

zhodnocení reálnosti dílčích cílů	zhodnocení aktuálního významu dílčích cílů
A) Vytvoření aktuální evidence všech památných stromů na území Libereckého kraje	
Tento cíl byl formulován realisticky, avšak nesprávně, neboť dubluje zákonnou povinnost, kterou má AOPK ČR v podobě Ústředního seznamu ochrany přírody.	Cíl je stále aktuální.
B) Monitorovat stav památných stromů a na základě těchto šetření stanovovat pěstební a sanační opatření.	
Tento cíl byl formulován realisticky a byl naplněn.	Cíl je dále aktuální.

Zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů

Obecný cíl: Získat co nejpřesnější představu o vzácných a ohrožených druzích organismů v regionu a tuto znalost aplikovat v praktické ochraně přírody. Stanovit priority v ochraně a zajistit vhodné prostředky k jejímu zajištění.

Tento cíl byl formulován realisticky a byl naplňován.

Dílčí cíle:

zhodnocení reálnosti dílčích cílů	zhodnocení aktuálního významu dílčích cílů
A) Shromažďovat informace o výskytu vzácných a ohrožených druhů rostlin a živočichů na celém spravovaném území.	
Tento cíl byl formulován realisticky a byl naplňován.	Cíl je dále aktuální.
B) Vytvořit odborné podklady a metodické rámce pro zajišťování druhové ochrany	
Tento cíl byl formulován realisticky a byl naplňován.	Cíl je dále aktuální.

C) Praktickými opatřeními udržovat, event. posilovat populace vzácných a ohrožených organismů v krajině	
Tento cíl byl formulován realisticky a byl naplněn.	Cíl je dále aktuální.

Obecné cíle a zásady ochrany přírody a krajiny ve vybraných sektorech

Obecný cíl: Prosazovat takové nakládání s přírodním prostředím a s krajinou, které nepovede k významným nevratným škodám na přírodních složkách a krajině, ale naopak umožní postupné zlepšování jejich stavu. Zvažovat a kvalifikovaně hodnotit všechny rozsáhlejší zásahy do krajiny, hledat alternativní, přírodě prospěšnější řešení. Uplatňovat zásadu, že přírodně zachovalá a harmonicky využívaná krajina je nenahraditelnou celospolečenskou hodnotou s řadou pozitivních dopadů pro život člověka. Trvale působit na poli osvěty a ekologické výchovy na všech institucionálních úrovních.

Tento obecný cíl byl stanoven deklaratorně, jeho plnění je prakticky nehodnotitelné.

1.8. Nejvýznamnější změny v legislativě za období 2004-2012

Zásadní dopad na činnost krajských úřadů a správ CHKO mělo a má zavádění soustavy chráněných území Evropské unie Natura 2000. Přijaté řešení, tedy vyhlášení převážné většiny evropsky významných lokalit (EVL) jako přírodní památky (PP) představuje výrazné zatížení krajských úřadů a správ CHKO, neboť počet jimi vyhlášených zvláště chráněných území se tímto způsobem mnohonásobil. Novela provedená zákonem č. 349/2009 Sb. provedla výrazné změny i v postupu vyhlášení zvláště chráněných území. Zvláště se upravuje vyhlášení maloplošných ZCHÚ a jejich ochranných pásem a zvláště vyhlášení velkoplošných ZCHÚ a jejich ochranných pásem a vymezení zón. Písemné oznamování návrhu na vyhlášení vlastníkům dotčených pozemků je plně zachováno jen u maloplošných ZCHÚ. Po této novele byl z § 40 též vypuštěn původní odstavec 3, který stanovil předběžnou jednoroční ochranu pro území navrhované ke zvláštní ochraně.

Proces vyhlášení přírodní památky zahrnuje přípravu odborných podkladů, vypracování návrhu plánu péče, identifikaci dotčených pozemků a jejich vlastníků. Dále pokračuje vypracování dokumentace návrhu vyhlášení, ve kterém orgán ochrany přírody vyhodnotí stav dochovaného přírodního prostředí v území a navrhne vhodný způsob a rozsah ochrany území včetně jeho bližších ochranných podmínek. Návrh pak rozešle dotčeným obcím. Vlastníkům nemovitostí dotčených návrhem a zapsaných v katastru nemovitostí dále zašle písemné oznámení o předložení návrhu k projednání spolu s informací o tom, kde je možno se seznámit s jeho úplným zněním, kdo je oprávněn podat k němu námítky a kdy uplyne lhůta pro jejich podání. Oznámení zároveň zveřejní na portálu veřejné správy.

K uplatnění námitek mají dotčené obce i vlastníci nemovitostí 90 dnů. V řízení je uplatněna procesní zásada koncentrace řízení, a proto k námítkám uplatněným po 90 denní lhůtě nemusí být přihlédnuto.

Orgán ochrany přírody rozhodne o došlých námítkách do 60 dnů od uplynutí lhůty pro uplatnění námitek. O jednotlivých námítkách se rozhodne zpravidla ve společném řízení. Orgán ochrany přírody uvede návrh do souladu s námítkami, kterým bylo vyhověno. Záměr na vyhlášení přírodních památek projedná orgán ochrany přírody s orgány státní správy dotčených podle zvláštních právních předpisů.

Alternativou k vyhlášení EVL formou zvláště chráněného území je zavedení smluvní ochrany.

Od 27.6.2013 je v platnosti nová vyhláška o ochraně dřevin, dle níž nově podléhají ochraně zapojené keřové porosty s obvodem menším než 80 cm a která významně mění režim povolování kácení na některých pozemcích.

1.9. Zhodnocení rozsahu aktivit v oblasti péče o přírodu a krajinu

Záchranné transfery

Aktivní péče o přírodu a krajinu, zejména o jejich chráněné části, patří k jedním ze základních principů moderní ochrany přírody. Velká většina dochovalých biotopů je podmíněna zachováním tradiční, extenzivních hospodářských postupů.

Nejcennější příklady výskytu cenných biotopů jsou předmětem ochrany formou zvláště chráněných území.

V druhové ochraně se často uplatňují záchranné transfery ohrožených druhů (tedy přenosy jedinců druhů rostlin a živočichů z míst, která mají být zničena např. stavební činností na jiná, vhodná stanoviště).

Tyto transfery mají svůj význam u druhů, u nichž se jedná o zachování málo početných populací, vzájemně oddělených špatně průchodnými nebo neprůchodnými migračními bariérami nebo přenášení populací do oblastí, kde druh zcela vymizel a není naděje na jeho zpětné rozšíření přirozenou cestou. Při posuzování transferů je nutno posuzovat i naději na úspěšné obsazení nového stanoviště. Je celá řada taxonomických skupin, jejichž nároky jsou natolik specifické, že jejich umělé přemísťování nemá valnou naději na úspěch. Častými pochybeními je výběr nevhodné lokality na přemísťování, chybné provádění a načasování transferu, mnohdy dochází k záměně druhu (a to i za druhy nepůvodní).

Jinou stránkou je ovšem etických rozměr záchranných transferů, který je u obratlovců navíc podepřen zákonem č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

Z hlediska výše uvedeného je možno považovat časté a oblíbené transfery mravenců r. *Formica*, bledulí letních (*Leucojum aestivum*) a orchidejí za nepřilíš účelné. Vhodnější, než provádění záchranných programů je požadovat na investorovi podporu při vytváření náhradních stanovišť, úkrytů, hnízdních dutin apod.

Podobně málo účinné, avšak eticky správné jsou záchranné transfery dlouhověkých velkých mlžů, mihulí a ryb z vodních toků a nádrží, které mají být zničeny.

Velice žádoucí jsou záchranné transfery obojživelníků, zejména ocasatých, které by zpravidla měly být spojeny i s vybudováním náhradního stanoviště.

Záchranné transfery by měly být až poslední možností po vyčerpání všech jiných pokusů a nikoliv alternativou ke zničení biotopu.

2. Aktualizace návrhové části

Úvod

Návrhová část aktualizované Koncepce ochrany přírody Libereckého kraje stručným způsobem shrnuje aktuální stav zajišťování ochrany přírody a krajiny na území Libereckého kraje a rozpracovává cíle, zásady, opatření a doporučení aktualizovaného Státního programu ochrany přírody a krajiny České republiky a dalších koncepčních materiálů na národní, evropské i celosvětové úrovni.

Smyslem návrhové části aktualizované Koncepce ochrany přírody Libereckého kraje není vytvořit formální přehled opatření, které není možno s očekávanými kapacitami naplnit. Proto bylo na základě vyhodnocení dosavadního plnění jednotlivých opatření původního programu a analýzy reálných možností a pravomocí příslušných orgánů ochrany přírody přistoupeno k přiměřené redukci a úpravě navrhovaných opatření. Soubor navrhovaných opatření byl naopak doplněn o opatření, vyplývající z aktualizovaného Státního programu ochrany přírody a krajiny České republiky, pokud jsou v možnostech Krajského úřadu Libereckého kraje či úřadů obcí s rozšířenou působností nebo pověřených obecních úřadů.

Činnosti a opatření, která jsou zákonnou či jinou povinností orgánů státní správy v ochraně přírody a krajiny, vlastníků atd., nebyla záměrně do souboru opatření zahrnována. Pokud byla potřeba zdůraznění jejich významu a naléhavosti, byly zahrnuty do přehledu opatření.

2.1. Stanovení obecných cílů v ochraně přírody a krajiny

Krajina

Stručná charakteristika

Nejvýznamnější trendy ovlivňujícími dnešní podobu krajiny je intenzivní zastavování měst a jejich bezprostředního okolí průmyslovými zónami, nákupními komplexy a rezidentskými čtvrtěmi, pokračující fragmentace krajiny často naddimenzovanými liniovými stavbami. To vše je spojeno se zábořem kvalitní zemědělské půdy, negativním ovlivněním vodního režimu, znečišťováním ovzduší, vody a půdy a zhoršení biologických funkcí krajiny. Krajinářsky atraktivní místa jsou často narušována masovou rekreací, nevhodně umístěnými sportovními areály a golfovými hřišti. Ničení starých cest, nevhodné rekultivace vodních toků a starých lomů, nešetrně umístěné stavby, likvidace nelesní zeleně mění krajinný ráz a boří jemně mozaikovitou strukturu krajiny. Snižuje se prostupnost krajiny. Zvyšuje se hluková zátěž a světelné znečištění krajiny. Stále ještě není vyřešen problém starých ekologických zátěží. Znalosti dotačních titulů týkajících se ochrany a tvorby krajiny jsou velmi omezené ze strany samospráv, úředníků státní správy i veřejnosti. Šíření kvalitních informací o problematice ochrany přírody a krajiny je velmi diskutabilní. Dosud nedostatečně je využíván institut komplexních pozemkových úprav. Není věnována dostatečná pozornost projednávání územně plánovacích dokumentací. Při rozhodování často chybí spolupráce s odborníky (AOPK, vědci, znalci). Často jsou upřednostňovány zájmy politické rezortní, či zájmy samospráv a vlivných jednotlivců na úkor veřejného zájmu. Motivace obcí a veřejnosti k ochraně a zejména tvorbě krajiny je nedostatečná.

Obecný cíl:

Vysoká strukturální a funkční pestrost krajiny. Funkčně propojené strukturální ekologické prvky (biocentra, koridory, „stepping stones“) ve fragmentované krajině.

Doporučené zásady:

Zajistit efektivní uplatnění nástrojů územního a oblastního plánování jako koncepčního nástroje k zajištění jejího funkčního uspořádání.

Při rekultivacích území dotčených těžbou nerostných surovin začleňovat přírodě blízké prvky a plochy pro vývoj samovolnou sukcesí.

Při realizaci komplexních pozemkových úprav uplatňovat principy ochrany přírody a krajiny.

Podporovat vhodné a udržitelné využívání pozemků v nivách (funkční využití území a stanovení vhodného způsobu hospodaření).

Motivovat obce a veřejnost k péči o krajinu.

Dílčí cíl: Analýza ekologických sítí, jejich jádrových území a konektivity, cílené doplňování chybějících článků ekologických sítí v krajině

Opatření:

1. Provádět analýzu ekologických sítí a migrační prostupnosti na území Libereckého kraje
2. Zachování či zlepšení funkce ekologických sítí na území Libereckého kraje
3. Podporovat a iniciovat aktivity, které směřují k prohloubení znalostí o významu mimolesní zeleně a o správné péči o dřeviny.
4. Posílit finanční prostředky na údržbu skladebných částí ÚSES v dotačních nástrojích kraje.
5. Podporovat doplňování nefunkčních částí ÚSES.
6. Podporovat budování drobných ekostabilizačních prvků v krajině a prvků zvyšujících biodiverzitu území (tůně, remízy, úkryty pro živočichy)
7. Uplatňovat jako výběrové kritérium při rozhodování o udělení podpor v lesním a vodním hospodářství a v zemědělství doplňování nefunkčních částí ÚSES a výsadby zeleně jako interakčních prvků.
8. Udržovat a doplňovat označení hranic registrovaných významných krajinných prvků v terénu.
9. Podporovat zachování geologických fenoménů krajiny, zajištění skalních masivů, stabilizace skal.

Dílčí cíl: Udržení a zvyšování přírodní a estetické hodnoty krajiny

Doporučené zásady:

Zajistit zachování mimolesní zeleně, zejména krajinotvorných prvků, jako jsou aleje, významné stromy a podobně.

Nepřipustit likvidaci historické cestní sítě a drobných krajinných prvků při stavební činnosti (např. při zastavování proluk v obcích), ponechávat historickou cestní síť v majetku obcí.

Opatření:

1. Podporovat ošetřování a dosadby krajinotvorné mimolesní zeleně (výsadby a ošetřování aleji, významných a památných stromů, zakládání mimolesní zeleně v otevřené krajině).
2. Podporovat údržbu a rekonstrukce drobných architektonických prvků a historické cestní sítě v krajině vytvořením vhodných grantových příležitostí (křížky, boží muka, sochy, památníky, studánky, studně, prameny, napáječky, pítka, lavičky, lávky, cesty atd.).

Dílčí cíl: Udržet rozvoj využívání krajiny v udržitelných mezích

Doporučené zásady:

Omezovat šíření zástavby do volné krajiny („urban sprawl“).

Při vymezování ploch výroby a skladování v rámci funkčního využití území upřednostňovat v zastavěném a zastavitelném území nevyužívané nebo opuštěné plochy bývalých průmyslových aj. areálů (brownfields).

Opatření:

1. Využívat všechny možnosti územního plánování k vyloučení budoucích možných střetů ochrany přírody a krajiny a investičních záměrů.

Dílčí cíl: Zvýšit gramotnost v oblasti ochrany přírody a krajiny

Doporučené zásady:

Uveřejňovat významné informace z oblasti ochrany přírody a krajiny na internetových stránkách.

Zajistit jednoduchý přístup k těmto informacím pro veřejnost a samosprávy.

Opatření:

1. Zvyšovat informovanost o dotačních titulech v ochraně přírody a krajiny u veřejnosti, ve státní správě a samosprávě.

2. Podporovat osvětovou činnost v oblasti ochrany přírody a krajiny s důrazem na jednoduchou dostupnost informací z této oblasti.

Lesní ekosystémy

Stručná charakteristika:

V současné době na většině území kraje není lesní hospodářství v souladu s principy trvale udržitelného pěstování lesa a není dosud kladen patřičný důraz na jeho mimoprodukční funkce. Druhovú skladbu lesů je velmi vzdálena skladbě přirozené, totéž platí i pro jejich skladbu prostorovou a věkovou. Lesní půdy zejména v horských oblastech jsou poškozeny imisní zátěží, ačkoliv samotné poškození imisemi se výrazně snížilo, zdravotní stav lesů tomu neodpovídá. K tvorbě lesa není dostatečně využíváno přírodních procesů, a to dokonce ani v chráněných územích. Není dbáno zachování genetické rozmanitosti lesních dřevin. Přirozenou obnovu znemožňují vysoké stavy spárkaté zvěře, není zajištěn kvalitní výkon státní správy v oblasti tlumení škod způsobených zvěří. Často je velmi nevhodně zalesňována nelesní půda. Velmi nerozumným jevem je stále častější využívání lesních těžebních zbytků jako zdroje energie, které má značné negativní dopady na kvalitu lesní půdy, ochranu vodních zdrojů a významně snižuje biologickou rozmanitost lesních společenstev.

Obecný cíl:

Trvale udržitelné přírodě blízké lesní hospodářství využívající ve zvýšené míře přírodních procesů. Diferencované hospodaření se zřetelem na víceúčelové pojetí funkce lesů včetně funkce mimoprodukční vedoucí ke zvyšování stability lesních ekosystémů.

Doporučené zásady:

V procesu schvalování lesních hospodářských plánů a lesních hospodářských osnov dbát na uplatňování principů přírodě blízkého hospodaření

V maximální míře podporovat přirozenou obnovu lesních porostů.

Podporovat výsadby a zajištění lesních kultur prováděné na základě principů přírodě blízkého hospodaření.

Na území I. a II. zóny CHKO realizovat přírodě blízké formy obhospodařování lesů založené na maximálním využívání přírodních procesů s převahou využívání přirozené obnovy.

Pro zvýšení životaschopnosti les.ekosystémů významně snížit nadměrné stavy spárkaté zvěře s cílem umožnit využívání přírodě blízkých forem hospodaření a významně omezit poškozování les.porostů s negativ. dopady na dlouhodobou ekonomiku les. hospodářství.

Při obnově a pěstování lesních porostů v oblastech s vysokou zátěží atmosférické depozice acidifikačních látek prosazovat využívání postupů plně respektujících výsledky vědeckého studia a potenciálu přírodních procesů.

Dílčí cíl: Zvýšit druhovou rozmanitost lesních porostů směrem k přirozené druhové skladbě, zvýšit strukturální rozrůzněnost lesa a podíl přirozené obnovy druhové a geneticky vhodných porostů a posílit mimoprodukční funkce lesních ekosystémů.

Opatření:

1. Podporovat víceetážovou strukturu porostu a smíšenou dřevinnou skladbu s ohledem na místní stanovištní podmínky.
2. Snížit stavy spárkaté zvěře na únosnou míru, zlepšit výkon státní správy v oblasti snižování škod způsobených zvěří.
3. Podpořit rychlý přechod na přírodě blízké hospodaření v lesích v horských oblastech, na vlhkých stanovištích a v CHÚ.

Dílčí cíl: V lesích v majetku státu zvýšit podíl geograficky původních druhů melioračních a zpevňujících dřevin (listnáče a jedle) na nejméně 27% v roce 2020 (Aktualizace státního programu ochrany přírody a krajiny České republiky, Praha 2009).

Opatření:

1. Snížit podíl geograficky nepůvodních druhů dřevin při obnově lesa ve prospěch domácích druhů s důrazem na místní genetické zdroje

Dílčí cíl: Zvyšovat podíl stromů prošlých přirozených vývojem stárnutí a tlejícího dřeva pro zachování biodiverzity a podpory přirozeného cyklu živin.

Opatření:

1. Zvyšovat podíl doupných stromů v lesních porostech.
2. Podporovat ponechávání starých a vzácných a ohrožených druhů stromů a keřového patra přes obmýtí porostu
3. Ponechávat na místě významné množství těžebních zbytků, aby mohla být zajištěna přirozená bilance živin a podpořena biodiverzita

Vodní a mokřadní ekosystémy

Stručná charakteristika:

Rozsáhlé vodohospodářské úpravy a necitlivé zemědělské a lesnické hospodaření významně narušily hydrologickou funkci krajiny. Vymizely jedinečné mokřady – prameniště, slatiniště, rašeliniště, tůně, podmáčené lužní louky. Napřímení toků, denaturalizace koryt, nevhodné využívání zemědělských niv, zatrubňování, meliorace apod. snížily samočisticí schopnost vodních toků, jejich hydrologickou a ekologickou funkci. Intenzivní zemědělské hospodaření, vypouštění komunálních a průmyslových odpadních vod vedlo ke stále přetrvávajícímu plošnému znečištění povrchových a podzemních vodních zdrojů. Změnou přirozené morfologie vodních toků a jejich návaznosti na okolní nivní krajinu došlo ke ztrátě

přirozených biotopů mnoha vzácných druhů rostlin a živočichů. Příčné překážky na tocích brání přirozeným migracím vodních živočichů, tlumí transport hrubých frakcí sedimentu. To vede k úplnému vymizení některých druhů (losos) a ke zničení vzácných biotopů vázaných na štěrkové náplavy. Nesprávné hospodaření v krajině vede k častějším povodňovým epizodám: jsou utlumovány přirozené mechanismy zpomalování odtoků z povodí, toky mají malou možnost rozlivu, hydraulicky hladká technicky upravená stále prohlubovaná koryta odtok významně urychlují a způsobují velké škody v dolní části povodí, nevhodné zemědělské plodiny na velkých plochách způsobují zrychlení povrchového odtoku, silnou erozi a odnos částic, v záplavových územích stále vznikají nové stavby, navážky a skládky. Dosud není zcela vhodně prováděna péče o rybníky, někdy jsou nadbytečně přihnojovány, či vyhrnovány bez ohledu na cennost těchto mokřadních biotopů. Kvalitní péče o vodní a mokřadní ekosystémy může významně přispět ke zvýšení schopnosti krajiny vyrovnat se se současnými změnami klimatu.

Obecný cíl:

Obnova hydrologické funkce krajiny.

Dílčí cíl: Obnovovat přirozenou dynamiku vodních toků a jejich niv

Doporučené zásady:

Nepřipouštět další zvyšování celkového podílu upravených vodních toků. Naléhavé úpravy prováděné ve veřejném zájmu kompenzovat provedenými revitalizacemi jiných úseků vodních toků.

Vymezit záplavová území včetně území určených k rozlivům povodní a zajistit jejich ochranu před změnou využití území v územně plánovacích dokumentacích, a to na celém území Libereckého kraje.

Realizovat opatření k postupnému odstranění fragmentace vodních toků v souladu s Koncepcí průchodnosti říční sítě ČR.

Podporovat přirozené mechanismy průběhu povodní (zvýšení průtočného koridoru, revitalizace řečišť a niv, mrtvých ramen, tůní, mokřadních luk a nivních porostů)

Využívat povodňových změn k dílčí revitalizaci toků a niv.

Podporovat péči o břehové porosty.

Opatření:

1. Koncepční řešení přírodě blízkých protipovodňových opatření na území Libereckého kraje (revitalizace vodních toků, slepých ramen, obnovy břehových porostů)
2. Obnovovat migrační prostupnost pro vodní živočichy včetně zhodnocení potřeby stávajících vzdouvacích objektů, odstraňovat migrační překážky v tocích
3. Vytvořit zásady péče o břehové porosty a jejich obnovy.
4. Při obnovách toků po povodních minimalizovat technická opatření, upřednostňovat přírodě blízké stabilizace břehů.

Dílčí cíl: Zachovávat a zvyšovat biologickou rozmanitost a ekologické funkce vodních a mokřadních ekosystémů

Doporučené zásady:

Realizovat opatření k postupnému odstranění fragmentace vodních toků v souladu s Koncepcí průchodnosti říční sítě ČR, na celém území kraje.

Zajistit účinnou ochranu mokřadů regionálního a národního významu vhodnou formou ochrany.

Zamezit dalšímu snižování podílu mokřadů různé kategorie. Případné omezování rozlohy mokřadů ve veřejném zájmu podmínit obnovou mokřadů na jiném, vhodném místě.

Opatření:

1. Podporovat ochranný management mokřadů regionálního a národního významu
2. Provádět monitoring a hodnocení ekologického stavu mokřadů mezinárodního významu.
3. Určit mokřadní lokality vyžadující obnovu a posílit dotační tituly pro revitalizaci a obnovu těchto mokřadů.
4. Provádět revitalizace obnovy a opravy rybníků a dalších vodních ploch významných pro biodiverzitu krajiny

Horské ekosystémy

Stručná charakteristika:

Horské ekosystémy zaujímají vzhledem k ostatnímu území ČR významnou část Libereckého kraje. Jejich značná část je součástí zvláště chráněných území, či soustavy Natura 2000. Na současném problematickém stavu horských ekosystémů se kromě nevhodné koncepce lesního hospodaření podepsala vysoká imisní zátěž, jejíž dopady kulminovaly v 80. letech 20. století. Jednodruhové geneticky nepůvodní smrkové monokultury se zejména v podmínkách drsného klimatu ukázaly být velmi labilními, došlo k plošnému odumírání porostů zejména ve vrcholových částech Jizerských hor a Krkonoš (ale též např. na Ještědském hřbetu) provázené gradacemi hmyzích škůdců. Necitlivě prováděná velkoplošná těžba (mnohde spojená s odstraňováním svrchních vrstev půdy) narušila půdní povrch a mnohde nevratně změnila půdní podmínky. Lesní hospodářství nedokázalo rychle najít účinnou strategii záchrany a obnovy horského lesa. Zalesňování holin (mnohdy i přirozeně bezlesých ploch – rašelinišť, suťových polí) geneticky nepůvodními sazenicemi smrku ztepilého, kleče, případně smrku pichlavého, břízy karpatské dalo vznik další generaci nestabilních porostů. Samovolnou úspěšnou regeneraci lesa lze pozorovat zejména v bučinách a na rašeliništích s nepoškozeným vodním režimem. Ačkoliv došlo k významnému snížení emisí kyselinotvorných látek, vlivem nevhodného zalesnění holin smrkovými monokulturami, které mají výrazný efekt na acidifikaci půdy, lze dnes stále pozorovat okyselování půd, které v budoucnosti může vést k dalšímu chřadnutí horských lesů (Hruška et al. 2009). Limitujícím faktorem současného lesního hospodářství je dlouhodobá acidifikace a nutriční degradace půd. Z půd jsou vyplaveny bazické kationty, v půdních vodách se zvyšuje koncentrace toxických kovů (zejména hliníku). Dřeviny kořenují mělčeji, mají řídké dřevo, jsou náchylnější k suchu a mrazu a snadno podléhají patogenním invazím.

Poslední dvě desetiletí jsou horská území vystavena prudkému rozmachu nejrůznějších podnikatelských aktivit v souvislosti s rekreací a cestovním ruchem (areál zimních sportů na Ještědu, apod.). Spolu s dosud přetrvávajícími projevy acidifikace, eutrofizace a ruderalizace horského prostředí vyvolává uvedená skutečnost velmi závažné změny v horských ekosystémech.

Z hlediska státní správy v ochraně přírody a krajiny je větší část horských ekosystémů Libereckého kraje spravována centrálně a proto jsou pravomoci a možnosti Krajského úřadu a obecních úřadů v tomto směru omezené.

Obecný cíl:

Zajistit podmínky pro zachování a rozvoj přírodě blízkých horských společenstev

Dílčí cíl: Zamezit dalšímu úbytku biologických a kulturně historických fenoménů horské krajiny, a to zejména v souvislosti s nepřiměřeně vysokou antropogenní zátěží.

Doporučené zásady:

Podporovat přírodě blízké způsoby hospodaření.

Chránit fragmenty původních populací dřevin a využívat je v obnovním systému ekologické stability.

Při obnově horského lesa zohledňovat přírodě blízkou druhovou, genetickou, věkovou a prostorovou skladbu lesa.

Opatření:

1. Podporovat zachování horských suťových lesů, horských vrchovišť a rašelinišť, jeřábových smrčín pod horní hranicí lesa a ochranných lesů na prudkých svazích v horských oblastech.
2. Podporovat samovolný vývoj horských ekosystémů či přírodě blízké hospodaření v okrajových částech horských území s důrazem na mimoprodukční funkce lesa, respektovat genetické a ekologické vlastnosti přípravných a cílových dřevin.

Dílčí cíl: Najít optimální vztah mezi využíváním horských ekosystémů k turismu a zachováním jejich přirozených funkcí

Doporučené zásady:

Preferovat trvale udržitelné formy cestovního ruchu.

Bránit plošné výstavbě rekreačních objektů mimo zastavěná území.

Opatření:

1. Vytvořit moderní koncept trvale udržitelného turismu v horských oblastech Libereckého kraje
2. Podporovat ekologický turismus, který je maximálně ohleduplný k ochraně přírody a krajiny a zároveň udržuje prosperitu, sociální a kulturní hodnoty místních obyvatel (princip trvale udržitelného turismu)

Agroekosystémy

Stručná charakteristika:

Pro ekosystémy zemědělské krajiny jsou zásadními faktory ovlivňujícími jejich kvalitu stav půdy a způsob jejího obhospodařování. Intenzivní průmyslová, zemědělská i rekreační činnost a vzrůstající těžba surovin však půdu jako přírodní zdroj významně a často nevratně poškozují. Velmi negativně se projevuje zvýšená eroze, zhutnění, znečištění cizorodými látkami, ztráta organické hmoty, úbytek biodiverzity, odvodnění, acidifikace a eutrofizace půdy. Důsledkem jsou pak další negativní dopady na životní prostředí, jako je snižování úrodnosti půdy, uvolňování uhlíku do prostředí, nižší schopnost zadržovat vodu, rychlejší vysychavost půd a jejich špatná textura, narušení koloběhu plynů a živin, dlouhodobé znečištění vod jedovatými látkami nebo snížení schopností půdy tlumit negativní působení vnějších činitelů. Významným problémem posledních let je vznik zastavěných ploch na mnohdy cenných zemědělských půdách.

Velký potenciál pro zlepšení stavu přírody a krajiny mají stále nedocenené ekologicky orientované formy hospodaření. Význam ekologického zemědělství je především v tom, že pomáhá udržovat a vylepšovat příznivé chemické, fyzikální a biologické půdní vlastnosti a vodní režim. Napomáhá fixovat N, dobře fungující mykorhizou zajišťuje lepší dostupnost fosforu a dalších anorganických látek pro rostliny. Osevní postupy sestavené dle stanovištních podmínek s vhodným střídáním plodin s různými nároky na živiny a vodu, meziplodin, leguminóz, víceletých pícnin či trvalých druhů zvyšují sekvestraci uhlíku, udržují či zvyšují úrodnost půdy, zlepšují mikrobiální aktivitu, potlačují růst plevelů. Důraz je kladen i na vybírání správných odrůd, využívání krajových odrůd či speciálně vyšlechtěných odolných genotypů vždy s ohledem na vlastnosti prostředí. Střídání plodin a využívání pokryvných plodin redukuje půdní erozi a problémy se škůdci, následně i s využíváním pesticidů. Recyklování dobytčích a rostlinných odpadů redukuje znečišťování životního prostředí. Hojnost nadzemní i podzemní biomasy pomáhá zvyšování diverzity půdních mikroorganismů, jednotlivých skupin bezobratlých a obratlovců. Nejpodstatnější pro

nárůst biodiverzity je snížení či úplný odstup od používání chemických pesticidů a anorganických hnojiv; péče o meze, neplodnou půdu a jiná okrajová místa jakožto refugia pro rostliny a živočichy a podpora smíšeného hospodaření. Nenahraditelný přínos ekologického zemědělství je ve výrobě velmi kvalitních nutričně bohatých potravin a krmiv, v ochraně půdy před větrnou a vodní erozí, v ochraně vodních zdrojů. Má významný přínos pro udržení tradičního rázu venkova a obnovu krajiny (česká barokní krajina), snižuje závislost na vnějších zdrojích (včetně energetických). Dokáže lépe než konvenční zemědělství čelit klimatickým výkyvům. Fixací organického uhlíku, snižováním emisí amoniaku, snižováním emisí N₂O z půdy omezuje tvorbu skleníkových plynů.

Obecný cíl:

Zemědělská krajina s vysokou ekologickou stabilitou

Dílčí cíl: Omezení dalšího snižování výměry zemědělské půdy.

Zásady:

Důsledně prosazovat zájmy ochrany krajiny s jejími přírodními a kulturními hodnotami při tvorbě a schvalování územně plánovacích dokumentací.

Opatření:

1. Zajistit vyšší informovanost obcí, vlastníků, NNO a veřejnosti o následcích zaboru zemědělské půdy v důsledku nepřiměřené suburbanizace volné krajiny.
2. Důsledně využívat ÚP jako nástroj k zamezení nepřiměřené suburbanizace krajiny (i vně ZCHÚ a ÚSES).

Dílčí cíl: Ekologicky orientované formy zemědělského hospodaření, které pomáhají udržovat tradiční ráz venkova, vedou k podpoře ekologické stability krajiny a biodiverzity; vyrábějí kvalitní a nutričně bohaté potraviny, ochraňují půdu před vodní a větrnou erozí a ochraňují vodní zdroje.

Zásady:

Podporovat ekologické formy zemědělského hospodaření.

Opatření:

1. Zvažovat rizika nového využívání zemědělských půd (pěstování energetických plodin, trvalé zalesňování v rámci agroenvironmentálních opatření, apod.)
2. Zvyšovat informovanost obcí, vlastníků, NNO a veřejnosti o přínosech ekologických forem hospodaření.
3. Implementovat výstupy Programu ochrany půdy Libereckého kraje
4. Podporovat ekologické formy zemědělství s ohledem na místní tradiční způsoby hospodaření

Travné ekosystémy

Stručná charakteristika:

Existence druhově bohatých travinných ekosystémů je podmíněna ekologickými podmínkami (klíma, půda) a způsobem obhospodařování. Trvalé travní kultury mají mimořádnou ekologicko-stabilizační funkci a jsou velmi cenným biotopem řady planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů. Při obhospodařování travních porostů se však dosud ve značné míře využívají postupy způsobující úbytek biodiverzity. Louky bývají koseny nevhodnou mechanizací nebo se mulčují, pastva bývá často nevhodně

organizována co do koncentrace nebo pohybu zvířat na pastvině. Nejznatelnější jsou projevy použití těžké mechanizace nebo pastvy zvířat na podmáčených a vlhkých půdách. Je třeba podpořit používání šetrné mechanizace (stroje se sníženým měrným zatížením půdy, lištové žací stroje oproti bubnovým atp.) a příznivé systémy pastvy (rotační). Ačkoliv nemusí vždy docházet k přímému poškozování travních porostů, zásadním problémem zůstává plošnost prováděných zásahů, a to jak v měřítku souvisle obhospodařovaných výměř, tak v měřítku časovém. Úplné spasení či pokosení velkých rozloh travních porostů, provedené v krátkém období, způsobí zánik celých generací rostlin a živočichů, které nestihly v této době vytvořit semena nebo dokončit svůj vývoj. Dochází tak k ochuzování druhové bohatosti travních porostů. Žádoucí je proto vytvoření pestré mozaiky ploch, které budou obhospodařovány s různou intenzitou, čehož lze dosáhnout např. zvýšením rozmanitosti a pružnosti systému podpor ze státního rozpočtu a rozpočtu ES. Strukturu travních porostů také významně ovlivňuje původ travní směsi semen, ze které byl porost založen. V současné praxi se k zatravňování běžně používají osiva hybridního původu nebo osiva ze zahraničí. Takové porosty sice vykazují vyšší produkci, zpravidla však vyžadují brzkou obnovu. Možnost vývoje stabilního travinobylinného společenstva je minimální. Významným rizikem pro přírodu je genetická eroze domácích druhů trav, kterou působí křížení s hojně používanými kultivary a rostlinami z dovezených osiv. Řešením této situace je používání přírodě blízkých travních nebo travinobylinných směsí odpovídající dané lokalitě.

Obecný cíl:

Druhově a strukturně pestré travní porosty jako nedílná součást zemědělského hospodaření v krajině.

Dílčí cíl: Zvýšit rozlohu ekologicky stabilních lučních porostů.

Doporučené zásady:

Omezit zalesňování zemědělské půdy.

Podporovat využívání přírodě blízkých travobylinných směsí.

Vždy citlivě vážit zalesňování trvalých travních porostů.

Opatření:

1. Podporovat přírodě blízké formy hospodaření na druhově a strukturně pestrých travních porostech.
2. Podporovat obnovu péče o hodnotné, doposud ladem ležící pozemky omezením křovin a následným kosením či pastvou.

Ochrana hodnotných území

Stručná charakteristika:

Liberecký kraj je charakteristický velkou pestrostí přírodovědně a krajinářsky hodnotných území, z nichž velká část je nějakým způsobem chráněna. Péče o zvláště chráněná území zahrnuje širokou škálu opatření od ponechání vybraných částí přírody samovolnému vývoji až po pravidelně prováděné zásahy (kosení, odstraňování náletů, odbahňování apod.). Dřívější konzervační přístup ochrany přírody je vhodný zejména pro přírodě blízké ekosystémy (případně území po těžbě) a nemůže zajistit udržení životaschopných populací významných druhů rostlin a živočichů, kteří jsou vázáni na určitá stadia vývoje ekosystému a bez cílených opatření mizí. Jedná se zejména o druhy s nejrůznějšími vyhraněnými nároky (světlomilné lesní druhy, druhy vázané na disturbovaná stanoviště, slanomilné druhy). Za současných legislativně-ekonomických podmínek je někdy ochrana těchto druhů těžko uskutečnitelná. Zejména v územích s vysokým potenciálem pro samovolný vývoj, kde se zároveň setkáváme s vysokou druhovou/biotopovou diverzitou s množstvím reliktních prvků vázaných na společné působení přírodních podmí-

nek a činnosti člověka, je třeba oba přístupy zodpovědně vážit. Každé území a každý druh jsou unikátní, proto nelze zjednodušeně použít konceptu ochrany biodiverzity, či ochrany samovolných procesů.

Někdy i v suburbánní krajině, či na antropogenně negativně ovlivněných a posléze opuštěných místech vznikají velmi hodnotná území se značným potenciálem pro rozvoj biodiverzity. Protože není dostatečně zajištěna jednoduchá možnost jak tato drobná území s vysokou lokální biodiverzitou chránit, často dochází ke zmaření tohoto přírodního potenciálu.

Obecný cíl:

Ochrana přírodovědecky a esteticky cenných míst na území Libereckého kraje

Dílčí cíl: Zachovat v dobrém stavu reprezentativní zastoupení nejcennějších částí přírody a krajiny

Doporučené zásady:

Optimalizovat soustavu ZCHÚ z hlediska reprezentativního zastoupení nejcennějších částí přírody a krajiny, vymezení a nastavení režimu ochrany a ochrannářského managementu.

Opatření:

1. Dosáhnout zajištění ochrany hodnotných částí bývalých vojenských výcvikových prostorů Ralsko a Chlum. Za tím účelem iniciovat jednání s Ministerstvem obrany, případně též iniciovat legislativní změny.
2. Podporovat průběžnou obnovu inventarizačních průzkumů zvláště chráněných území a dalších biologicky cenných území.
3. Zajišťovat monitoring účinnosti ochranných opatření a aktivní péče (ochrannářského managementu) o zvláště chráněná území
4. Podporovat rozvoj dlouhodobé péče o přírodovědecky a esteticky cenná území mimo ZCHÚ za účasti veřejnosti (prostřednictvím pozemkových spolků, NNO, obcí, vlastníků půdy)
5. Zajistit možnost ochrany drobných území s vysokou lokální biodiverzitou.

Dílčí cíl:

Zvyšovat podíl cenných částí přírody chráněných prostřednictvím dobrovolných nástrojů ochrany přírody – smluvní ochrana, ochrana prostřednictvím územního plánování

Ochrana druhů

Stručná charakteristika:

Pestrá mozaika stanovišť a bohatství flóry a fauny v Libereckém kraji jsou podmíněny širokým spektrem geologických, geomorfologických, klimatických a hydrologických faktorů a výraznou vertikální členitostí území. V rámci České republiky je ovšem Liberecký kraj regionem z hlediska počtu druhů podprůměrný. Je to dáno jeho malou velikostí, polohou a nadmořskou výškou. Horská pásma, ležící ve směru rovnoběžek jsou vážnou migrační překážkou, takže například mnoho tažných druhů ptáků se území kraje vyhýbá.

Stejně jako pro celé území České republiky, i pro Liberecký kraj platí, že se druhová rozmanitost Libereckého kraje mění. Na jedné straně některé druhy mizí, na straně druhé je fauna a flóra Libereckého kraje doplňována o nové druhy rostlin a živočichů následkem zavlékání či samovolného šíření nepůvodních druhů reagujících na probíhající klimatickou změnu.

Nejvíce ohroženy jsou druhy vázané na vodní prostředí (obojživelníci, mihule, ryby, vodní a mokřadní ptáci, hmyz a rostliny) a na přirozené, člověkem málo ovlivněné ekosystémy, a dále druhy, které se v minulosti přizpůsobily méně intenzivnímu hospodaření v krajině a jemnější krajinné struktuře (ptáci a savci kulturních stepí, resp. zemědělské krajiny, denní motýli, rovnokřídlý hmyz, rostliny extenzivně pasených luk atd.) či způsobům hospodaření, které se už téměř neprovozují (např. světlomilné lesní druhy vázané na výmladkové hospodaření nebo lesní pastvu).

V důsledku rozsáhlých změn ve využívání krajiny v posledních desetiletích i v důsledku současně působících vlivů dochází jak k unifikaci přírodních podmínek, tak k jejich zásadním změnám, které vedou k velkoplošnému úbytku biotopů řady druhů rostlin a živočichů. V posledních deseti letech nedošlo k zásadnímu zvratu uvedených trendů, pouze se změnila intenzita působení jednotlivých faktorů, případně byly některé doznívající nahrazeny novými (fragmentace krajiny).

Pro ochranu vzácných a ohrožených rostlin a živočichů byl tradičně využíván druhový přístup, který spočíval v především v individuální ochraně příslušníků vybraných druhů. Tyto druhy byly často vybírány na základě antropocentrických a kulturních kritérií, bez detailní znalosti o velikosti a vývojových trendech jeho populací, obývaném areálu a životní strategii, ani o povaze a velikosti ohrožení. Toto se bohužel týká i seznamů a kategorizace zvláště chráněných druhů, uvedených v přílohách II a III vyhlášky č. 395/1992 Sb., což postupně prováděné novelizace dosud zcela neodstranily.

Modernější je přístup biotopový, který vychází ze zjištění, že většina druhů živočichů a rostlin je ohrožována zejména ničením jejich biotopů a proto je ochrana či obnova biotopů základním prostředkem jejich ochrany. Tento přístup je opravdu pro většinu druhů naprosto dostačující. V rámci biotopového přístupu se často uplatňuje koncept tzv. deštníkového druhu, tj. druhu, jehož životní podmínky jsou známy a zjištěné parametry jsou dostatečné pro ochranu dalších druhů se srovnatelnými nebo menšími nároky na kvalitu prostředí. Výhodou biotopového přístupu je rovněž možnost u většiny druhů zcela pominout jejich individuální ochranu.

Uplatňování biotopového přístupu je východiskem pro posuzování některých tradičních opatření, dosud uplatňovaných v druhové ochraně. Jedná se například o tzv. záchranné transfery ohrožených druhů (tedy přenosy jedinců druhů rostlin a živočichů z míst, která mají být zničena např. stavební činností na jiná, vhodná stanoviště). Tyto transfery mají význam u druhů, u nichž se jedná o zachování málo početných populací, vzájemně oddělených špatně průchodnými nebo neprůchodnými migračními bariérami nebo přenášení populací do oblastí, kde druh zcela vymizel a není naděje na jeho zpětné rozšíření přirozenou cestou. Při posuzování transferů je nutno posuzovat i naději na úspěšné obsazení nového stanoviště. Je celá řada taxonomických skupin, jejichž nároky jsou natolik specifické, že jejich umělé přemísťování nemá valnou naději na úspěch.

Jinou stránkou je ovšem etických rozměrů záchranných transferů, který je u obratlovců navíc podepřen zákonem č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

Z hlediska výše uvedeného je možno považovat časté a oblíbené transfery mravenců r. *Formica*, bledulí letních a orchidejí za nepříliš účelné.

Podobně neúčelné, avšak eticky správné jsou záchranné transfery mihulí a ryb z vodních toků a nádrží, které mají být zničeny.

Naopak obvykle velice žádoucí jsou záchranné transfery obojživelníků, zejména ocasatých, které by zpravidla měly být spojeny i s vybudováním náhradního biotopu.

Obecný cíl:

Populace planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů dostatečně početné a geneticky pestré, aby byly schopné dlouhodobé samostatné existence.

Dílčí cíl: Zajistit vysokou úroveň znalostí o významných biotopech a chráněných a ohrožených druzích rostlin a živočichů

Opatření:

1. Podporovat biologické průzkumy zaměřené na jednotlivé taxonomické skupiny, zejména dosud málo probádané
2. Doplnovat aktuálně komentované seznamy zvláště chráněných a ohrožených druhů rostlin a živočichů

Dílčí cíl: Vytváření příznivých podmínek pro existenci chráněných a ohrožených druhů rostlin a živočichů

Doporučené zásady:

Upřednostňovat ochranu stávajících stanovišť zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů před záchrannými transfery.

V rámci nové výsadby nebo rekonstrukce vegetačního doprovodu komunikací hrazených z veřejných zdrojů zajistit využívání geograficky původních druhů rostlin (dřevin).

Opatření:

1. Podporovat péči o biotopy ohrožených druhů v ZCHÚ i mimo ZCHÚ
2. Podporovat mapování výskytu a likvidaci nebezpečných invazních druhů.
3. Provádět osvětu vlastníků a investorů, veřejné správy v ochraně zvláště chráněných a ohrožených druhů rostlin a živočichů
4. Vytvářet vhodné nové biotopy pro zvláště chráněné a ohrožené druhy rostlin a živočichů
5. Respektovat biotopy zvláště chráněných druhů při územně plánovací činnosti

Legislativní nástroje

Stručná charakteristika:

Používání legislativních nástrojů i realizace opatření na zlepšení ekologického stavu krajiny jsou nadále nevyhovující. Dochází k negativním změnám biotopů (úbytek plošného zastoupení a zhoršení kvality), přetrvává nízká strukturální rozmanitost zemědělské krajiny, prohlubuje se rozpad přírodních i přírodních blízkých ekosystémů, přetrvává upřednostňování intenzivních metod hospodaření, nedaří se řešit přímé pronásledování některých druhů volně žijících živočichů, pokračuje šíření celé řady invazních nepůvodních druhů rostlin a živočichů. Závažným problémem zůstává neprovázanost cílů, které stát stanoví v rámci resortních politik a strategií. Mezi nejzávažnější překážky snižující účinnost legislativních nástrojů k ochraně přírody a krajiny patří neprovázanost právních předpisů, upravujících podmínky využívání ekosystémů a krajiny; obtížná vymahatelnost práva v ochraně přírody a krajiny; neexistence či nedostatečné využívání indikátorů hodnocení stavu biodiverzity, zejména na úrovni ekosystémů; neexistence nástroje na řešení problémů vzniklých šířením nepůvodních invazních druhů; odborná podpora správních úřadů je realizována pouze částečně a není zaveden systém průběžného odborného vzdělávání profesionálních pracovníků ochrany přírody a krajiny.

Obecný cíl:

Sjednotit výkon státní správy v ochraně přírody a krajiny a posílit odbornost orgánů ochrany přírody a krajiny

Doporučené zásady:

V rámci správních řízení při přezkumu prvoinstančních rozhodnutí dbát na sjednocování správní praxe, a to v koordinaci s ústředními orgány státní správy.

Ekonomické nástroje

Stručná charakteristika:

Ekonomické nástroje mají nezastupitelnou úlohu při prosazování a zajišťování státní i regionální politiky ochrany přírody a krajiny. Zpravidla mají mnohem vyšší účinnost, než nástroje administrativní (které spočívají hlavně na zákazech a příkazech) a na rozdíl od administrativních nástrojů zpravidla nemívají negativní dopady na postoje obyvatelstva k ochraně přírody a krajiny. Bohužel stále nejsou dostatečně využívány a to zejména kvůli malé informovanosti všech skupin žadatelů a jejich nadměrně složité administraci.

Obecný cíl:

Účelně uplatňované ekonomické nástroje přispívají k naplňování cílů ochrany přírody a krajiny.

Opatření:

1. Podporovat žadatele z řad samospráv, veřejnosti, NNO při přípravě financování ze zdrojů mimo rozpočty ochrany přírody.
2. Spolupracovat při realizaci projektů financovaných z externích zdrojů v případech, které odpovídají potřebám ochrany přírody definovanými touto koncepcí: Cf
3. Aktivně vstupovat do tvorby ekonomických nástrojů ve fázi přípravy tvorbou připomínek.
4. Podporovat drobné aktivity formou grantového fondu.

Odborné informační nástroje

Stručná charakteristika:

Pojem odborné informační nástroje zahrnuje veškeré odborné informace a datové zdroje, které jsou systematicky a uceleně, spravovány a které jsou dále přístupné k opětovnému používání.

Efektivitu odborných informačních nástrojů základním způsobem podmiňuje vytvoření a správa konkrétního datového zdroje, vývoje a podpory nástrojů sběru a správy dat a nástroje a prostředky jejich vyhodnocování, interpretace a šíření.

Na celostátní úrovni pracuje Ústřední seznam ochrany přírody (ÚSOP), který je součástí archivu ochrany přírody a krajiny, vedeného Agenturou ochrany přírody a krajiny České republiky. Výstupem z Ústředního seznamu ochrany přírody je Digitálního registru ÚSOP (DRÚSOP).

Velké nároky na odborné informační nástroje ochrany přírody přineslo vytváření a zajišťování funkce soustavy Natura 2000. V rámci přípravy národního seznamu evropsky významných lokalit bylo provedeno celostátní mapování biotopů a bylo pořízeno mnoho dat o výskytu a rozšíření evropsky významných taxonů rostlin a živočichů.

Problémem zajišťování funkce odborných informačních nástrojů je dosud ne zcela zajištěný systém sběru a verifikace dat a dále ne zcela dostatečné finanční zajištění. Velkým problémem je vzájemná komunikace mezi správci dat a orgány ochrany přírody. Dalším problémem je nezajištění povinného předávání informací získaných z veřejných prostředků mezi jednotlivými institucemi a orgány státní správy.

Obecný cíl:

Vysoká efektivita ochrany přírody a krajiny, zejména v oblasti výkonu státní správy a uplatňování ekonomických nástrojů pomocí aktuálních, ověřených a vhodným způsobem zpracovaných údajů o stavu, změnách a trendech složek přírody a krajiny Libereckém kraji.

Opatření:

1. Podporovat vzájemnou výměnu a poskytování aktuálních i historických nálezových dat o jednotlivých taxonech rostlin a živočichů mezi orgány ochrany přírody a krajiny, úřady územního plánování, veřejných odborných a vědeckých institucích a správci státního majetku.
2. Vytvořit informační systém ochrany přírody a krajiny a zajistit aktivní šíření informací o ochraně přírody a krajiny

Spolupráce s odbornými organizacemi a institucemi

Stručná charakteristika:

Problematika ochrany přírody a krajiny je natolik široká, že mnoho různorodých problémů vyžaduje při řešení zapojení a spolupráci odborných specializovaných pracovišť na krajské i celostátní úrovni. Tato spolupráce se realizuje nejčastěji formou konzultací, studií, odborných a tzv. soudních posudků.

Obecný cíl:

Kvalitní spolupráce mezi odbornými organizacemi a institucemi zabývajícími se ochranou přírody a krajiny a Libereckým krajem

Opatření:

1. Podpořit propojení informačních systémů odborných organizací a institucí v ochraně přírody (AOPK, NP, CHKO, muzea, výzkumné instituce, kraje).
2. Podpora spolupráce s odborníky z řad NNO

Práce s veřejností

Stručná charakteristika:

Práce s veřejností je významným nástrojem propagace činnosti kraje, protože ochrana přírody může být často vnímána veřejností jako záležitost omezující, je třeba stále vysvětlovat, proč je třeba těchto omezení, k čemu slouží peníze pro ochranu přírody z veřejného rozpočtu, zdůrazňovat význam přírody pro lidskou existenci. Základem klasické propagace je výroba tiskovin, jednoduché vzdělávací materiály je vhodné uveřejňovat zároveň na internetových stránkách. Velký potenciál pro šíření informací mají sociální sítě, využívání kvalitních videí a fotogalerií, které často zaujmou i toho, kdo není ochoten číst vzdělávací texty. Významnou cestou k veřejnosti jsou média, zde je třeba vhodně vybírat témata tak, aby zaujala všechny věkové kategorie. Velké možnosti poskytuje ekologická a environmentální výchova, vhodně volenými tématy zaměřenými na jednotlivé cílové skupiny může pomoci získat pro ochranu přírody nejširší veřejnost. Povzbudivým trendem je rostoucí zájem škol a rodin s dětmi o návštěvy informačních středisek a regionálních muzeí a o nejrůzněji zaměřené terénní programy, soutěže, trvalé či dočasné výstavy. Významným pomocníkem při ekologické výchově (budování a údržba naučných stezek, organizace a zajišťování odborných exkurzí, pořádání výstav, vzdělávacích akcí v přírodě apod.) mohou být nevládní organizace, které často disponují vysokým odborným potenciálem a velkým entuziasmem svých členů.

Obecný cíl:

Aktivní a informovaná veřejnost dobrovolně akceptující omezení vyplývající ze zájmů ochrany přírody a krajiny

Dílčí cíl: Zvyšovat povědomí o ochraně přírody a krajiny na území Libereckého kraje, o moderních principech ochrany přírody a krajiny a aktivně zapojovat veřejnost do podpory ochrany přírody a krajiny

Doporučené zásady:

V oblasti ekologického vzdělávání a výchovy postupovat dle aktualizované koncepce EVVO (2013 – 2020)

Informovat vhodnou formou, zejména pomocí moderních komunikačních prostředků, jako je Internet a sociální sítě, veřejnost o platné legislativě ochrany přírody a krajiny, o jejich změnách.

Informovat vhodnou formou veřejnost o stávajících zvláště chráněných územích a lokalitách Natury 2000 a dalších chráněných územích v Libereckém kraji, zejména o jejich hodnotách, podmínkách ochrany a o prováděném ochrannářském managementu.

Opatření:

1. Podporovat a iniciovat aktivity, které směřují k prohloubení znalostí o živé i neživé přírodě na území kraje ve formě návštěvnických center, středisek ekologické výchovy, naučných stezek, informačních panelů a dalších.
2. Vhodným způsobem zajišťovat informovanost široké veřejnosti, jakož i profesních skupin o významu a možnostech ochrany genofondu a zachování místně původních (geneticky specifických) populací.
3. Uskutečňovat tematické propagační kampaně s využitím reklamních prostředků a médií se zaměřením na zvýšení povědomí principů ochrany přírody či vybrané oblasti ochrany přírody (monitorování, záchranné programy, státní správa, finanční nástroje aj.).
4. Pořádat akce pro veřejnost včetně environmentálních vzdělávacích, výchovných, osvětových a poradenských programů, exkurzí s průvodcem a dále také výstav, seminářů, přednášek apod.
5. Vydávat tematické publikace a tiskoviny.
6. Podporovat údržbu turistických cest a stezek a drobné návštěvnické infrastruktury

Dílčí cíl: Zapojit do realizace praktických opatření v oblasti ochrany přírody a krajiny veřejnost a nevládní organizace

Opatření:

1. Vytvořit podmínky pro maximální zapojení vlastníků, veřejnosti a NNO do ochrany přírody a krajiny.
2. Vytvořit vhodné podmínky pro spolupráci NNO při ochrannářském managementu

2.2. Stanovení priorit a úkolů pro období 2013-2020

1. Dokončit vyhlásování Evropsky významných lokalit a stanovení ochranných opatření.

Zodpovídá: Krajský úřad Libereckého kraje

Termín: dle harmonogramu implementace soustavy Natura 2000.

2. Zdokumentovat a průběžně aktualizovat stav rozšíření nebezpečných invazních druhů v krajině. Údaje centrálně shromažďovat a spravovat v prostředí GIS. Zpracovat strategii (plán) likvidace invazních druhů a přistoupit k její realizaci. Přednostně likvidovat nebezpečná ohniska v biologicky hodnotnějších územích. Postupovat koordinovaně v rámci dílčích, migračně spojených území.

Zodpovídá: kraj ve spolupráci s obcemi

Termín: trvale

3. Aktualizovat dokumentace ÚSES zpracované před rokem 2002 a dokumentace ÚSES, které jsou v rozporu se ZUR LK, s cílem zajištění vzájemného propojení systému a jeho celkové konzistence ve všech biogeografických významech. Digitalizovat dosud nedigitalizované dokumentace ÚSES.

Zodpovídá: příslušné OOP

Termín: krátkodobě

4. Posoudit územní ochranu dalších přírodovědně cenných lokalit s ohledem na předmět ochrany ve vztahu ke stávajícím.

Zodpovídá: KÚLK

Termín: dlouhodobě

5. Evidovat lokality s význačným výskytem zvláště chráněných a/nebo ohrožených druhů rostlin a živočichů, sledovat jejich stav a zajišťovat jejich vhodný management.

Zodpovídá: KÚLK, obce II. a III.

Termín: trvale

6. Zachovat úroveň migrační prostupnosti krajiny Libereckého kraje na minimálně stávající úrovni, neumožnit její další zhoršování

Zodpovídá: KÚLK, obce II. a III.

Termín: trvale

2.3. Návrhy na zlepšení postavení ochrany přírody a krajiny v očích veřejnosti

Česká veřejnost je poměrně dobře vzdělána v problematice ochrany přírody a krajiny a podporuje ji. Dobrý obraz je však často kazí projevy extrémních názorů členů některých nevládních organizací, kterým se dostává neúměrně vysoké pozornosti médií. Postavení ochrany přírody a krajiny je rovněž narušováno poměrně častým neprofesionálním jednáním pracovníků správ CHKO a NP vůči občanům, kteří takové jednání považují za hrubé, či dokonce šikanózní. Zatímco u skutečně závažných věcí obvykle panuje shoda, spory s občany se nejčastěji týkají věcí méně významných, jako je vzhled budov, ošetřování, případně kácení mimolesních dřevin a vstup do lesa.

Zatímco postoje veřejnosti k ochraně přírody jsou obecně vstřícné, nelze to samé říci o zástupcích samospráv. Velice často se zájmy samospráv kříží se zájmy ochrany přírody. Obce, někdy oprávněně, jindy nikoliv, spatřují ve státní ochraně přírody překážku rozvoje obce či využívání obecního majetku, zejména se to týká lesů, pokud jsou v majetku obce a leží ve zvláště chráněném území.

Ochrany přírody se často dostává do střetů se zájmy některých podnikatelů. Ti často využívají svých možností k vyvolání negativní mediální kampaně vůči ochraně přírody.

Ochrana přírody postrádá ofenzivní pojetí práce s veřejností.

Odbor životního prostředí a zemědělství na svých webových stránkách poskytuje velké množství informací o ochraně přírody a krajiny v Libereckém kraji. Ve srovnání s podobnými zdroji v ostatních krajích ČR jsou tyto informace velmi nadstandartní, zejména webové prezentace Geoportál a Ekovýchova Libereckého kraje. Cf návrhy na zlepšení (prezentace ve vývoji, postupné doplňování podrobnějších údajů z dostupných mapových podkladů, aktivní mapy...). Vysoce nadstandartní jsou i související vydávané publikace a vzdělávací aktivity odboru (Dny GIS Liberec apod.).

Obecný cíl:

Dobře hodnocená činnost ochrany přírody v Libereckém kraji z pohledu laické i odborné veřejnosti.

Dílčí cíl: Aktivní spolupráce se sdělovacími prostředky

Opatření:

1. Poskytovat médiím:

- odborné, kvalifikované a zajímavé informace o naší přírodě a její ochraně,
- informace o ochraně přírody v celoevropském kontextu a soustavě Natura 2000,
- ukázky aktivní péče o přírodu: například revitalizace potoků, sečení luk, likvidace invazních rostlin či opravy turistických stezek,
- aktuální zajímavosti z praktické ochrany přírody,
- tiskové zprávy, ve kterých najdou informace k aktuálním událostem.

Dílčí cíl: Zlepšování povědomosti veřejnosti o stavu přírody a krajiny v Libereckém kraji

Opatření:

1. Rozšiřovat a zdokonalovat webové prezentace odboru životního prostředí a zemědělství
2. Pokračovat ve vlastní vzdělávací činnosti a pomocí vhodných grantů podporovat a koordinovat vydávání informačních publikací z oblasti ochrany přírody a krajiny

2.4. Rozsah a charakter informačního zajištění ochrany přírody

Oborné informační nástroje

Pojem odborné informační nástroje zahrnuje veškeré odborné informace a datové zdroje, které jsou systematicky a uceleně spravovány a které jsou dále přístupné k opětovnému používání.

Efektivitu odborných informačních nástrojů základním způsobem podmiňuje vytvoření a správa konkrétního datového zdroje, vývoje a podpory nástrojů sběru a správy dat a nástroje a prostředky jejich vyhodnocování, interpretace a šíření.

Na celostátní úrovni pracuje Ústřední seznam ochrany přírody (ÚSOP), který je součástí archivu ochrany přírody a krajiny, vedeného Agenturou ochrany přírody a krajiny České republiky. Výstupem z Ústředního seznamu ochrany přírody je Digitální registru ÚSOP (DRÚSOP).

Velké nároky na odborné informační nástroje ochrany přírody přineslo vytváření a zajišťování funkce soustavy Natura 2000. V rámci přípravy národního seznamu evropsky významných lokalit bylo provedeno celostátní mapování biotopů a bylo pořízeno mnoho dat o výskytu a rozšíření evropsky významných taxonů rostlin a živočichů.

Problémem zajišťování funkce odborných informačních nástrojů je dosud ne zcela zajištěný systém sběru a verifikace dat a dále ne zcela dostatečné finanční zajištění. Velkým problémem je vzájemná komunikace mezi správci dat a orgány ochrany přírody. Dalším problémem je nezajištění povinného předávání informací získaných z veřejných prostředků mezi jednotlivými institucemi a orgány státní správy.

Obecný cíl:

Vysoká efektivita ochrany přírody a krajiny, zejména v oblasti výkonu státní správy a uplatňování ekonomických nástrojů pomocí aktuálních, ověřených a vhodným způsobem zpracovaných údajů o stavu, změnách a trendech složek přírody a krajiny Libereckém kraji.

Opatření:

1. Podporovat vzájemnou výměnu a poskytování aktuálních i historických nálezových dat o jednotlivých taxonech rostlin a živočichů mezi orgány ochrany přírody a krajiny, úřady územního plánování, veřejných odborných a vědeckých institucích a správci státního majetku.

2.5. Schéma spolupráce s obcemi a neziskovými nevládními organizacemi na realizaci projektů v oblasti ochrany přírody a krajiny

Možnosti spolupráce s obcemi a neziskovými nevládními organizacemi na realizaci projektů v oblasti ochrany přírody a krajiny jsou velice široké. Poměrně rozsáhlá je i možnost financování těchto aktivit.

Možnosti čerpání finančních prostředků pro ochranu přírody a krajiny se po vstupu do Evropské unie výrazně rozšířily. V gesci Ministerstva životního prostředí je implementován Operační program Životní prostředí, který v současné době končí a v novém plánovacím období 2014 – 2020 na něj bude navazovat program obdobného charakteru.

Projekty je možné podávat prostřednictvím Ministerstva životního prostředí i do programu LIFE+. Tento program ovšem není, na rozdíl od srovnatelných zemí, v České republice dostatečně využíván.

Projekty zaměřené na ochranu přírody a krajiny lze podat rovněž ve Finančních mechanismech EHP a Norska, do budoucna také v rámci Finanční pomoci Švýcarska.

Za čerpání finančních prostředků z II. pilíře společné zemědělské politiky, zaměřené kromě jiného i na ochranu životního prostředí a rozvoj venkova, je odpovědné Ministerstvo zemědělství, v jehož gesci se nachází Program rozvoje venkova na období 2007 – 2013. Opatření zaměřená na ochranu přírody a krajiny se nacházejí převážně ve druhé ose tohoto programu, speciálně jde zejména o agroenvironmentální opatření, platby v rámci NATURA 2000 na zemědělské půdě a v lesích a lesnicko-environmentální platby.

V rámci rybářské politiky EU je z Evropského rybářského fondu podporován Operační program Rybářství 2007 – 2013, který je rovněž v gesci Ministerstva zemědělství. V rámci opatření na ochranu vodního prostředí bude podporován šetrný způsob hospodaření na rybnících, zacílený primárně na území s vysokou přírodní hodnotou.

Spolupráce krajské samosprávy a obcí

Jednou z povinností obcí a krajů je jejich vzájemná spolupráce, která se týká mnoha různých témat v ochraně přírody a krajiny:

- spolupráce při péči o všestranný rozvoj území a o potřeby občanů
- spolupráce při přípravě právních předpisů
- spolupráce při územním plánování
- spolupráce při realizaci velkých investičních akcí.

Krajskému úřadu je zákonem udělena povinnost poskytovat orgánům obcí metodickou a odbornou pomoc. Těchto vzájemných vztahů je možno využívat při realizaci projektů v oblasti ochrany přírody a krajiny.

Spolupráce krajské samosprávy a neziskového sektoru

Vzájemná spolupráce mezi krajem a NNO rozvíjí veřejně prospěšné aktivity, vede k efektivnějšímu řešení společenských problémů a umožňuje účelnější využívání prostředků. Předpokladem partnerství a spolupráce mezi krajskou samosprávou a nevládními neziskovými organizacemi jsou společné vize a vzájemný respekt. Nevládní neziskové organizace mohou mít v tomto vztahu mnoho významných rolí (Frimlová 2011):

1. poradní (NNO jsou odborníky ve svých oblastech působení a mohou tak poskytovat odborné znalosti při zpracování strategických dokumentů, plánů či koncepcí, zástupci NNO by měli být přímo členy týmu tvořícího tyto dokumenty, či členy poradní skupiny; zástupci NNO se mohou stát členy výborů či komisí krajského úřadu); zástupci NNO se mohou zapojit do tvorby grantových schémat),
2. kontrolní (NNO jsou subjektem kontroly, monitoringu a pozorovatelem rozhodnutí kraje),
3. partner pro spolupráci (NNO jsou řešiteli pilotních a inovačních projektů, jsou vhodnými partnery pro realizaci projektů ze strukturálních fondů EU),
4. poskytovatel veřejných služeb (NNO zajišťují fungování některých veřejných služeb v oblastech, kde krajské samosprávy nemají dostatek personálních prostředků),
5. poskytovatel informací o území (NNO identifikují lokální problémy a specifika daných lokalit).

Aby se toto partnerství a spolupráce mohly dlouhodobě rozvíjet, je třeba odstranit všechna možná překážky na obou stranách. U NNO se může jednat zejména o tyto:

- malý nebo nedostatečně formulovaný vliv na samosprávu,
- nezkušenost, nevyzrálost,
- přítomnost nedemokratických struktur v řízení NNO,
- nízká míra vzdělání v oblasti činnosti a funkcí neziskového sektoru a chodu veřejné správy,
- nedostatek kapacit a zdrojů, závislost na jednom finančním zdroji, na veřejných rozpočtech.

Při spolupráci s krajskými samosprávami pro NNO existují tři významná nebezpečí:

1. ztráta nezávislosti NNO (vlivem politického tlaku na roli NNO ve společnosti jsou upřednostněny priority politických představitelů před prioritami komunit, jimž NNO slouží),
2. odklon od deklarovaného poslání NNO,
3. byrokratizace a přílišná profesionalizace.

Obvyklými překážkami funkčního partnerství a spolupráce na straně krajské samosprávy jsou:

- slabší nástroje pro kontrolu odpovědnosti (namísto uplatňování jednoduchých výkonových kritérií se KS zaměřuje na formální kontrolu účetnictví a podávání zpráv),
- nedostatečné vymezení pravidel pro poskytování, získávání a výměnu informací,
- absence jasných pravidel pro spolupráci,
- nerovné postavení NNO.

Asociace nestátních neziskových organizací Libereckého kraje byla založena v roce 2002. V roce 2010 byl podepsán dokument Dohoda o spolupráci mezi Libereckým krajem a ANNO Libereckého kraje. Spolupráce se dlouhodobě pozitivně rozvíjí na základě zde deklarovaných principů. Koncem roku 2005 vydal Liberecký kraj publikaci „Katalog NNO z oblasti životního prostředí“, kde je uvedeno 75 organizací, jejichž některá z činností spadá do péče o životní prostředí.

Obecný cíl:

Partnerství a spolupráce NNO a krajské samosprávy Libereckého kraje umožňuje realizaci kvalitních projektů v oblasti ochrany přírody a krajiny.

Doporučené zásady:

Prosazovat dobré podmínky pro spolupráci s NNO.

Podporovat demokratické a rovnoprávné vztahy s NNO.

Podílet se na vzdělávání neziskového sektoru.

Jasně rozdělovat zodpovědnost při spolupráci na jednotlivých projektech.

Jasně formulovat cíle projektů.

Snažit se o průběžné řešení konfliktů.

Zkvalitnit kontrolu výsledků projektů podle předem stanovených kritérií hodnocení.

Dílčí cíl: Spolupráce při řešení konkrétních opatření v oblasti ochrany přírody, přípravy a realizace projektů

Opatření:

1. Společná realizace projektů na zlepšení přírodního prostředí
2. Vytvoření pravidel pro spolufinancování projektů nevládních neziskových organizací přímo zaměřených na zlepšení životního prostředí se zohledněním aktuálních potřeb Libereckého kraje v oblasti ochrany přírody a krajiny

2.6. Možnosti, potřeby a realizovatelný rozsah stimulace k údržbě pozemků ve volné krajině

V posledních dvaceti letech stále stoupá rozloha neobdělávaných pozemků zemědělského půdního fondu. Tyto pozemky jsou obvykle velmi rychle osídleny různými druhy expanzních a invazních plevelů, které mohou různou měrou škodit (zaplevelování sousedních pozemků, významná rizika zvýšeného výskytu alergenů, estetický problém, šíření invazních druhů, apod.). Podobné problémy mohou nastat s dlouho nevyužívanými pozemky určenými k zástavbě. Dle zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů musí vlastníci nebo nájemci pozemků na zemědělském půdním fondu hospodařit tak, aby neznečišťovali půdu a tím potravní řetězec a zdroje pitné vody škodlivými látkami ohrožujícími zdraví nebo život lidí a existenci živých organismů, nepoškozovali okolní pozemky a příznivé fyzikální, chemické a biologické vlastnosti půdy a chránili obdělávané pozemky podle schválených projektů pozemkových úprav. Pokud vlastníci či nájemci pozemků tuto povinnost neplní (dle § 3 zákona o ochraně ZPF), pozemky patřící do ZPF neobhospodařují a nechávají je zarůst plevelem, čímž poškozují svůj i okolní pozemky řádně obhospodařované, z pozemků se stává půda dočasně neobdělávaná, lze postupovat následujícím způsobem:

1. Dle § 3 odstavce 1 zákona o ochraně ZPF, jsou-li pro to vážné důvody, mohou orgány ochrany ZPF uložit odstranění zjištěných závad, nebo rozhodnout, že pozemek kontaminovaný látkami ohrožujícími zdraví nebo život lidí nesmí být používán pro výrobu zemědělských výrobků vstupujících do potravního řetězce. Za závadu lze tedy považovat i neobdělávání a zarůstání pozemků plevelem, protože tak může dojít kromě znehodnocení pozemku vlastního k poškozování okolních pozemků rozšiřováním plevelů a k poškozování příznivých fyzikálních, biologických a chemických vlastností půdy. Orgán ochrany ZPF tak může uložit jako opatření povinnost zbavit pozemek plevelu. Sankce za nesplnění opatření uloženého podle tohoto zákona jsou stanoveny § 20 zákona o ochraně ZPF (právníckým a fyzickým osobám podnikajícím lze uložit pokutu až do výše pětinasobku minimální mzdy, fyzickým osobám může být uložena sankce dle § 35 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích do výše 3.000 Kč). Tento způsob lze uplatnit pouze u pozemků patřících do ZPF.

2. Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči v § 3 odst. 1 písm. a) stanovuje povinnost vlastníka nebo uživatele pozemku bez ohledu na to, zda se jedná o pozemky patřící do ZPF či nikoliv, zjišťovat a omezovat šíření a výskyt škodlivých organismů včetně plevelů tak, aby nevznikla škoda jiným osobám, nebo nedošlo k poškození životního prostředí anebo k ohrožení zdraví lidí nebo zvířat. Při porušení těchto povinností lze dle § 78 tohoto zákona uložit fyzickým osobám pokutu až do výše 30.000 Kč, právníkům osobám až do výše 500.000 Kč.

3. Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích dle § 58 odst. 2 umožňuje radě obce uložit pokutu až do výše 100.000 Kč právníké osobě a fyzické osobě, která je podnikatelem, která neudržuje čistotu a pořádek na pozemku, který užívá nebo vlastní, tak, že narušuje vzhled obce. Pro fyzické osoby lze uložit pokutu až do 10.000 dle § 47b zákona o přestupcích. Tuto pokutu nelze uložit, pokud zákon (myšleno zvláštní zákon) stanoví za porušení povinností uvedených v § 58 vyšší sankci (například pokud by bylo třeba postupovat dle zákona o rostlinolékařské péči).

Ne vždy ovšem opuštěná pole, či jiné původně antropogenně ovlivněné pozemky (lomy, pískovny) představují nebezpečí pro své okolí. Umožňují-li to vlastnické vztahy, pak v některých případech, kdy nejsou tyto plochy bohaté na živiny, je možné pozitivně ovlivnit jejich vývoj pomocí usměrněné sukcese (kosení, odstraňování invazních druhů, pastva) směřovat ke křovinaté lesostepi – biotopu, který je z pohledu ochrany přírody a krajiny velice vzácným. Tuto možnost je třeba vždy konzultovat s odborníkem – biologem, zejména leží-li pozemek v těsné blízkosti chráněného území, nebo jestliže by mohl sloužit jako biokoridor. V případě opuštěných lomů či pískoven je situace obdobná. Zde je významné nepřipustit technickou rekultivaci, dbát na zachování cenných biotopů v sousedství, nevnášet živinami bohatý materiál, zachovat členitost stanovišť a odstraňovat invazní a expanzní druhy zejména dřeviny (Prach 2013). Cf

V případě ponechávání luk a pastvin bez jakéhokoli obhospodařování, nejprve dochází k vymizení nejméně odolných a vzácných druhů rostlin, dále k zarůstání a postupnému zalesnění pozemků. Zanikají tak významné zdroje biodiverzity vázané na klasické staletí udržované zemědělské postupy. Údržbu těchto pozemků je třeba zaměřit na šetrné kosení nebo pastvu, které na lokalitě udrží druhovou pestrost rostlin a na ně vázaných živočichů a zachovají mozaiku lesa a bezlesí. Důležité je zachovávat optimální termín seče a pastvy, jejich intenzitu a celkový způsob provedení (např. ponechání neposečených částí jako útočiště pro živočichy, postupná či šachovnicová seč apod.).

Údržba pozemků ve volné krajině je podporována dotačními programy Evropské unie, Ministerstva životního prostředí a Ministerstva zemědělství. V současné době se jedná o tyto možnosti:

OP ŽP (6.2) - Šetrné hospodaření na zemědělské půdě

Popis: pastva, kosení ve smyslu obnovního zásahu nikoli jako pravidelné péče o daný pozemek, likvidace biomasy

Výše podpory: až 90%

Územní vymezení: celé území ČR mimo území hlavního města Prahy

Žadatel: široký okruh žadatelů, zejména fyzické osoby, právníké osoby, obce, města, kraje, občanská sdružení, příspěvkové organizace (Správy NP)

PRV (Osa II, oblasti LFA) - Šetrné hospodaření na zemědělské půdě

Popis: podpora hospodaření na travních porostech v oblastech s méně příznivými podmínkami (oblasti LFA)

Výše podpory: pevně stanovená sazba v €/ha dle oblastí LFA

Územní vymezení: oblasti LFA (podrobněji v dokumentaci Programu rozvoje venkova)

Žadatel: fyzická nebo právníká osoba, která provozuje zemědělskou činnost vlastním jménem a na vlastní zodpovědnost a obhospodařuje registrované půdní bloky

PRV (Osa II, Natura 2000) - Šetrné hospodaření na zemědělské půdě

Popis: podpora hospodaření v obastech Natura 2000

Výše podpory: pevně stanovená sazba v €/ha

Územní vymezení: celé území ČR v oblastech vymezených jako Natura 2000 a současně se nacházejících v 1. zónách NP a CHKO

Žadatel: fyzická nebo právnická osoba, která provozuje zemědělskou činnost vlastním jménem a na vlastní zodpovědnost a obhospodařuje evidovanou zemědělskou půdu

PRV (Osa II, Agro-envi) - Šetrné hospodaření na zemědělské půdě

Popis: kosení a pastva travních porostů v pětiletém závazku využívaných pro zemědělskou produkci a zapsaných v registru půdních bloků (LPIS). Na území (půdních blocích) pod správou CHKO a NP existuje možnost volby mezi 9 dotačními tituly, ve volné krajině mezi 6 tituly.

Výše podpory: pevně stanovená sazba v €/ha

Územní vymezení: celé území ČR

Žadatel: fyzická nebo právnická osoba, která provozuje zemědělskou činnost vlastním jménem a na vlastní zodpovědnost a obhospodařuje registrované půdní bloky

PPK (chráněná území) - Šetrné hospodaření na zemědělské půdě

Popis: kosení travního porostu včetně odklizení a zpracování pokosené hmoty, pastva ovcí, koz, skotu a koní

Výše podpory: 100%

Územní vymezení: ZCHÚ a jejich ochranná pásma, PO a EVL na jejichž území se nachází NP, CHKO, NPR, NPP a EVL v národním seznamu navržených k vyhlášení jako NPP, NPR, PR a PP na pozemcích určených pro účely obrany státu, rozšíření NP nebo CHKO

Žadatel: AOPK ČR a Správy NP. Příslušná pracoviště uzavírají pro realizaci opatření vyplývajícího z plánu péče smlouvy o dílo s preferencí vlastníka nebo nájemce. Náměty na realizaci opatření může podávat kdokoliv v průběhu celého roku.

PPK (volná krajina) - Šetrné hospodaření na zemědělské půdě

Popis: kosení travního porostu včetně odklizení a zpracování pokosené hmoty, pastva ovcí, koz, skotu a koní na lokalitách s výskytem alespoň jednoho druhu uvedeného v Černém a Červeném seznamu cévnatých rostlin ČR nebo Červeném seznamu ohrožených druhů ČR - bezobratlí

Výše podpory: až 100%

Územní vymezení: celé území ČR mimo ZCHÚ

Žadatel: organizační složka státu, fyzická nebo právnická osoba (vlastník, nájemce, podnájemce) s právním vztahem k pozemkům. Z pověření vlastníka či nájemce pozemku může být žadatelem o finanční prostředky i jiná fyzická nebo právnická osoba.

MaS - Šetrné hospodaření na zemědělské půdě

Popis: kosení travního porostu včetně odklizení a zpracování pokosené hmoty, pastva ovcí, koz, skotu a koní

Výše podpory: 100%

Územní vymezení: ZCHÚ a jejich ochranná pásma a zároveň státní pozemky, s nimiž má právo hospodařit AOPK ČR, Správy NP a Správa jeskyní ČR

Žadatel: AOPK ČR, Správy NP a Správa jeskyní ČR. Příslušná pracoviště uzavírají pro realizaci opatření vyplývajícího z plánu péče a povinností vlastníka ze zákona smlouvy o dílo s externími zhotoviteli. Náměty na realizaci opatření může podávat kdokoliv v průběhu celého roku.

POPFK (115 162) - Šetrné hospodaření na zemědělské půdě

Popis: kosení travního porostu včetně odklizení a zpracování pokosené hmoty, pastva ovcí, koz, skotu a koní

Výše podpory: až 100 % (k podpoře předmětů ochrany PO a EVL max. 1 mil. Kč)

Územní vymezení: ZCHÚ, PO, EVL

Žadatel: AOPK ČR, Správy NP

POPFK (115 165) - Šetrné hospodaření na zemědělské půdě

Popis: kosení travního porostu včetně odklizení a zpracování pokosené hmoty, pastva ovcí, koz, skotu a koní

Výše podpory: až 100 %, max. 250 tis. Kč

Územní vymezení: celé území ČR

Žadatel: fyzické osoby a právnické osoby, obecně prospěšné organizace, svazky obcí, příspěvkové organizace, organizační složky státu, státní organizace a státní podniky

2.7. Strategie ochrany přírody na území dynamicky se rozvíjejících se velkých sídel

Městské prostředí

Významnou složkou životního prostředí člověka jsou ekosystémy v sídlech a urbanizované krajině, která vedle zastavěných území měst a vesnic zahrnuje také rekreační areály, liniové dopravní stavby nebo průmyslové a těžební areály. V České republice došlo po roce 1989 k poměrně bouřlivému rozvoji sídel a jejich přilehlých oblastí. Historickým vývojem daná struktura zejména větších sídel se začala měnit, sídla začala být výrazně zatěžována výrobou, dopravou, výstavbou a masovým turismem.

Centra větších měst a sídel, se postupně stávají prostředím nepřátelským pro stálý život místních obyvatel, kteří se stěhují na okraje měst či do nově vznikajících satelitních městeček, vystavěných ve stylu tzv. podnikatelského baroka. To ovšem přispívá k dalšímu zatížení dopravního systému.

Pohoda a pocit domova ve městech, které se dají měřit pěší dostupností služeb, škol, vzdálenosti místa práce, ale i míst sportu, rekreace a sociálního vyžití, jsou dnes opomíjeny. Negativní dopady výše popsaných jevů se v prostředí sídel výrazně hromadí a násobí a ovlivňují zbytky přírodních nebo přírodě blízkých prvků sídelní krajiny a následně i člověka. Nadále jsou plochy zeleně a nezastavěných ploch v sídlech přeměňovány na plochy zastavitelné a zpevněné (nákupní centra, kancelářské budovy, sport, parkoviště aj.). Vodní prvky zůstávají pouze ojedinělé, kanalizované toky ve městech naprosto postrádají prostor pro přírodu, ale i pro odpočinkové aktivity. Ostrovy zelených prvků, pokud vůbec existují, nejsou vzájemně provázány. Nové sídelní celky postrádají výraznější nebo alespoň nějaký podíl ploch parků, zahrad a zeleně podél komunikací. Stávající, zejména uliční zeleň, bývá nevhodnými podmínkami poškozena a ztrácí dlouhodobě schopnost plnit byť jen základní funkce. Družicově snímky potvrzují, že ČR patří v Evropě mezi státy s nejrozsáhlejším šířením lidských sídel do okolní krajiny (urban sprawl). V zastavěném území sídel i v krajině vznikají tzv. brownfields, tedy území, jejichž intenzivní využívání (průmyslové, výrobní, těžební) již skončilo a proto by mohly být nové rozvojové projekty směřovány do těchto míst. Stále však není tato praxe běžná a její míra uspokojivá. Tato území představují z hlediska ochrany dosud nezastavěných ploch významný potenciál, jehož je možné po odstranění ekologických zátěží a vhodné revitalizaci smysluplně využít v souladu s principy udržitelného rozvoje a potřebou ochrany přírody a krajiny. Území s ukončenou těžbou nerostných surovin je vhodné revitalizovat jako přírodní nebo přírodě blízké prostředí s významným využitím přirozené biologické sukcese. Naopak brownfields v zastavěném území sídel mohou být adaptovány pro potřeby bydlení, rekreace, služeb, sportovního, kulturního vyžití. Je třeba důsledným územním plánováním nové výstavby regulovat nepřiměřený růst městských aglomerací a zahušťování zástavby měst a sídel na úkor zbývajících volných ploch. Volné

plochy je třeba využívat jako plochy zeleně a přírodě blízkých prvků, je třeba je vzájemně propojovat a doplňovat o prvky pro odpočinkové využití obyvateli měst. Zároveň je třeba takto vzniklou síť napojit prostřednictvím ÚSES, které procházejí nebo navazují na urbánní a suburbánní systémy, na přírodní prvky v okolí měst a volnou krajinu. Je žádoucí, aby se do sídel promítly principy šetrného nakládání s vodou – to znamená zabránit rychlému odtoku vody z měst i krajiny a podpořit účinné využití srážkové vody v pestrém systému sídelní vegetace. K celkovému zlepšení stavu v sídelní krajině přispěje revitalizace vodních toků a jejich vhodné úpravy v podobě promenád a linií zeleně. Výše popsané zásady je třeba pevně zapracovat do dlouhodobých udržitelných rozvojových strategií, politik, zásad, místních plánů i regulativů.

Obecný cíl:

Zvyšovat kvalitu života v sídlech vyšším uplatňováním přírodních nebo přírodě blízkých prvků do struktury sídel.

Opatření:

1. Důsledně vyžadovat a kontrolovat provádění náhradních výsadeb za pokácené dřeviny
2. Vymezovat v rámci územního plánování dostatečné plochy pro zachování a zakládání přírodních a přírodě blízkých prvků v sídlech, jejich propojování a návaznost na příměstskou krajinu, včetně jejich využití pro pěší a cyklisty.
3. V sídlech podporovat péči o dřeviny, zelené plochy a zakládání nových parků.
4. Respektovat lokality výskytu zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů a poskytovat jim dostatečný prostor k rozvoji
5. Zachovat minimálně stávající míru migrační propustnosti sídel a jejich aglomerací, zejména v místech postupného kontaktu jednotlivých sídel

2.8. Vyhodnocení souladu navrhovaných opatření s dalšími koncepčními materiály

Politika územního rozvoje České republiky(2008)

Politiku územního rozvoje České republiky (dále též PÚR ČR 2008) schválila vláda ČR dne 20.7.2009 usnesením č. 929 jako celostátní nástroj územního plánování.

Politika územního rozvoje České republiky určuje požadavky na konkretizaci úkolů územního plánování v republikových, mezinárodních, nadregionálních a přeshraničních souvislostech, určuje strategii a základní podmínky pro naplňování těchto úkolů a stanovuje republikové priority územního plánování pro zajištění udržitelného rozvoje území. V Politice územního rozvoje se rovněž vymezují oblasti se zvýšenými požadavky na změny v území, které svým významem přesahují území jednoho kraje, a dále stejně významné oblasti se specifickými hodnotami a se specifickými problémy a koridory a plochy dopravní a technické infrastruktury. Pro vymezené oblasti, koridory a plochy se stanovují kritéria a podmínky pro rozhodování o možnostech změn v jejich využití.

Politika územního rozvoje ČR stanovila priority i v oblasti ochrany přírody a krajiny. Mezi republikovými prioritami na prvním místě jmenuje zachovat ráz krajiny a bránit upadání venkovské krajiny jako důsledku nedostatku lidských zásahů, dále vytvářet předpoklady pro využívání opuštěných areálů a ploch (brownfields), zachovávat veřejnou zeleň a minimalizovat její fragmentaci, respektovat zájmy ochrany biologické diverzity při umísťování rozvojových záměrů, a to zejména formou důsledné ochrany zvláště chráněných území, lokalit soustavy Natura 2000 a mokřadů. Prioritou je též vytváření podmínek pro implementaci a respektování územních systémů ekologické stability a vytváření podmínek pro ochranu krajinného rázu a dále zachování prostupnosti krajiny a minimalizování rozsahu fragmentace krajiny při umísťování dopravní a technické infrastruktury.

Politika územního rozvoje ČR určila rozvojovou oblast Liberec (OB7), zahrnující správní oblast ORP Liberec (bez obcí v západní části), Jablonec nad Nisou, Tanvald (bez obcí v severní části) a Železný Brod (jen obce v severní části). Jako úkol pro územní plánování stanovila řešit územní souvislosti napojení oblasti na modernizované železniční tratě ve směru na Prahu a Hradec Králové. Dále určila rozvojovou osu Praha-Liberec-hranice ČR (OS3).

Politika územního rozvoje ČR vymezuje tzv. specifické oblasti v územích, ve kterých se v porovnání s ostatním územím ČR dlouhodobě projevují problémy z hlediska udržitelného rozvoje území, tj. problémy se zajištěním vyváženého vztahu příznivého životního prostředí, hospodářského rozvoje a soudržnosti společenství obyvatel území a zároveň se jedná o území se specifickými hodnotami anebo se specifickými problémy mezinárodního a republikového významu, nebo které svým významem přesahují území kraje. Jednou z vymezených specifických oblastí je specifická oblast Krkonoše-Jizerské hory (SO7), která zaujímá správní obvod ORP Frýdlant (jižní část), Jablonec nad Nisou (severní část), Jilemnice (severní část), Liberec (severovýchodní část), Tanvald, Trutnov (severní část) a Vrchlabí (severní část).

Při rozhodování a posuzování záměrů na změny v území mají orgány územního plánování přednostně sledovat:

- a) rovnoměrné, diferencované, úměrné a vyvážené využívání lidského, přírodního i ekonomického, zejména rekreačního potenciálu oblasti,
- b) zmírnění střetů nadměrného zatížení území rekreací a cestovním ruchem v souladu se zájmy ochrany přírody a krajiny, zejména v hlavních střediscích, především v období hlavní sezóny a vytváření podmínek rozvoje pro rozvoj šetrných forem rekreace a cestovního ruchu i mimo hlavní střediska,
- c) zlepšení dopravní dostupnosti území a přeshraničních dopravních vazeb,
- d) koordinovaný rozvoj ekonomických aktivit, zejména cestovního ruchu, preferování aktivit šetrných k životnímu prostředí.

Politika územního rozvoje pro tuto specifickou oblast stanovila tyto úkoly pro územně plánovací činnost krajů:

- a) v ostatních sídlech mimo stávající rekreační střediska vytvářet územní podmínky pro zkvalitnění a rozvoj dopravní a technické infrastruktury, bydlení a občanského vybavení,
- b) vytvářet územní podmínky pro rozvoj takových odvětví a aktivit, které budou diferencovaně a harmonicky a v souladu s požadavky ochrany přírody a krajiny využívat lidský, přírodní i ekonomický potenciál celého území a zvláštnosti jeho různých částí a které budou zmírňovat střety nadměrného zatížení území cestovním ruchem se zájmy ochrany přírody,
- c) vytvářet územní podmínky pro zajišťování udržitelnosti využívání rekreačního potenciálu oblasti, zejména s ohledem na regulaci zatížení cestovním ruchem, především pro rozvoj měkkých forem rekreace s ohledem na možnost celoročního využití,
- d) vytvářet územní podmínky pro zlepšení dopravní dostupnosti území uvnitř i přes hranice, zejména zkvalitnit napojení oblasti železniční dopravou na okolní centra osídlení,
- e) vytvářet územní podmínky pro zlepšení technické a dopravní infrastruktury, zejména pro rozvoj ekologických forem dopravy.

Politika územního rozvoje ČR též vymezila dopravní koridory a plochy dopravní infrastruktury.

Jako koridor kapacitní silnice též koridor S4 - Bílý Kostel–Hrádek nad Nisou–hranice ČR, S11- D8–Děčín–Česká Lípa–Svor–Bílý Kostel nad Nisou–Liberec–R35, a jako koridor kombinované dopravy AGTC též koridor KD1 C 65 Zawidów (Polsko-PKP)–Frýdlant–Liberec–Turnov–Mladá Boleslav–Milovice–Lysá nad Labem–Praha, pro případné napojení na modernizovaný koridor trati v SRN do Zittau (Žitavy).

Dále byla též vymezena území vykazující relativně zvýšené požadavky na změny v území, a mezi nimi i pás Ústí nad Labem–Liberec–Jičín–Hradec Králové/Pardubice, které má být vymezeno jako nadmístní rozvojová osa pro potřeby vedení komunikací I/13 a R35.

Kromě toho byla též vymeza území, vykazující relativně vyšší míru problémů, zejména z hlediska udržitelného rozvoje území, a mezi nimi i Frýdlantsko (území ORP Frýdlant), Mimoňsko (část území ORP Česká Lípa), která mají být vymezena jako nadmístní specifické oblasti.

Soubor opatření navrhovaných aktualizovanou Konceptí ochrany přírody a krajiny Libereckého kraje je plně v souladu s Politikou územního rozvoje ČR (2008).

Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky

Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky (dále též „SPOPK“) byl připraven v roce 1998 a schválen usnesením vlády České republiky č. 415 ze dne 17. června 1998. Nahradil jej Aktualizovaný Státní program přírody a krajiny České republiky, který byl schválen usnesením vlády České republiky č. 1497 ze dne 30. listopadu 2009. Aktualizovaný Státní program zároveň slouží jako Akční plán Strategie ochrany biologické rozmanitosti České republiky, jako Akční plán ochrany mokřadů a jako prováděcí koncepční dokument Evropské úmluvy o krajině.

Mezi hlavní cíle aktualizovaného SPOPK patří udržet a zvyšovat ekologickou stabilitu krajiny a zajistit její udržitelné využívání především z hlediska zástavby, zachování prostupnosti a omezení další fragmentace lidskou činností méně ovlivněných stanovišť; v lesních ekosystémech zvýšit druhovou a strukturní rozmanitost lesních porostů směrem k přirozenému stavu, zvýšit podíl přirozené obnovy druhově a geneticky vhodných porostů a posílit mimoprodukční funkce lesních ekosystémů; u vodních ekosystémů zajistit pokračování v revitalizacích technicky upravených toků a celých povodí, tedy obnovit přirozené hydro-ekologické funkce krajiny a posílit schopnosti krajiny odolávat a přizpůsobovat se očekávaným klimatickým změnám, dále zajistit udržitelné využívání vodního bohatství jako celku a zachovávat a zvýšit biologickou rozmanitost vodních a mokřadních ekosystémů; u zemědělsky využívaných ploch trvale zvýšit různorodost zemědělsky obhospodařovaných ploch a přilehlých pozemků, které jsou součástí zemědělsky využívané krajiny a zajistit ochranu půdy, která je stále velmi degradována; v sídlech směřovat k zajištění vyšší kvality života zapojením přírodních nebo přírodě blízkých prvků do struktury sídel; pro chráněná území zajistit kvalitní péči o dochované přírodní hodnoty a zlepšení integrace ochrany těchto území do života regionů; vyvážení dotačních, náhradových a daňových prvků ekonomických nástrojů, které přispívají k naplňování cílů ochrany přírody a krajiny; v oblasti informací a práce s veřejností zajistit kvalitní a dostatečná data pro vyhodnocování stavu a trendů jednotlivých přírodních fenoménů i přírody a krajiny jako celku a zajistit přístup veřejnosti k informacím průřezově ve všech oblastech souvisejících s ochranou přírody.

Aktualizovaná Koncepte ochrany přírody a krajiny Libereckého kraje je rozpracováním aktualizovaného Státního programu ochrany přírody a krajiny České republiky (2009) do podmínek Libereckého kraje. Tomu byla do určité části i přizpůsobena podoba tohoto dokumentu, zejména struktura kapitol 3.1, 3.2 a 3

Strategie rozvoje Libereckého kraje

Strategie rozvoje Libereckého kraje byla zpracována pro období let 2006 – 2020 za účelem definování globálních cílů rozvoje území, stanovení systému strategických cílů a určení jednotlivých opatření, jejichž realizace by měla zabezpečit naplňování určených cílů. Strategie rozvoje Libereckého kraje pro období 2006 - 2020 byla schválena Zastupitelstvem Libereckého kraje usnesením č.122/07/ZK dne 24. dubna 2007. Tato strategie je aktualizována souběžně s aktualizací Krajské koncepte ochrany přírody a krajiny Libereckého kraje, která byla opakovaně korigována na základě průběžných variant aktualizace Strategie rozvoje LK, naposledy s textem, schváleným zastupitelstvem LK usnesením číslo 336/12/ZK dne 25.9.2012. Strategie rozvoje LK se zabývá i otázkami péče o krajinu, a to v rámci Strategického cíle D: Zdravé životní prostředí bez zátěží, a to zejména v rámci rozvojového opatření D3: Péče o krajinu, trvale udržitelné využívání krajinného a přírodního potenciálu.

Soubor opatření navrhovaných aktualizovanou Konceptí ochrany přírody a krajiny Libereckého kraje je plně v souladu s výše uvedenou verzí Strategie rozvoje Libereckého kraje.

Zásady územního rozvoje Libereckého kraje

Zásady územního rozvoje Libereckého kraje (dále též ZUR LK) stanoví priority územního plánování v Libereckém kraji, na prvním místě prostředky a nástroje územního plánování ve veřejném zájmu chránit přírodní hodnoty území kraje. Dále ZUR LK zpřesňují kritéria a podmínky pro rozhodování o změnách v území rozvojové oblasti OB7 Liberec dle PÚR ČR 2008 (v ZUR LK označováno jako ROB1) a vymezují další rozvojové oblasti – Česká Lípa – Nový Bor (ROB2), Turnov (ROB3), Semily – Železný Brod (ROB4) a Jilemnice (ROB5).

ZUR LK upřesňují rozvojovou osu celostátního významu OS7 (Praha - Liberec - Hrádek nad Nisou - hranice ČR), označovanou v ZUR LK jako ROS1, podle zjištěných podmínek Libereckého kraje.

Dále vymezují rozvojové osy nadmístního významu ROS2 (Turnov - hranice kraje - Jičín - Hradec Králové), ROS3 (Liberec - Chrastava - Jablonné v Podještědí - Nový Bor - hranice kraje - Děčín - Ústí nad Labem), ROS4 (Liberec - Jablonec nad Nisou - Tanvald - Harrachov - hranice ČR), ROS5 (Rumburk / Varnsdorf - hranice kraje - Nový Bor - Česká Lípa - Doksy), ROS6 (Turnov – Železný Brod – Tanvald), ROS7 (Horka u Staré Paky – Čistá u Horek), ROS8 (Liberec – Frýdlant – Černousy – hranice ČR), ROS9 (Zittau / Bogatynia – hranice ČR - Frýdlant – Nové Město pod Smrkem - hranice ČR - Szklarska Poreba / Jelenia Góra), ROS10 (Dubá - Doksy - Mimoň - Jablonné v Podještědí / Stráž pod Ralskem - Český Dub - Hodkovice nad Mohelkou) a ROS11 (Mimoň – Česká Lípa – Žandov – Děčín). Zásady územního rozvoje Libereckého kraje zpřesňují vymezení specifických oblastí dle PÚR ČR 2008, konkrétně části specifické oblasti SOB7 Krkonoše - Jizerské hory, jako Specifickou oblast Jizerské hory (SOB5) a Západní Krkonoše (SOB6), specifickou oblast Mimoňsko (SOB3), specifickou oblast Frýdlantsko (SOB4), specifickou oblast Lužické hory (SOB2), specifickou oblast Český ráj jih (SOB7), specifickou oblast Český ráj sever (SOB8).

ZUR LK rovněž zpřesňuje vymezení dopravních koridorů.

Soubor opatření navrhovaných aktualizovanou Konceptí ochrany přírody a krajiny Libereckého kraje je plně v souladu se Zásadami územního rozvoje Libereckého kraje.

3. SWOT analýza ochrany přírody a krajiny Libereckého kraje

silné stránky	slabé stránky
Velká koncentrace přírodního bohatství na území LK	Nedostatečná spolupráce mezi státní správou, NNO, občany
Velký podíl maloplošných chráněných území na rozloze kraje	Značný rozsah lesních ekosystémů s nevyhovující druhovou skladbou a věkovou a prostorovou strukturou
Rozsáhlá síť lokalit s mezinárodním statutem ochrany	Značný rozsah imisně poškozených lesních ekosystémů
Rozsáhlá síť ÚSES	Územní plánování často nerespektuje principy udržitelného rozvoje a ochrany životního prostředí
Krajina s významnou estetickou a historickou hodnotou	Znečištění ovzduší zejména z malých zdrojů a dopravy
Velký potenciál krajiny pro rekreační využití	Velká rozloha neobhospodařovaných zemědělských půd
Velký potenciál pro ekologické zemědělství	Rostoucí zatížení hlukem zejm.vlivem automobilové dopravy
Velký potenciál pro vytvoření kvalitních ekologických sítí	Významný počet lokalit se starými ekologickými zátěžemi (zejm.po těžbě uranu)
Fungující síť středisek ekologické výchovy	Narušení biodiverzity a ekologické stability v některých částech kraje
Fungující informační systém životního prostředí Libereckého kraje včetně mapového portálu	Neorganicky vzrůstající podíl zastavěného území
	Neorganicky vzrůstající podíl zastavěného území
	Značné množství nevyužívaných brownfields
	Preference investičních záměrů na zelené louce
	Rostoucí produkce odpadů, nedostatečné předcházení jejich vzniku, nízký podíl separace, recyklace a materiálového a energetického využití
	Střety prvků ÚSES s rozvojovými záměry (zejm. liniové stavby, průmyslové zóny, těžba)
	Nedostatečné využívání ÚSES v územním plánování
	Nedostatečné tempo realizace prvků ÚSES
	Časté nadhodnocování rekreační funkce krajiny

příležitosti	rizika
Posílit zapojení veřejnosti a NNO do rozhodování	Malá aktivita občanů při spolupráci se státní správou a NNO
Posílit spolupráci mezi státní správou, NNO, občany	Nedostatečné pochopení důvodů k ochraně přírody a krajiny ze strany veřejnosti, malá informovanost
Vymezovat v územních plánech novou zástavbu tak, aby nedocházelo k další fragmentaci krajiny	Pokračující fragmentace krajiny a snižování prostupnosti krajiny (liniové stavby, likvidace cestní sítě, nevhodně umístěná zástavba)
Podrobně vymezit prvky ÚSES v územních plánech	Narušování krajinného rázu nevhodnými stavebními zásahy, nevhodnou skladbou zemědělských kultur
Ochrana a obnova významných přírodních a kulturních krajinných prvků	Nedostatečná péče o kulturní krajinu
Analýza ekologických sítí	Živelná výstavba zejména v blízkosti velkých sídel
Posilování územních prvků ekologické stability	Narušení chráněných území v důsledku imisního poškození, těžby surovin, realizace předimenzovaných liniových staveb, technické infrastruktury a nevhodnými formami cestovního ruchu
Ochrana lokalit vhodných pro zadržování vody v krajině, obnova retenční funkce rybníků (ochrana před povodněmi)	Nevhodné nasměrování dotačních titulů (zejména v oblasti zemědělství a alternativních zdrojů energie)
Obnova přirozené funkce vodních toků a jelemujících biokoridorů	Šíření invazních a expanzních druhů
Ochrana a obnova mokřadů	Nevhodné zalesňování zemědělské půdy
Vytváření ostrůvků městské zeleně	Nevhodné zásahy do hydrologického režimu krajiny (zemědělská činnost, zmenšování plochy rozlivu toků a jejich prohlubování)
Vyhlašování nových chráněných území	Soustavné zvyšování rizika eroze vlivem pěstování nevhodných kultur a špatnými technologiemi zemědělského hospodaření
Budování ekologických informačních center, naučných stezek	Pokračující kontaminace vody vlivem zemědělské a průmyslové výroby a nedostatečné technické infrastruktury v sídlech
Budování ekologicky vybavených zachytných parkovišť	Nedostatečná ochrana kvality povrchových a podzemních vod
Posílení mimoprodukčních funkcí lesa	Pomalou probíhající sanace starých ekologických zátěží
Obnova lesních porostů s vhodnou druhovou a věkovou skladbou a prostorovou strukturou	Pokračující trend znečišťování ovzduší zejména ze sousedních států
Posílení mimoprodukčních funkcí zemědělství s důrazem na obnovu a údržbu krajiny	Nízká motivace ke snižování energetické a surovinové náročnosti, k aplikaci BAT technologií a rozumnému využití alternativních zdrojů energie
Podpora zachování průchodnosti krajiny, zejm. obnovy historických cest včetně liniové zeleně	Živelná výstavba větrných a solárních elektráren
Podpora environmentálního vzdělávání	Návrat těžby uranu

4. Použité zkratky

AGTC – European Agreement on Important International Combined Transport Lines and Related Installations (Evropská dohoda o nejdůležitějších trasách mezinárodní kombinované přepravy a souvisejících objektech)

AOPK ČR – Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky

CBD – Úmluva o biologické rozmanitosti

ČESON - Česká společnost na ochranu netopýrů

ČOV – čistírna odpadních vod

ČR – Česká republika

ČSO - Česká společnost ornitologická

DRÚSOP – digitální registr Ústředního seznamu ochrany přírody

EIA – proces posuzování vlivů záměrů životní prostředí

EVL – evropsky významná lokalita

EVVO – environmentální vzdělávání, výchova a osvěta

ES – Evropské společenství

EU – Evropská unie

GMO – geneticky modifikované organismy

HDP – hrubý národní produkt

CHKO – chráněná krajinná oblast

IUCN - International Union for Conservation of Nature (Světový svaz ochrany přírody)

KN – katastr nemovitostí

KRNAP – Krkonošský národní park

KPÚ – komplexní pozemkové úpravy

LHC - lesní hospodářský celek

LHP – lesní hospodářský plán

MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj

MZD – meliorační a zpevňující dřeviny

MZe – Ministerstvo zemědělství

MZCHÚ – společné označení národních přírodních rezervací, národních přírodních památek, přírodních rezervací a přírodních památek („maloplošná“ zvláště chráněná území)

MŽP – Ministerstvo životního prostředí

NGO – nevládní (neziskové) organizace

NP – národní park

OPIZ – odborná a informační základna ochrany přírody a krajiny

OPŽP – Operační program Životní prostředí

OSN – Organizace spojených národů

PO – ptačí oblast

PSP ČR-poslanecká sněmovna parlamentu České republiky

PÚR ČR 2008 – Politika územního rozvoje České republiky 2008

SEA – proces posuzování vlivů koncepcí na životní prostředí

SOBR – Strategie ochrany biologické rozmanitosti

SPOPK – Státní program ochrany přírody a krajiny ČR

TTP – trvalé travní porosty

UNCED – Konference OSN o životním prostředí a rozvoji

UNESCO - Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu

ÚP VÚC – územní plán velkého územního celku

ÚSES – územní systémy ekologické stability

ÚSOP – Ústřední seznam ochrany přírody

VZCHÚ – společné označení pro národní parky a chráněné krajinné oblasti („velkoplošná“ zvláště chráněná území)

WFD – Rámcová směrnice ES pro vodní politiku

ZCHÚ – zvláště chráněná území

ZOPK – zákon o ochraně přírody a krajiny

ZPF – zemědělský půdní fond

ZUR – zásady územního rozvoje

ZVHS – Zemědělská vodohospodářská správa

5. Glosář vybraných pojmů

autochtonní	místně původní, náležící do dané oblasti
biodiverzita	rozmanitost všech žijících organismů (genetická, druhová, ekosystémová)
bioindikační	vlastnost organismů, které svojí přítomností nebo nepřítomností indikují stav či vlastnost prostředí
biomasa	hmota organismů
biotop	soubor veškerých biotických a abiotických činitelů, které vytvářejí životní prostředí určitého organismu nebo organismů
dospělec	dospělý jedinec určitého živočišného druhu, konečné stádium
ecese	vzcházení a trvalé uchycení nového jedince v rostlinném společenstvu, porostu nebo ekosystému. Zahrnuje vyklíčení semene, zakořenění a vznik životaschopného jedince, schopného dalšího rozmnožování.
ekosystém	funkční soustava živých a neživých složek životního prostředí, jež jsou navzájem spojeny výměnou látek, tokem energie a předáváním informací a které se vzájemně ovlivňují a vyvíjejí v určitém prostoru a čase
ekotyp	vnitrodruhová jednotka, která zahrnuje populace organismů s vlastnostmi danými působením životních podmínek určitého biotopu
eroze	přírozený proces rozrušování a transportu objektů na zemském povrchu (půda, horniny, skály, apod.); příčinou eroze je mechanické působení pohybujících se okolních látek, především větru, proudící nebo vlnící se vody, ledu, sněhu, pohyblivých zvětralin a nepevněných usazenin
etát	množství těžené hmoty, které neporuší podstatu lesa; těžební podíl
etáž (v lesním porostu)	odlišitelná vrstva lesního porostu diferencovaná od ostatních částí lesního porostu věkem, vzrůstem, popř. i druhovou skladbou; většinou je uměle vytvořená a je samostatně popsána v hospodářské knize
evropsky významná lokalita	je zřizovaná na základě směrnice o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin č. 92/43 EHS, tvoří spolu s ptáčíchmi oblastmi soustavu Natura 2000
genofond	soubor všech genů v populaci
genotyp	soubor všech genů organismu
geobiodiverzita	morfologická a substrátová rozmanitost daného území společně s biodiverzitou (biologickou rozmanitostí)
geograficky nepůvodní druh	druh, který není součástí přirozených společenstev určitého regionu
hipostezka	stezka určená pro jízdu na koni
hipoturistika	turistika provozovaná na koních
holina	nezalesněná lesní půda
invazní druh	na daném území nepůvodní druh, který se zde nekontrolovaně šíří, přičemž agresivně vytlačuje původní druhy; u zvláště nebezpečných invazí může dojít k tomu, že se daný druh začne šířit natolik nekontrolovaně, že rozvrací celé ekosystémy, což vede k rozsáhlým ekologickým škodám a potlačení či likvidaci mnoha původních druhů, nejen těch s podobnou nikou

lesní typ	základní jednotka lesnického typologického systému; lesní typ je soubor lesních fytoocenóz původních i změněných a jejich vývojových stádií včetně prostředí; v praxi ÚHÚL je lesní typ charakterizován půdními vlastnostmi, význačnou druhovou kombinací příslušné fytoocenózy, výskytem v terénu a potencionální bonitou dřevin
maloplošné obnovní prvky	těžba stromů soustředěná na plochy menší rozlohy (několik arů) za účelem vytvoření nového lesního porostu, který bude více diferencovaný
management	v ochraně přírody: řízená péče o přírodu
meliorační a zpevňovací dřeviny	dřeviny, které svým opadem (listů i jehličím) zlepšují vlastnosti půdy; vesměs se jedná o listnaté dřeviny a jedli bělokorou, jejich minimální podíl v lesních porostech je závazné ustanovení lesních hospodářských plánů
místní akční skupina	Místní akční skupina je neziskovou organizací (občanským sdružením, nebo obecně prospěšnou společností), jejímiž zakladateli (nebo členy) jsou v souladu s podmínkami Evropské unie zástupci místní komunity – podnikatelů, zástupců orgánů samospráv i neziskových organizací, kdy podíl veřejné sféry činí méně než 50 %. Nezisková organizace, splňující výše uvedenou podmínku, následně může být žadatelem/příjemcem dotace v rámci tzv. programu „LEADER“, realizovaného v České republice v rámci Programu rozvoje venkova. Uspěje-li místní akční skupina se svou žádostí o dotaci, získá pro období let 2009–2013 finanční alokaci, odvíjející se od počtu obyvatel v jejím území, jejíž rozdělení následně v souladu s metodikou programu LEADER administruje a „rozděluje tak“ získané finanční prostředky na místní úrovni.
monitoring	průběžné či pravidelné sledování
monokultura (např. smrková)	porost tvořený jedním druhem rostliny, v lesnickém pojetí často shodného věku a druhu
nahodilá těžba	neplánovaná těžba stromů, které jsou poškozeny biotickými (hmyz, zvěř) či abiotickými činiteli (sníh, vítr)
Natura 2000	Natura 2000 je soustava chráněných území, kterou společně vytvářejí členské státy Evropské unie; je určena k ochraně biologické rozmanitosti a jednotlivá území jsou navrhována podle přesně stanovených kritérií, daných směrnicemi Evropských společenství
nepůvodní druh	druh, který není součástí přirozeného ekosystému
normovaný stav zvěře	maximální povolený stav zvěře
oplocenka	mechanická ochrana mladých stromků proti zvěři – oplocení dřevěné či drátěné
oplůtek	individuální ochrana stromku, dřevěný či drátěný
plůdek	vývojové stádium ryb
populace	soubor jedinců téhož druhu vyskytujících se v určitém prostoru a čase ve všech vývojových stádiích
požerák	typ vypouštěcího zařízení rybníka
provenience	místo původu
přirozená obnova	samovolně vzniklý nový porost dřevin
přirozená skladba dřevin	druhová skladba dřevin v lesním porostu, která odpovídá potenciálu daného stanoviště bez ovlivnění člověkem
ptačí oblast	území vyhlášené podle evropské směrnice č. 79/409/EHS, o ochraně volně žijících ptáků; spolu s evropsky významnými lokalitami vytvářejí ptačí oblasti soustavu Natura 2000

rámcové směrnice péče	rámcové směrnice péče obsahují základní managementová doporučení, údaje o počátku obnovy, doporučených způsobech obnovy a výchovy, dobu zajištění kultur a podmínky pro převedení do bezzásahového režimu
rekonstruovaná potenciální přirozená vegetace	vegetace, která odpovídá potenciálu stanoviště a daného klimatu, rekonstruovaná např. na základě palynologických studií a rozborů vlastností stanoviště
repellentní nátěr	nátěr, který odpuzuje živočichy, např. na mladé stromky, aby byly chráněny proti okusu zvěří
reprodukční materiál	osivo, sazenice, plody a semena
ruderalizace	zpravidla obohacené dusíkem, začínají dominovat rumištní druhy
samovolný vývoj	přírodní vývoj ekosystému ovlivňovaný pouze přírodními (biotickými a abiotickými) činiteli, bez aktivní účasti člověka
sanace	opatření přijaté k nápravě
semenný sad	klonová výsadba lesních dřevin založená z roubovanců, sloužící ke sběru osiva lesních dřevin žádoucí genetické kvality
soubor lesních typů	součást lesnického typologického systému; jedná se o sdružené lesní typy dle ekologické příbuznosti
spárkatá zvěř	označení pro všechny druhy lovených sudokopytníků
sukcese	nesezónní, směřovaný a kontinuální proces kolonizace a zániku populací jednotlivých druhů na určitém místě, postupný dlouholetý vývoj ekosystému, jehož konečným stádiem je již dále relativně neměnný klimax
taxocenóza	část společenstva určeného taxonomickou příslušností k jedné taxonomické skupině organismů (např. taxocenóza střívků, vyšších rostlin apod.)
taxon	taxon (taxonomická skupina) je skupina konkrétních (žijících nebo vymřelých) organismů, které mají společné určité znaky (nejčastěji jsou příbuzné) a tím se odlišují od ostatních taxonů – taxonem je druh, rod, čeleď, řád atd.
teritorium	území výskytu
typologie	interdisciplinární obor, který je základním kamenem v pěstování lesů; typologie popisuje vegetaci na daném stanovišti ovlivněnou souborem stanovištních podmínek
úmyslná těžba	plánovaná těžba s výchovným (úprava kvality, či druhové skladby a struktury porostu) nebo produkčním záměrem
typy vývoje lesa	soubor stanovišť s podobnou potenciální přirozenou vegetací a s velmi podobným vývojovým cyklem přírodního lesa závěrečného typu
zimoviště	místo nebo úkryt, v němž živočichové přečkávají nepříznivé zimní období

6. Literatura

- Administrativní registr ekonomických subjektů (ARES) [databáze online]. 1999. Praha: Ministerstvo financí. [citováno 31.11.2012]. Dostupné z URL<<http://www.info.mfcr.cz>>. Databáze ekonomických subjektů v České republice.
- Armstrong, M. 2006. A handbook of Human Resource Management Practice. 10th edition. London: Kogan Page. ISBN 0-7494-4631-5. Blažková, D. 1996. Změny vegetace české krajiny v nedávné minulosti. Muzeum a současnost. Roč. 10, s. 51-57.
- Brown, J.; Mitchell, N.; Bersford, M. 2005. The Protected Landscape Approach: Linking Nature, Culture and Community. Gland: IUCN. 268 s.
- Bruegmann, Robert. 2005. Sprawl: A Compact History. University of Chicago Press. 308 s. ISBN 0-226-07690-3.
- Buchar, J; Růžička, V. 2002. Catalogue of spiders of the Czech Republic. Praha: Peres. 351 s.
- Cepák, J. et al. 2008. Atlas migrace ptáků České a Slovenské republiky. Praha: Aventinum. 607 s. ISBN 978-80-86858-87-6.
- Čeřovský, J. et al. 1999. Vyšší rostliny. Bratislava: Příroda. 456 s. Červená kniha ohrožených a vzácných druhů rostlin a živočichů ČR a SR. Sv. 5.
- Davey, A. G.; Autor, M.; Phillips, A. 1998. National System Planning for Protected Areas. Gland: IUCN. 71 s. Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 1.
- Demek, J. Mackovčín, P. 2006. Zeměpisný lexikon ČR. Hory a nížiny. Brno : AOPK ČR, 2006. 580 s. ISBN 80-86064-99-9
- Dudley, N.; Phillips, A. 2006. Forests and Protected Areas. Gland: IUCN. 58 s. Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 12.
- Faltysová H., Mackovčín P., Sedláček M. (reds.). 2002. Chráněná území ČR. Svazek V., Královéhradecko. Praha : Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. 409 s. ISBN 80-86064-45-X.
- Habrda, K. 2006. Stromy kolem nás : co je dobré vědět o stromech a jejich údržbě. Liberec : Liberecký kraj, resort rozvoje venkova, zemědělství, životního prostředí a informatiky. 15 s.
- Hayden, D.; Wark, J. 2004. A Field Guide to Sprawl. Norton. 128 s. ISBN 0-393-73125-1.
- Holec, J., Beran, M. (eds.) 2006. Červený seznam hub (makromycetů) České republiky. Příroda 24. Praha . 1-282.
- Hora, J.; Kaňuch, P. 1992. Významná ptačí území v Evropě. Československá sekce ICBP, s. 1-114.
- Hornback, K. E.; Eagles, P., F., J. 1999. Guidelines for Public Use Measurement and Reporting at Parks and Protected Areas. Gland: IUCN. 86 s.
- Chráněná území ČR. Sv. 1, Ústecko. 1999. Praha : Artedit. 350 s. ISBN 80-86064-37-9.
- Chytrý, Milan et al. 2010. Katalog biotopů České republiky. Praha : Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. 2. vyd. 445 s. ISBN 978-80-87457-02-3 ISBN 978-80-87457-03-0 (chyb.)
- Chytrý, M., Pyšek, P., Tichý, L., Knollová, I., Danihelka, J. 2005. Invasion by alien plants in the Czech republic: a quantitative assesment across habitats. Preslia 7. Praha. S. 339-354.
- IUCN 2012. 2012 IUCN Red List of Threatened Species. <www.iucnredlist.org>. [citováno 31.11.2012]. Dostupné z URL<<http://www.iucnredlist.org/>>
- IUCN. 2000. Guidelines for Protected Area Management Categories. Interpretation and Application of the Protected Area Management Categories in Europe. IUCN, Gland. 47 s. ISBN:3-980682-1-6.
- IUCN. 2001. Zásady pro kategorizaci chráněných území na základě managementu. Interpretace a aplikace managementových kategorií pro chráněná území v Evropě. Planeta 5, MŽP, Praha. 20 s.

- IUCN. 1994. Guidelines for Protected Area Management Categories. IUCN, Gland. ISBN: 2-8317-0201-1.
- Kirschnerová, L. (ed.). 1997. Monitoring vybraných přirozených společenstev a populací rostlinných indikátorů v České republice IV. Praha: AOPK ČR. 249 s. Příroda, sv. 11. ISBN: 80-86064-08-5.
- Kubát, K. et al. (ed.). 2002. Klíč ke květeně České republiky. Praha: Academia. 927 s.
- Kučera, T. (ed.) 2005. Červená kniha biotopů ČR.
- Kučera, T. 2001. Horká místa biodiverzity a ekologické fenomény. Živa. Roč. 49 = 87, č.6, s. 256-258.
- Kučera, T. 1999. Ekologické fenomény a biodiverzita. Živa. Roč. 47 = 85, č.3, s. 111-113.
- Kühn, P. 2006. Geologické zajímavosti Libereckého kraje. Liberec: Liberecký kraj, resort rozvoje venkova, zemědělství, životního prostředí a informatiky. 120 s. ISBN 80-239-6366-X.
- Ložek, V. 2007. Zrcadlo minulosti. Česká a slovenská krajina v kvartéru. Praha: Dokořán. 198 s.
- Ložek, V. 1973. Příroda ve čtvrtohorách. Praha: Academia. 372 s.
- Ložek, V. et al. 2005. Střední Čechy. Praha: AOPK ČR; Brno: EkoCentrum. 904 s. Chráněná území ČR, svazek XIII. ISBN 80-86064-69-7.
- Mackovčín, P., Sedláček, M. Kuncová, J. (eds.). 2002. Chráněná území ČR. III., Liberecko. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. 331 s. ISBN 80-86064-43-3.
- Matějka, K. et al. 2005. Participativní management chráněných území – klíč k minimalizaci konfliktů mezi ochranou biodiverzity a socio-ekonomickým rozvojem místních komunit. České Budějovice: Ústav ekologie krajiny AV ČR. 51 s. Zpráva projektu VaV/610/03/03.
- Metodický pokyn k vymezení, schvalování a dokumentování zón ochrany přírody v národních parcích České republiky. 2004. Věstník MŽP. Praha.
- Mlíkovský, J., Stýblo, P. 2006. Nepůvodní druhy fauny a flóry České republiky. Praha: ČSOP. 496 s. ISBN 80-86770-17-6.
- Modrý, M. 2003. Naučné stezky Libereckého kraje. Liberec: Liberecký kraj, resort životního prostředí a zemědělství. 58 s. ISBN 80-239-2455-9.
- Modrý, M. 2004. Památné stromy Libereckého kraje. Liberec: Liberecký kraj, resort životního prostředí a zemědělství. 80 s. ISBN 80-239-3891-6.
- Modrý, M., Habrda, K., Bulíř, P. 2010. Natura 2000 v Libereckém kraji. Liberec: Liberecký kraj, resort zemědělství a životního prostředí. ISBN 978-80-260-1341-9.
- Modrý, M., Sýkorová, J. 2007. Maloplošná chráněná území Libereckého kraje. Liberec : Liberecký kraj, resort rozvoje venkova, zemědělství, životního prostředí a informatiky. 2. vyd. 124 s.
- Moravec, J. (ed.). 1994. Atlas rozšíření obojživelníků v České republice. Národní muzeum, Praha, s. 133.
- Průša E., 2001. Pěstování lesů na typologických základech. Lesnická práce, 594 str.
- Rulf, J. 1979. K relativní hustotě osídlení Čech v neolitu a neolitu. Archeologické rozhledy. Roč. 31, s. 176-191.
- Růžička, V. 2006. Pavouci a ochrana přírody v České republice. Ochrana přírody. Roč. 61, s. 69-73.
- Sádlo, J.; Gojda, M. 1994. Roztoky: pokus o geobotanickou rekonstrukci vývoje kulturní krajiny (raný středověk – současnost). Archeologické rozhledy . Roč. 46, s. 191-203.
- Sádlo, J.; Kolbek, J. 1994. Náčrt nelesní vegetace sutí kolinního až montánního stupně České republiky. Preslia. Roč. 66, s. 217-236.
- Sláma, J. 1982, Raný středověk. Praehistorica. Sv . 9, s.126-152. ISSN: 0231-5432.
- Sláma, J. 1967. Příspěvek k vnitřní kolonizaci středověkých čech. Archeologické rozhledy. Roč. 19, s. 433-444.

Šmaha, J. 1990. Faunistic records from Czechoslovakia. Araneae. Acta Entomologica Bohemoslovaca. Roč. 87, s. 232.

Šťastný, K., Bejček, V., Hudec, K. 2006. Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice : 2001-2003. Praha: Aventinum. ISBN 80-86858-19-7.

Thomas, L.; Middleton, J.; Phillips, A. 2003. Guidelines for Management Planning of Protected Areas. Gland: IUCN. 79 s. (Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 10.)

